

ANONİM ŞİRKETLERDE UMUMİ HEYET

Ord. Prof. Dr. Halil ARSLANLI

I. Anonim şirketin organları.

Ticaret Kanunu anonim şirkette, idare meclisi, murakıplar ve umumî heyet olmak üzere üç organın mevcudiyetini şart kılmış ve şirketin teşkilâtını bu üç organda temerküz ettirmiştir¹. (TTK. m. 317 ve müt., 347 ve müt., 360 ve müt.) Lâkin esas mukavele ile başkaca organlar da ihdas olunabilir².

Umumî heyette pay sahipleri, organların tâyini, hesapların tasdiki ve kazançların dağıtılması gibi şirket işlerine müteallik haklarını kullanırlar. (TTK. m. 360) Umumî heyet anonim şirketin en yüksek karar organı olup iç münasebette faaliyet gösterir.

İdare meclisi anonim şirketi idare ve temsil eder. (TTK. m. 317) Anonim şirketin kanuni mümessili idare meclisidir. İdare meclisi "iş sahibini" kanunen temsil, iş sahibi namına bütün hakları istimal ve borçların iltizam eder³.

Murakıpların vazifeleri şirketin iş ve muamelelerini murakabe etmektir. (TTK. m. 353). Murakıplar yalnız istisnai hallerde şirketi temsil edebilirler.

1) Murakıpların organ sıfatı münakaşalıdır, Wieland, zge. II. s. 91 bakınız.

Medeni Kanununun 47 ve 48 inci maddeleri anonim şirketler hakkında da caridir. (TTK. m. 138). Anonim şirketin hükmi şahıs olarak doğabilmesi için organlarının tayin edilmiş olması şart değildir. Anonim şirket tescil ve ilânla hükmi şahsiyeti dolayısıyla haklardan istifade ehliyetini ihraz eder. Hakları kullanmak yetkisi için de bütün organların mevcudiyeti şart değildir. Hükmi şahıs mevcut organların salâhiyeti hududu içinde haklarını kullanabilir. Bu kanaatte Egger, zge. s. 191.

2) Egger zge. s. 191, Wieland, zge. II. s. 90 bakınız.

3) Wieland, zge II. s. 92, H. Arslanlı, Umumî Hükümler, teksir, s. 195.

II. Umumi heyetin mahiyeti ve salâhiyetlerinin hududu.

Kanun ve esas mukavele hükümlerine göre toplanan hissedarlar, umumi heyeti teşkil ederler ve bu heyet içinde şirket işlerine müteallik haklarını, hususiyle rey haklarını kullanırlar, karar ittihaz ederler. Hisse-darların umumi heyet halinde kullandıkları haklar, şahıs şirketlerinde idare hakkının hududunu aşan muamelelerde idare hakkını haiz olmayan ortaklara tanınan haklara benzetilebilir⁴.

Umumi heyet anonim şirketin en yüksek irade organıdır⁵. Umumi heyet kararlarıyla şirketin iradesini izhar eder. Bu kararlara idare meclisi ve muhalif kalan hissedarlar uymağa mecburdurlar. (TTK. m. 336. 4, 379). Yalnız umumi heyetin kararları iç münasebette tesir icra eder, istisnaen organların intihabında, organ sıfatı. re'sen karar ile teessüs ettiğinden şirketi temsilen hareket ettiği kabul olunur⁶. Anonim şirketin kanuni mümessilî idare meclisidir. (TTK. m. 317). Umumi heyet kararları idare meclisince icra edilmekle dış münasebette nafiz olur. Ancak bazı muamelelere umumi heyetin de iştirakini kanun emretmişse, bu gibi hallerde mezkûr muamele idare meclisince umumi heyet kararı olmak-sızın yapılamaz ve yapılmışsa dış münasebette şirketi ilzam etmez, meselâ tasfiyede aktiflerin toptan satılması için umumi heyetin kararı lâ-zımdır. (TTK. m. 443. 2) 311 inci madde gereğince devir alınan iş-letme tesisat, mal ve haklara mütedair sözleşme umumi heyetçe tasdik edilmeden müteber olmaz⁷.

Umumi heyet organ sıfatını haiz olmakla beraber kararları icraya

4) Aynı kanaatte Wieland, zge. II. s. 89.

5) İBK. m. 698, Wieland, zge. II. s. 89 no. 4. Staub, zge. II. s. 433; no. 2. Gierke, zge. s. 343. Steiger, zge. s. 191. Vivante, zge. II. s. 303. no. 493 Lyon-Caen, zge. II. s. 310. no. 843, Hirsç, zge. Ders Kitabı, s. 287. no. 300 aksi kana-attedir. Bu müellife göre umumi heyet hissedarın bütününü tebarüz ettiren dış şekildir. İsviçre Medeni Kanununun 64 (bizde 53) üncü maddesi de umumi he-yeti cemiyetin en yüksek organı olarak vasıflandırır.

İsviçre Hukukunda müdafaa edilen fikre göre bir şahsın efali şirkete kendi efali gibi izafe edilebiliyorsa, bu şahıs organdır, Egger, zge. s. 190. Wieland, zge. II. s. 91 Umumi heyet gerçi bir iç organdır, lâkin iç münasebette iradesi şirketin iradesi sayıldığından bu bakımdan umumi heyete de organ sıfatı ta-nınmalıdır.

6) Staub, zge. II. s. 434. no. 5, Wieland, zge. II. s. 93. no. 2, s. 89, bu müellife göre idare meclisi âzaları ile hizmet akdinin yapılması teknik mânâ-da temsil değildir, hissedarlar umumi heyette, kendilerine ait hakları kullan-mış olurlar.

7) TTK. m. 311 de bakınız, Staub, zge. II. s. 309. no. 10.

mütevakkıf olduğundan haksız fiil ika edemez, meğer ki bizatıhi karar haksız fiilin doğumunu intac etsin⁸.

Umumi heyet, *heyet olarak*, organ vasfını haizdir. Diğer bir söyleyişle, umumi heyetin organ sıfatıyla vazife görmüş sayılması için kanun ve esas mukavelelerin emrettiği usul ve nisaba göre toplanması ve karar alması şarttır.

Umumi heyet anonim şirkette lüzumlu bir organdır. Esas mukavele ile umumi heyetin fonksiyonları hazırlanamaz⁹. Muayyen hususlar hakkında münhasıran umumi heyet karar verebilir. Umumi heyet'in bu vazifeleri esas mukavele ile diğer bir organa teffiz edilemez¹⁰.

2. a. Umumi heyet anonim şirkette üst organdır. İsviçre Borçlar Kanununda bu esas açık ifadesini bulmuştur. Bu kanunun 698 inci maddesine göre "anonim şirketin en üst organı hissedarlar umumi heyetidir." Bu üstlüğe binaen umumi heyet anonim şirketin faaliyetine bilâ vasıta veya bilvasıta¹¹ hâkimdir. Kuruluş sırasında, esas mukavele ile tâyin hali müstesna idare meclisi umumi heyet tarafından intihap ve azl olunur. (TTK. m. 312, 316). Anonim şirkette idare meclisi idare salâhiyetini bilvasıta iktisap eder. Şahıs şirketlerinde hilâfına mukavele veya karar yoksa, ortaklardan her biri idare hak ve vazifesini *kanunen* haiz iken, (TTK. m. 160), idare meclisi bu hakkı re'sen ihraz etmez. İdare meclisi umumi heyet tarafından seçilir. Diğer bir söyleyişle, idare meclisi idare hakkını umumi heyet kararı ile alır. İdare meclisinin kanunen şirket idare ve temsil salâhiyeti vardır, şahıs şirketlerinde olduğu gibi ortaklıktan doğan idare hakkı yoktur¹². Lâkin umumi heyet idare

8) İsviçre Hukukunda umumi heyet Medeni Kanunun 47 ve 48 inci maddeleri gereğince haksız fiilden de mesul tutulmuştur, Egger, zge. s. 216 bakınız. TTK. 295 inci maddesi gereğince kuruluş umumi heyeti aynı tesiste bilirkişi raporlarını inceledikten sonra izahnamedeki değerlerin aynen kabulüne karar verir. Konan ayın nevinden sermayenin değer biçilmesinde kurucular hile kullanmış ve umumi heyet bu hileye vâkıf olarak izahnamedeki değerleri tasdik etmişse, hileye iştirak etmiş sayılabilir. (TTK. m. 307). B II. atıf 151.a. ya da bakınız Wieland. II. zge. s. 93 atıf no. 21.

9) İsviçre Hukukunda anonim şirketler hakkında aynı kanaatte Egger, zge. s. 217. Vivante, zge. II. s. 308. no. 495, İsviçre Borçlar K. eski 642 nci maddesine de bakınız.

10) İBK. 698 inci maddesine de bakınız.

TTK. 435. m. gereğince umumi heyet toplanamazsa, şirketin feshi istenebilir.

11) Aksi kanaatte, Hirs, zge. Ders Kitabı, s. 212-214, no. 224 - 225.

12) Bu kanaatte Wieland, zge. II. s. 97, atıf no. 16, I. s. 476.

meclisinin idare hakkına da müdahale edebilir. Kanunen idare meclisine tahsis edilen muayyen vazifeler müstesna umumî heyet idare hakkını bizzat da kullanabilir¹³. Hattâ mukavelede hüküm bulunmasa dahi umumî heyet idare hakları sahasında idare meclisine talimat verebilir. Gerçi mütad muamelelerde idare hakkı idare meclisindedir. (TTK. m. 336. 4). Umumi heyet, velevki mütad mahiyette olsun, muayyen bir muamelelerin ifasına karar verirse idare meclisi bu karar icraya mecburdur. Lâkin kanun veya esas mukavele gereğince idare meclisinin salâhiyetli bulunduğu sahalarda da umumi heyet dilediği şahısları tâyin ve azletmek suretiyle bilvasıta tesir imkânına maliktir¹⁴.

Murakabe de umumî heyete tâbidir. Murakıpların raporuna müsteniden idare faaliyetinin takdiri umumî heyete aittir. Murakıplar kuruluş umumî heyeti ve sonradan umumî heyet tarafından seçilir. (TTK. m. 347) ve her vakit azilolunarak yerlerine diğer kimseler tâyin olunabilir. (TTK. m. 350). Umumi heyet bazı muayyen hususların tetkik ve tefişi için hususî murakıp da tâyin edebilir. (TTK. m. 348).

b. Hâkim olan kanaate göre, umumi heyet, hukuki fonksiyonu ile kabili telif olmak ve kanunen yahut esas mukavele ile muayyen organlara teffiz edilmiş olmamak kaydıyla, bilûmum salâhiyetleri şahsında toplayabilir¹⁵.

Hukuki fonksiyonu icabı umumî heyet'in salâhiyetleri iki bakımdan tahdide uğrar. Umumi heyet kararlarıyla müessir olur. Umumi heyet kararları iç münasebette tesir icra ettiğinden (TTK. m. 321. 4) dış münasebette umumi heyet şirketi temsil edemez¹⁶. Anonim şirketin üçüncü şahıslarla olan muamelelerde temsili idare meclisine aittir. Umumi heyet

13) Meselâ ticaret defterleri idare meclisi tarafından tutulur. (TTK. m. 325, 326), bilançonun tanzimi idare meclisine aittir (TTK. m. 325), umumî heyet idare meclisi ve murakıplar tarafından toplantıya dâvet edilir (TTK. m. 365, 324), tescil ve ilân vazifesi idare meclisindedir, Wieland, zge. II. s. 90 ve 98, atıf no. 20, Schucany, zge. s. 160. no. 1 bakınız, EİBK. m. 639, Gierke, zge. s. 369.

14) Müller-Erzbach, zge. s. 276, Staub, zge. II. s. 434. no. 6, Fick, zge. II s. 178. no. 1.

15) Staub, zge. II. s. 434. no. 7, Wieland, zge. II. s. 98, 93, Cosack, zge. s. 87, no. II, Müller - Erzbach zge. s. 276, Egger, zge. s. 219, Fick, zge. s. 172, bu müellife göre esas mukavele ile başka bir organa tahsis edilmiş olan salâhiyetleri umumî heyet kullanırsa, karar kabili iptaldir, Vivante, zge. II. s. 303. no. 493.

16) 6 ve 13 numaralı atıflara bakınız, Hirs, zge. Ders Kitabı s. 212. no. 224. II tetkik ediniz.

şirketin iç nizamını, şirketle şerikler ve organlar arasındaki müraasebetleri tanzim edebilir.

Umumi heyetin icra fonksiyonu da yoktur. Meselâ şirket muamelelerini bizzat murakabe edemez, murakabeyi bir heyete veya bir şahsa tevdi ederek murakabenin neticeleri hakkında karar verebilir. Kezalik idare hakları sahasında da umumi heyet kararlarının icrası idare organlarına aittir¹⁷. Umumi heyet icra organlarının icraya taallük eden vazifelerini bizzat ifa edemez, aksi takdirde mesul bir organ yerine gayri mesul bir organ kaim olmuş olur¹⁸.

Kanunun muayyen organlara vazifelerinin mahiyeti icabı tahsis ettiği salâhiyetleri de umumi heyet üzerine alamaz. Ticaret Kanununun 317 nci maddesi gereğince anonim şirket idare meclisi tarafından idare ve temsil olunur¹⁹. Şirket işlerinin teviri ve üçüncü şahıslarla yapılan muamelelerde şirketin temsili idare meclisine aittir. Umumi heyet kararları ile idareye talimat verebilir. Lâkin bu kararlar idare meclisi tarafından icra olunur. Kezalik lüzumlu defterleri tutmak, muayyen müddet içinde bilânçoğu tanzim (TTK. m. 325, 326) umumi heyeti içtimaa çağırarak (TTK. m. 365) vazifeleri idare meclisine terettüp eder. Ticaret Kanununun murakıplara tanıdığı vazifelerin ifasına da umumi heyet müdahale edemez. (TTK. m. 353)²⁰.

Bundan başka umumi heyetin salâhiyetleri üçüncü şahısların hakları ile de tahdide uğrar. Umumi heyet üçüncü şahısların hakları üzerine kararları ile müessir olamaz, meselâ yapılmış olan bir mukaveleyi münfesih addedemez. Hissedarların şirkete karşı hakları alacak vasfını iktisap etmişse, bunlar da umumi heyetin salâhiyeti dışına çıkar. Kezalik umumi heyetin, ekseriyet kararlarına tâbi olmayan müktesep haklar (TTK. m. 385) üzerinde tasarruf yetkisi yoktur, umumi heyetçe esas mukavelenin tadiline dair verilen karar imtiyazlı hisse senetleri sahiplerinin haklarını ihlâl edecek mahiyette ise bu nevi kararlar da imtiyazlı pay sahipleri tarafından tasdik olunmadıkça nafiz olmaz. (TTK. m. 389). Nihayet umumi heyetin salâhiyetleri hükmi şahsın haklardan istifade

17) Yukarıda verilen izahatı tetkik ediniz.

18) Müller-Erzbach, zge. s. 276 bu fikirdedir.

19) Lâkin bu sahada da idare organlarını tayin ve azil salâhiyetine binaen umumi heyet bilvasıta tesir imkânına maliktir.

20) Staub, zge. II. s. 435. no. 7 bakınız.

İstisnai hallerde murakıplar da umumi heyeti içtimaa çağırabilirler (TTK. m. 365, 353. 8, 355)

ehliyetinin hududu ile de tahdide uğrar. Hükmi şahıs gibi, umumi heyet de, işletme mevzuu dışında karar salâhiyetini haiz değildir, meselâ şirket mallarını ahirete teberrü edemez. Ancak umumi heyet Ticaret Vekâletinin tasdikine vabeste olmak üzere (TTK. m. 386) esas mukaveleyi tadil ederek mevzuunu tevsi edebilir²¹.

c. Sayılan haller dışında umumi heyet her sahada salâhiyet sahibidir, meğer ki yetkileri kanun veya esas mukavele ile tahdid edilmiş olsun. Umumi heyet iç münasebette şirketin iradesini izhar eden üst organdır. Şirketin mukadderatına umumi heyet hâkimdir. Umumi heyet şirketin mevzuunu, nev'ini tadil edebildiği gibi, müddetten önce feshe de karar verebilir. (TTK. m. 388, 434. 9). Hatta Ticaret Kanununun muayyen organlara tanıdığı bir kısım hakları da umumi heyet alabilir, meselâ esas mukavelede aksine hüküm yoksa, müdürler idare meclisinde tâyin ve azlolunur, lâkin tâyin salâhiyeti esas mukavele ile umumi heyete verilmişse, idare meclisi müdür nasb edemez (TTK. m. 342, 343). Memur ve müstahdem tâyin salâhiyetini de umumi heyet idare meclisinden alabilir. (TTK. m. 328). Medenî Kanunun 58. inci maddesinde de bu prensip açık ifadesini bulmuştur. Bu maddeye göre umumi heyet cemiyetin diğer bir uzvuna tevdi edilmemiş olan işleri tesviye eder. Kaideten kanun ve esas mukavelede hilâfına hüküm olmadıkça umumi heyet daima salâhiyetlidir. Yalnız bazı hallerde umumi heyet re'sen karar ittihaz edemez. Karar salâhiyeti esas mukavele ile umumi heyete verilmiş olmak lâzımdır. meselâ memur ve müstahdemlerin tâyininin umumi heyete ait olduğuna dair esas mukavelede bir kayıt yoksa bu salâhiyet idare meclisindedir. Umumi heyet idare meclisinin bu salâhiyetine hot be hot tecavüz edemez, ancak esas mukaveleyi tadil ederek bu salâhiyeti istirdat edebilir. Bazı hallerde de kararın mevzuunu teşkil eden muamele esas mukavelede tanzim edilmiş olmalıdır, meselâ idare meclisine kazançtan hisse verileceği esas mukavele ile kabul edil-

21) Umumi heyet şirket münasebetlerini tanzime salâhiyetli olmakla beraber, bu münasebetlerde hakem olamaz. Kezalik bir kararla şirketlerin mankemeye müracaat hakları iskat edilemez, ekseriyet kararı ile şirket mallarını ahirete teberrü edemez, üçüncü bir şahsa ait borcu üzerine alamaz. Staub, zge. II. s. 435. no. 8, no. 7a, Vivante, zge. II. s. 307. no. 494, Gierke, zge. s. 370.

mişse, umumi heyet bu kazancın dağıtılmasını kararlaştırabilir. Hazırlık devresi faizinde de vaziyet böyledir. (TTK. m. 471, 472)²².

3. Umumi heyetin kanunen haiz olduğu salâhiyetlerin bazıları diğer bir organa teffiz yahut tahdid edilebilir

a. Fikrimizce anonim şirkette de idare hakları mütad ve fevkalâde muameleleri olmak üzere ikiye ayrılmalıdır. Hilâfına mukavelede sarahat yoksa idare meclisinin idare hakkı, şahıs şirketlerinde olduğu gibi, şirket maksat ve mevzuunun istihsalî emrinde mutad muamelelerden ibarettir²³. Fevkalâde muameleler hakkında karar yetkisi umumi heyettedir²⁴. Lâkin esas mukavele ile idare meclisinin idare hakları tevsi edilebileceği gibi fevkalâde muameleler hakkında karar yetkisi hususi bir organa meselâ bir komiteye de tevdi edilebilir. (TTK. m. 319. 2)²⁵.

Bazı hallerde Ticaret Kanunu umumi heyete tanınan salâhiyetin tahdid edilebileceğini sarahaten kabul etmiştir. Meselâ idare meclisi âzalarının ücreti kaideten umumi heyet tarafından tesbit olunur. (TTK. m. 333), ancak ücret esas mukavele ile tâyin edilmişse umumi heyetin tes-

22) Hirsç. zge. Ders Kitabı, s. 287. no. 300, Egger, zge. s. 219. Wieland, zge. II. s. 98, Staub, zge. II. s. 434. no. 7.

23) H. Arslanlı, Kollektif ve Komandit Şirketler, I. zge. s. 192 ve müt. Zimnen aynı kanaatte, Wieland, zge. I. s. 476.

24) Ticaret Kanunu idare hakları sahasında umumi heyetin salâhiyetleri ile idare meclisinin salâhiyetlerini tanzim etmemiştir. Ticaret Kanununun 138. inci maddesi gereğince umumi hükümler faslında hüküm bulunmayan hususlar hakkında Borçlar Kanununun âdi şirketler hakkındaki maddeleri tatbik olunur. Âdi şirketlerde de kollektif ve komandit şirketlerde olduğu gibi, idare hakkını haiz olan şerikler ancak mütad muameleleri ifa yetkisini haizdir (BK. m. 525, Siegwart, zge. s. 132. no. 6). Hâkim olan kanaate göre idare meclisine umumi heyet talimat verebilir. (Müller-Erzbach, zge. s. 276, Wieland, zge. II. s. 89, Staub, zge. II. s. 434. no. 6, 7, Vivante, zge. II. s. 303. no. 493)

TTK. 336 ncı maddesinin 4 üncü bendi gereğince de umumi heyetten çıkan kararların sebepsiz yerine getirilememesinden idare meclisi mesuldür. İdare hakları sahasında en üst organ umumi heyettir. (Clerke, zge. s. 370, ATK. m. 250. EİBK. m. 639 da bakınız.)

25) Hirsç. zge. Ders Kitabı, s. 287. no. 300, zimnen aynı kanaatte, lâkin hangi muamelelerin devir edilebileceğini tasrih etmemiştir, Schucany, zge. s. 156. no. 3, İBK. m. 712, 721, limited şirketler hakkında, Janggen, zge. s. 183 bakınız. Alman Hukukunda safî kârın sarf salâhiyeti diğer bir organa teffiz edilebilir (Wieland, zge. II. s. 99) İsviçre Hukukunda delegasyone cıvaz vardır (Schucany, zge. s. 160. no. 2).

bit salâhiyeti kalkar^{25a}. Bazı hallerde tahdid imkânı zımnen hükmün mahiyetinden çıkarılabilir, meselâ idare meclisi âzaları umumî heyetten izin alarak şirket mevzuuna giren bir işle iştigal edebilirler. (TTK. m. 335). Bu mezuniyet esas mukavele ile de verilmiş olabilir. Mukavele tanzimi sırasında şirket menfaatlerini kurucular takdir eder. Tedrici te- sistte iştirak müteahhitleri iştirak taahhüdünde bulunmakla mukavele esaslarını kabul etmiş olurlar²⁶. Sarahat olmayan hallerde umumî heyete tanınan salâhiyetlerin diğer bir organa teffiz veya tahdid edilebilip edile- miyeceği hükmün zayesinden hissedarlara umumî heyette bahşedilen hakların koruduğu menfaatlerin mahiyetinden istihraç edilmelidir. Kai- deten umumî heyete kanunen tahsis edilen salâhiyetler hilâfına bir hü- küm varsa teffiz veya tahdid olunabilir. Asıl olan umumî heyetin haiz olduğu salâhiyetlerin gayri kabili tahdid ve devir oluşudur^{26a}.

Aşağıda sayılan salâhiyetler sırf umumî heyet tarafından kullanılabilir.

a. Esas mukavele, bu meyanda şirketin tâbiyeti, nevi, mevzuu münhasıran umumî heyet tarafından değiştirilebilir. (TTK. m. 385). Esas mukavele tanzimini intac eden muamelelerde de salâhiyetli organ umumî heyettir. Esas sermayenin tezyidi veya tenkisi (TTK. m. 391, 396), 324. üncü maddedeki halde bu sermayenin tamamlanması veya üçte bir ile iktifa şirketin müddetinden önce feshi (TTK. m. 434, 9), anonim şirketin diğer bir şirketle birleşmesi (TTK. m. 148, 451 ve

25a) Ticaret Kanununun 469 uncu maddesi gereğince umumî heyet ka- nun ve esas mukavelede zikredilenlerden başka yedek akçası ayrılmasına ve bunların kanun ve esas mukavele ile muayyen haddinin artırılmasına karar verebilir. Lâkin, umumî heyetin bu salâhiyeti esas mukavele ile tahdid edile- bilir. Umumî heyet esas sermayenin artırılmasına mütedair kararında hisse- darların yeni pay alma hakkını şirketin ihtiyaçlarına göre tahdid edebilir. (TTK. m. 394). Ancak yeni pay alma hakkı esas mukavele ile hissedarlara tanınmışsa, umumî heyet paylar üzerinde tasarruf yetkisini haiz değildir. (T T K. m. 385). Hisse senetlerinin itibari kıymetlerinden yüksek bir bedelle çıkara- lmasına umumî heyet karar verebilir, esas mukavelede bu hususta bir hü- küm mevcutsa, umumî heyet de bu hükme uymak mecburiyetindedir. (TTK. m. 286).

26) Fikrimizce bu mezuniyet esas mukavele ile verilmişse, idare mecli- si âzaları bakımından müktesep bir hak teşkil etmez. Umumî heyet esas mu- kaveleyi tadil ederek mezuniyetten rücu edebilir. Müktesep haklar münferit pay sahiplerine pay sahibi sıfatıyla tanınmıştır. (TTK. m. 385).

26a) Cemiyetlerde aksi kanaatte, Egger, zge. s. 217. İBK. m. 698 baki- nız, Gierke, zge. s. 370.

müt.) hakkındaki kararlar umumi heyet tarafından verilebilir²⁷. Hisse senetlerinin bölümü veya birleştirilmesi de esas mukavelele tadil ile mümkün olduğundan, bu bakımdan da karar yetkisi umumi heyettedir. (TTK. m. 401). İntifa senetleri kuruluş sırasında esas mukavele ile ihdas edilmemişse, umumi heyet esas mukaveleyi değiştirerek intifa senetleri ihdasına karar verebilir. (TTK. m. 401). Kezalik imtiyazlı paylar da umumi heyet tarafından esas mukavele tadil edilerek tanınabilir. (TTK. m. 401).

b. Tahvil ihracı yetkisi de umumi heyettedir. Hattâ esas mukavele tahvil ihracına müsait bulunsa dahi bu hususta umumi heyet tarafından karar verilmelidir. (TTK. m. 423).

c. Kuruluş sırasında esas mukavele ile tâyin hali müstesna idare meclisi âzalarını umumi heyet intihap eder. Lâkin idare meclisi âzaları esas mukavele ile tâyin edilmiş olsalar dahi umumi heyet tarafından her zaman azil olunabilirler (TTK. m. 312, 314, 316, 360, 364.4). Her iki halde azil kararı ekseriyetle verilir ve ekseriyet nisabı esas mukavele ile artırılamaz²⁸.

Murakıplar ya kuruluş veya adi umumi heyet tarafından seçilir (TTK. m. 347, 369. 4), ve umumi heyet tarafından azil ve yerlerine diğer kimseler tâyin olunabilir. (TTK. m. 350).

İdare meclisi âzaları ile murakıpların ibrası da umumi heyete aittir. (TTK. m. 380)²⁹.

Umumi heyet her zaman hususî murakıp tâyin edebilir. (TTK. m. 348) ve tâyin için kanunun emrettiği nisab artırılamaz³⁰.

Tasfiye memurlarının azil salâhiyeti umumi heyettedir. Esas mukavele ile tâyin edilmiş olan tasfiye memurları veya bu vazifeyi ifa eden idare meclisi âzası umumi heyet tarafından her zaman azil ve yerlerine yenileri tâyin olunabilir. (TTK. m. 442).

Umumi heyetin idare meclisi aleyhine dâva açtırmak hakkı bu he-

27) Wieland, zge. II. s. 98, Gierke, zge. s. 369, Hirs zge, Ders Kitabı, s. 288. no. 300.

28) Staub zge. II. s. 279. no. 16.

29) İBK. m. 698. 4, AASK. m. 104, Hirs, zge, Ders Kitabı, s. 288. no. 300, Wieland, zge. II s. 99.

30) Gierke, zge. s. 371, Staub, zge. II. s. 653. no. 2.

yetten alınmayacağı gibi ekseriyet nisabı da tezyid edilemez. (TTK. m. 341)³¹.

d. Şirketin bilânço, kâr ve zarar hesabının ve kazancın dağıtılması hakkındaki tekliflerin tasdiki veya tadilen kabul yahut reddi umumi heyettir. (TTK. m. 369. 2)³².

Tasfiyede aktiflerin toptan satılmasına umumi heyet karar verir. (TTK. m. 443. 2).

Anonim şirketin malları devlet, vilâyet belediye gibi bir âmme hükmi şahsı tarafından devir alınırsa, umumi heyet tasfiye yapılmamasına karar verebilir. (TTK. m. 454)³³.

III. Umumi heyeti toplantıya davet.

1. a. Umumi heyet usulü dairesinde toplanarak karar ittihaz edebilir, cemiyetlerde olduğu gibi, (MK. m. 59) hissedarların yazılı olarak iltihak ettiği bir teklif karar vasfını iktisap edemez³⁴. Hissedarlar şirket işlerine müteallik haklarını "ezcümle rey haklarını" ancak umumi heyet toplantılarında kullanabilirler. (TTK. m. 360). Pay sahiplerinin umumi heyet halinde toplanmaksızın reylerini beyan etmeleri kanunun emrettiği merasimi yerine getirmez. Umumi heyet muayyen esaslar dairesinde toplantıya dâvet edilmeli (TTK. m. 368) ve Ticaret Kanununun 378 ve 297. nci maddeleri gereğince de müzakereler Vekâlet Komiserinin huzurunda yapılmalıdır. Bunun için toplantısız karar ittihazi hukuken mümkün değildir. Toplantı icrası, tâbir caizse, bir sihha şartıdır. Umumi heyet toplantıya çağırılmadan veya salâhiyetli organ yahut azlık tarafından dâvet edilmeden hissedarlar karar ittihaz etmişlerse, umu-

31) Staub, zge. II. s. 688. no. 3.

32) Yukarıda 25 numaralı atfa bakınız. Vivante, zge. II. s. 320. no. 508.

33) Kuruluş umumi heyetine terettüp eden bazı salâhiyetler de münhasıran bu heyet tarafından kullanılabilir, TTK. m. 289, 1, 3 ve 5 numaralı bentlerle 295. inci maddeye bakınız.

34) İsviçre Hukukunda da vaziyet böyledir. Hissedarların yazılı muvafakatı alınmak suretiyle karar ittihazına müteadair mukavele hükmü bâtıldır. (BGE. 67, 1. 347) Steiger, zge. s. 192 de zikredilmiştir. Bürgi, zge. s. 350. no. 6. Staub'e göre zge. II. s. 356. no. 4, 433. no. 2, bütün hissedarların iltihak ettiği bir teklif karar vasfını haizdir, aksi kanaatte Gierke, zge. s. 343. Vivante, zge. II. s. 508. no. 495. Hirsch zge. Ders Kitabı, s. 290. no. 303 de bakınız Türk Ticaret Kanununda yalnız idare meclisi yapılan teklife âzaların yazılı muvafakatı alınmak suretiyle karar verebilir (m. 330).

mi heyet kararı yoktur, alınan karar keealemyekündür³⁵. (TTK. m. 365. 367)

b. Anonim şirket teşekkül ettikten sonra, umumi heyetler *âdi* ve *fevkalâde* olarak içtimaâ dâvet edilir. (TTK. m. 364)³⁶.

“Âdi toplantı her hesap devresi sonundan itibaren üç ay içinde ve en az yılda bir defa” yapılmak lâzımdır³⁷.

35) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 489. no. 9, s. 682. no. 3, cemiyetlerde aynı fikirde Egger, zge. s. 220a.

İdare meclisi âzaları azıl edilmiş olup henüz azıl keyfiyeti tescil ve ilân edilmeden umumi heyet mazul idare meclisi tarafından içtimaâ çağrılmışsa, umumi heyet toplantısı hükümsüzdür. Staub, zge. II. s. 464. no. 2, s. 306. no. 9, s. 387. no. 2. İdare meclisi ile hissedarlar arasındaki münasebetlerde tescil ve ilân bir rol oynamaz. Umumi heyet intihabına itiraz edilmiş olan idare meclisi tarafından toplantıya çağrılmışsa, (TTK. m. 381) bu heyetin verdiği kararlar muteberdir. Yalnız seçim mutlak mânada bătılsa, bu halde de umumi heyet şeklen toplantıya dâvet edilmiş olmaz. Staub, zge. II. s. 702. no. 16, s. 464. no. 2.

36) Anonim şirketin tesis sırasında toplanan kuruluş umumi heyetleri kuruluş hakkındaki hükümlere tabidir. TTK. m. 289 ve müt. bakınız.

37) TK. nun “hesap devresi” hükmü ile hangi devreyi kastedtiği açık değildir. TTK. 364. üncü maddesinin 1 inci fıkrası ETK. 361 inci maddesinden alınmıştır. Bu hüküm de eski İtalyan Ticaret Kanununun 154 üncü maddesinden iktibas edilmiştir. Manasse, zge. s. 87, m. 361. İtalyan Kanunu umumi heyetin şirket faaliyetinin kapanmasını takip eden üç ay içinde toplanmasını emreder, Vivante, zge. II. s. 320. no. 508. İsviçre Borçlar Kanunu “iş yılı” tâbirini kullanır. (m. 699). TTK. 72 nci maddesi de “iş yılı” tâbirini kullanır. Lâkin burada da iş yılının mebd ve müntehası tanzim edilmemiştir. İş yılı takvim yılı ile tevem değildir. (Staub, zge. I. s. 282. no. 3.) Alman Ticaret Kanununun 260 inci maddesine göre idare meclisi iş yılının ilk üç ayı içinde geçen iş yılına ait bilânçoğu... umumi heyete arz eder. Bu hükme göre de iş yılı takvim yılı değildir. Staub, zge. II. s. 508. no. 18. Vergi Usul Kanununun 165 inci maddesi gereğince “hesap devresi” normal olarak takvim yılıdır. Şu kadar ki takvim yılı dönemi faaliyeti ve muamelelerinin mahiyetine uygun bulunmayanlar için bunların müracaatı üzerine Maliye Bakanlığı 12 şer aylık hesap dönemleri belli edebilir. Yeniden işe başlama veya işi bırakma hallerinde hesap dönemi içinde bir yıldan eksik olan faaliyet süresi hesap dönemi sayılır. Gelir Vergisi Kanununun 77 nci maddesine tevfikan mükellefler bir takvim yılına ait yıllık gelir beyannamelerini müteakip yılın Mart ayında vermeğe veya yollamağa mecburdurlar. Kurumlar Vergisi Kanununun 21 inci maddesine göre de beyanname hesap döneminin kapanmasını takip eden dördüncü ayın sonuna kadar Vergi Dairesine verilir ve bu hesap döneminin neticelerini ihtiva eder. Vergi Kanunları hesap dönemlerini takvim yılı üzerine bina etmiş bulunduğunda, tatbikatta anonim şirketlerin umumi heyeti ocak ayı ile mart içinde toplanmaktadır.

Anonim şirket yılda birkaç kere kazanç dağıtıyorsa, her dağıtım için umumi heyet toplantıya çağırılmalıdır. (TTK. m. 364)³⁸

Âdi umumi heyet toplantısı Türk Ticaret Kanununa göre *her sene* tekerrür eden bir toplantıdır. Fevkalâde toplantılar "lüzumu halinde" yapılır. Aralarındaki fark bundan ibarettir. Bizde 364. üncü maddeye mehzaz teşkil eden İtalyan Kanununda olduğu gibi âdi umumi heyet toplantılarının gündemini tâyin ve tahdid edilmiş olmadığından tavâifde gündemin esaslı bir rolü yoktur³⁹. 369 uncu maddeye yapılan atfa binaen, müzakeresi mecburi olan maddeler dışında, "lüzumlu görülen sair hususlar" da âdi umumi heyet toplantısının gündemine ithal edilebilir. (T. TK. m. 369. 5)⁴⁰. Hakikatı halde fevkalâde umumi heyet toplantısı âdi toplantılar haricinde yapılan bilûmum toplantılardır⁴¹. Lâkin tatbikatta 369. uncu maddenin 1 ilâ 4 üncü bendinin tesbit ettiği gündem maddeleri dışında bir hususun müzakeresi istense, bu husus ancak fevkalâde umumi heyet toplantısında müzakere edilebilir, velevki aynı günde olsun iki ayrı toplantının icrası lâzımdır. Bizce Ticaret Kanununun 369.5 madde hükmüne tevfikân âdi umumi heyet toplantısında da "lüzumlu sair hususlar", meselâ mukavelenin tadilî hakkında karar verilebilir. Mukavelenin tadillerinde mevsuf bir nisabın aranmış olması, "tadil maddesinin" âdi umumi heyet toplantısı gündemine ithaline mâni değildir. meğer ki kanun veya esas mukavele sarahaten fevkalâde bir toplantının yapılmasını emretsin⁴².

38) TTK. 457. nci maddesinden çıkan mânaya göre anonim şirketlerde safi kazanç yıllık bilânçolara göre hesap olunmak lâzımdır. B.V. atıf 74 de verilen izahata bakınız. Halbuki 364 üncü madde hükmü yılda birkaç kere kazanç dağıtılmasına cevaz veren bir mânâ taşımaktadır. Anonim şirketlerde bilânço hakkındaki hükümler âmîr mahiyet taşır. Staub, zge. II, s. 536, no. 4. Bilânçoların yıllık periyodlara göre tanzimi üçüncü şahıslara ve hissedarlara şirketin mali durumunu mukayese imkânını verir. Eski Ticaret Kanunundan alınan bu hükme Japon Kanunu mehzaz teşkil etmiştir. (Manasse, zge. s. 87, m. 363). Yeni Japon Kanununun 243 üncü maddesi de aynı hükmü ihtiva etmektedir.

39) İsviçre Hukukunda aynı kanaatte Schucany, zge. s. 194, no. 4, Vivante, zge. II, s. 320 no. 508.

40) 369 uncu maddenin 5 inci bendi hükmü Arjantin Kanununun 347 nci maddesinden iltibas edilmiştir. "3. Traiter toute autre question que'conque mentionnée dans la lettre de convocation".

41) Hirs de, zge. Ders Kitabı, s. 289, no. 302, bu kanaatte olmakla beraber, her iki toplantıyı gündem bakımından da ayırır.

42) TTK. m. 364 bakınız. Staub, zge. II, s. 499, no. 5. "Lüzumlu görülen sair hususlar" hükmü ilk dört gündem maddesine matuf olarak tefsir edile-

Lâkin gündem bakımından âdi umumi heyet toplantılarını fevkalâde umumi heyet toplantılarından tefrikte fayda vardır. Fevkalâde umumi heyet toplantısının ilânı hissedarların alâkasını celbeder. Kanunumuzun halihazır sistemine göre 369. uncu maddenin 5. inci bendi tay edilmedikçe âdi umumi heyet toplantılarını sırf gündem bakımından ayırmaya hukuken imkân yoktur.

c. Âdi umumi heyet toplantılarında 364 üncü madde gereğince 369 uncu maddeye yapılan atfa binaen:

1. İdare meclisi ve murakıplar tarafından verilen raporların okunması

2. Şirketin bilânço ve kâr ve zarar hesabı ve kazancın dağıtılması hakkındaki teklifler,

3. Esas mukavele ile muayyen değilse, idare meclisi âzaları ile murakıpların ücret ve aidatları,

4. Müddetleri sona ermiş idare meclisi âzalarıyla murakıpların tekrar seçimi veya tebdili

5. Lüzumlu görülen sair hususlar

gündeme konularak müzakere edilir

Fevkalâde umumi heyet toplantılarının gündemi ihtiyaca göre tesbit olunur.

2. a. Umumi heyeti âdi toplantıya davet idare meclisine fevkalâde toplantıya davet hem idare meclisine hem de 355 inci madde gereğince murakıplara aittir.⁴³. (TTK. m. 365).

İdare meclisi "lüzumu halinde" (TTK. m. 364. 3) umumi heyeti fevkalâde toplantıya davet eder. Davet idare meclisince yapılacağı için, bu organın, heyet halinde, karar vermesi lâzımdır. "Lüzum hali" şirket menfaatlerine göre idare meclisince takdir olunur. Şirketin maksat ve mevzuu, iş hacmi bakımından fevkalâde mahiyet ve ehemmiyet taşıyan muamelelerde umumi heyetin fevkalâde olarak içtima çağırıl-

bilir. Mevzu olan Arjantin Kanununda da bu hüküm geniş bir mâna taşır, 40 numaralı atfa bakınız.

43) Bu hükümden çıkan mânaya göre murakıplar umumi heyeti ancak fevkalâde toplantıya davet edebilirler. Halbuki 353. 8. m. gereğince murakıplar da umumi heyeti âdi toplantıya çağırabilirler.

ması gerekir. Kaideten "fevkalâde idari muamelelerde" idare meclisi umumî heyeti fevkalâde toplantıya çağırılmalıdır. İdare meclisi bu vazifesini kasden veya ihmâl neticesi yapmazsa mesul olur. (TTK. m. 336. 5)⁴⁴.

Zarurî ve müstacel sebepler çıktığı takdirde, murakıplar da umumî heyeti fevkalâde olarak toplantıya dâvet edebilirler. Murakıpların davet salâhiyeti idare meclisine nisbetle daha dardır. Davet için şirketin ciddi bir tehlikeye dâçar olduğunu gösteren emareler bulunmalıdır. (TTK. m. 355). İdare meclisi gibi murakıplar da davete, heyet halinde karar verirler⁴⁵.

İdare meclisinin davet hususunda ihmâli varsa Ticaret Kanununun 353. 8 üncü maddesi gereğince murakıplar umumî heyeti âdi ve fevkalâde olarak toplantıya davete yetkili sayılmışlardır⁴⁶.

44) Aynı kanaatte Gierke, zge. s. 344. Alman Temyiz Mahkemesinin bir kararına göre (RG 12. 97) mühim masraflı ve rizikolu ve itibarla hissedarların menfaatlerine tesir eden teşebbüslerde idare meclisi umumî heyetin muvafakatını temin etmelidir. Bu karar Alman Doktrininde tenkid edilir. Staub, zge. II. s. 465. no. 4, idare meclisi ile umumî heyet arasındaki münasebete vekâlet hükümlerini tatbik ederek idare meclisinin gayri mütad ve fevkalâde muamelelerde umumî heyeti içtimaa çağırarak mükellef olduğunu beyan eder. 27 nci Alman Hukuk Kongresinin vardığı neticeye göre umumî heyeti içtimaa dâvet idare meclisine terettüp eden idari bir muameledir. Sair idari muamelelerde olduğu gibi idare meclisi müdebbir tacir gibi umumî heyetin içtimaa davet edilip edilmeyeceğini kararlaştırır, aynı eserde zikredilmiştir, II. s. 466, s. 467. no. 5 de bakınız.

İdare meclisi yaptığı mütad idari muamelenin umumî heyetçe tasvip edilmeyeceği kanaatinde ise, umumî heyeti içtimaa davet etmelidir, bu fikirde Staub, zge. II. s. 467. no. 6, s. 415. no. 9. Schucany, zge. s. 134. no. 1, Pic, zge. III. s. 48. no. 1284 bakınız.

Umumî heyeti davete salâhiyetli olan makam aynı usul dairesinde toplantıdan sarfı nazar edebilir, Staub, zge. II. s. 468. no. 7.

45) Pic, zge. III. s. 236. no. 1536, TTK. m. 347 de bakınız. s. 234. no. 1530, s. 238, no. 1536 TTK. 355. m. hükmü bize Fransız TK. 32. m. iktibas edilmiştir. Manasse, zge. s. 86. m. 357. mehzaz olarak Alman TK. 236. m. 2. fıkrasını gösterir. Bu fıkraya göre murakıplar şirket menfaatlerinin gerektirdiği hallerde umumî heyeti toplantıya davet etmekle mükelleftirler. Halbuki Fransız Ticaret Kanunu TTK. da olduğu gibi "urgence" tabirini kullanır. Ticaret Kanununun ifade tarzı Fransız Kanununa daha uygundur.

46) Bu hüküm Arjantin Kanununun 340. m. 2. fıkrasından iktibas edilmiştir. Manasse'nin, zge. s. 85. m. 354. 8. zuhulen mehzaz olarak gösterdiği Meksika T. Kanununda böyle bir hüküm yoktur. Arjantin Kanununda murakıplara

Kaideten umumî heyeti fevkalâde içtimaa davet idare meclisinin takdirine bağlıdır. Muayyen bir hususta idare meclisi umumî heyeti içtimaa davete lüzum görmezse, murakıplar "davette ihmal vardır" mülâhazası ile umumî heyeti fevkalâde toplantıya çağırılmazlar, aksi takdirde idare meclisinin takdir hakkına müdahale edilmiş olur. Ticaret Kanununun 365. inci maddesi murakıpların davet yetkisini 355. inci madde hükmü ile takyid etmiştir. Murakıplar ancak zarurî ve müstacel sebepler varsa umumî heyeti re'sen dâvet salâhiyetini haizdirler. Kezalik, 367 nci maddedeki halde de azlığın davet talebi idare meclisince nazara alınmadığı takdirde "355 inci madde gereğince", yani zarurî ve müstacel sebepler varsa, murakıplar umumî heyeti içtimaa davet edebilirler. Bu itibarla ihmal yalnız âdi toplantılarda bahis mevzuu olabilir⁴⁷. Murakıplar ancak kanunun tâyin ettiği hallerde ve muayyen şartlar altında umumî heyeti fevkalâde toplantıya davet salâhiyetini haizdirler.

Azlığın talebi üzerine idare meclisi veya murakıplar umumî heyeti içtimaa davet etmezlerse, 367 nci madde gereğince mahkeme de azlığı davete salâhiyetli kılabilir⁴⁸.

Ticaret Kanununun 389 uncu maddesi gereğince toplanacak hususî heyetleri idare meclisi veya murakıplar toplantıya çağırmaya mecburdurlar. Heyet âzâsından herhangi birisi de hususî heyeti toplantıya dâvet edebilir.

Anonim şirket infisah etmişse, tasfiye işlerinin icaplarından olan hususlar hakkında karar vermek üzere umumî heyet tasfiye memurları tarafından toplantıya davet edilir. (TTK, m. 440. 2).

1927 tarihli Yerli Anonim, Limited ve Kooperatif Şirketlerin Sureti Murakabesine Dair Talimatname gereğince Ticaret Vekâleti idare meclisinin imtinaı halinde şirketlerin senelik umumî heyetlerini ve lüzum gördüğü hal ve zamanlarda fevkalâde umumî heyetlerini toplantıya çağırmağa yetkilidir (m 9)⁴⁹

b. Ticaret Kanununun 369 uncu maddesinin son fıkrasına tevfi kan umumî heyette gündemde gösterilmeyen hususlar müzakere oluna-

idare meclisi adı umumî heyeti içtimaa davette ihmal gösterdiği hallerde davet yetkisi tanınmıştır.

47) ETK, 354. m. 8. bendine mebaz teşkil eden Arjantin Kanununda da vaziyet böyledir. 46 numaralı sfta bakınız.

48) B.V. de azlık haklarına mütedair verilen izahatı tetkik ediniz. Tahvil sahiplerinin umumî heyeti hakkında 429 uncu maddeye bakınız.

49) Hirs, zge. Ders Kitabı, s. 287, no. 299.

maz, dolayısıyla karar da ittihaz edilemez. Bu hüküm muvacehesinde bizzat umumî heyetin ikinci bir toplantı akdine karar verebilip veremeyeceği sorulabilir. Bazı kanunlar bizde olduğu gibi (İBK. m. 700, ATK. m. 256, AASK. m. 108, Avusturya TK. m. 238) gündemde gösterilmeyen hususlar hakkında karar ittihazını men etmiş olmakla beraber, bu kaideye bir istisna vaz'etmişlerdir. Velevki gündemde beyan edilmemiş olsun, hissedarlar umumî heyetin fevkalâde toplantıya çağırılmasına mütedair teklif hakkında karar verebilirler. Türk Ticaret Kanununda mümasil bir hüküm bulunmadığı gibi müzakere salâhiyetinin gündemle tahdidî de âmir bir vasıf taşıdığından, umumî heyet fevkalâde toplantı icrasını kararlaştıramaz. Ancak azlık gibi ekseriyet de idare meclisinden gerektirici sebepleri bildiren yazılı bir taleple umumî heyeti fevkalâde toplantıya dâvet etmesini isteyebilir. (TTK. m. 366) ve bu hakkını umumî heyette de kullanabilir⁵⁰. Bu talep yerine getirilmediği takdirde, umumî heyet karardan bahsedilemeyeceğinden idare meclisinin mesuliyeti de yoktur. (TTK. m. 336. 4). Ancak umumî heyetin fevkalâde toplantıya çağırılmasını gerektiren sebepler mevcut olup idare meclisi kanunun kendilerine yüklediği bir vazifeyi yapmamışsa (TTK. m. 336. 5) mesul tutulabilir.

Türk Ticaret Kanununa göre hissedarlar ancak 367. nci maddede ki şartlar dairesinde umumî heyeti toplantıya davete salâhiyetli kılınmıştır⁵¹. Azlığa tanınan bu hakkı ekseriyet evleviyetle haizdir. Yalnız bütün pay sahipleri hazır olup içlerinden biri itirazda bulunmadığı takdirde umumî heyet ikinci bir toplantının akdine karar verebilir. (TTK. m. 370)⁵². Bu kararın icrası, yani umumî heyetin usulî dairesinde toplantıya daveti vazifesi yine idare meclisindedir⁵³. Lâkin, umumî heyet, davet edildiği toplantıda, ilân ve tebliğ edilen gündem maddeleri hakkında karar vermek mecburiyetinde değildir. Umumî heyet gündemde gösterilen hususlar hakkında karar vermiyerek toplantıyı talik edebileceği gibi bazı hallerde talik kendiliğinden meselâ nisabın temin edilememesi yüzünden hâsıl olur. (TTK. m. 388). Bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakerelerde talik salâhiyeti sarabaten tanınmıştır. Sair hallerde de umumî heyet talike mezundur. Umumî heyet toplantısı talike uğrarsa, yeniden kanun ve esas mukavele hükümleri dairesinde iç-

50) Vivante, zge. II. s. 312. no. 499 bakınız

51) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 467. no. 5.

52) Schucany, zge. s. 137. no. 3, Staub, zge. II. s. 483. no. 9a.

53) Steiger, zge. s. 192, Staub, zge. s. 441. no. 15, 481. no. 4.

timaa dâvet olunur. Umumi heyet toplantı gününü de tesbit edebilir. Ancak ilân ve sair davet merasiminden sarfı nazar olunamaz^{53a}.

3. Hissedarlar umumi heyet toplantısından kanun ve esas mukavele hükümleri dairesinde haberdar edilmelidir.

Umumi heyet toplantısı hissedarlara ilân ve mektupla duyurulur.

a. Evveleminde umumi heyet toplantıya ilânla dâvet olunur. Bu ilân her halde 37 nci maddede beyan edilen gazete ile yapılmak lâzımdır. Sicil gazetesi ile ilân kanuni bir şarttır. Esas mukavele ayrıca günlük gazetelerle ilâmı veya âdi yahut taahhütlü mektupla ihbarı emretmiş olabilir. (TTK, m. 279. 9, 300. 9).

388 inci maddedeki halde ise ilk toplantıda müzakere nisabı hâsıl olmadığı takdirde müteakip toplantıların biri resmi sicil gazetesi olmak üzere (TTK, m. 37) en az iki gazetede ilânı şarttır. Kuruluş umumi heyetleri ise gazetelerle ilân ve taahhütlü mektup gönderilerek toplantıya dâvet olunur (TTK, m. 289).

İlân toplantı vaktinden en az iki hafta önce yapılmalıdır. İlân ve toplantı günü bu müddete dahil değildir. İlân müteaddit gazetelerle yapılmışsa, müddet son ilân tarihinden itibaren cereyana başlar. meselâ ilân 2 mart pazartesi neşredilmişse, müddet 3 mart salı günü yürümeğe başlar ve ikinci haftanın salı günü biter. Bu itibarla umumi heyet 17 mart çarşamba gününden önce içtima edemez. (BK, m. 76. 2)

Gerek âdi gerek fevkalâde umumi heyet toplantıları toplantı gününden en az yirmi gün evvel Ticaret Vekâletine de bildirilmelidir. (TVMÖ, m. 19)

İlândan gayri tebliğlerde ihbarnameler umumi heyet toplantısından iki hafta önce irsal, meselâ postaya veya notere tevdi edilmişse müddete riayet edilmiş olur. Ticaret Kanunu ilân ve toplantı gününü yalnız *ilânlarda* müddete ithal etmemiştir.

İki haftalık müddet hissedarlara âdi veya fevkalâde umumi heyet toplantılarına hazırlık için tanınmış olduğundan, âmir mahiyet taşır, esas mukavele veya umumi heyet kararı ile alzaltılamaz. Yalnız 370. inci maddedeki halde umumi heyet iki haftalık müddete riayet etmek-

53a) Staub, zge II, s. 487, no. 14, s. 649, no. 2, s. 481, no. 4.

sizin toplanabilir⁵⁴ Umumî heyet toplantısı talike uğramış olsa dahi ikinci toplantı için iki haftalık müddete riayet şarttır, meğer ki idare meclisi, birinci içtimada müzakerenin tamamlanamıyacağını düşünerek ikinci toplantıyı da aynı zamanda ilân ve bu ilânda ikinci toplantı gününü tesbit etmiş olsun. Bu halde ikinci toplantı bir hafta sonra, hattâ ertesi günü yapılabilir. Ancak bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakere ekseriyet veya azlığın talebi üzerine talik edilmişse⁵⁵ (TTK. m. 377) ikinci toplantı bir ay sonraya bırakılabilir, daha önce yapılamaz.

388 inci maddedeki halde de ilk toplantıda müzakere nisabı hâsil olmazsa keyfiyet onbeş gün ara ile iki kere ilân edilmek şartıyla müteakip toplantılar yapılabilir.

b. Nama yazılı hisse senedi sahiplerine toplantı günü ayrıca taahhütlü mektupla da tebliğ edilmelidir. (TTK. m. 368)⁵⁶. Payların bir kısmı veya tamamı için nama yazılı senetler çıkarılmışsa toplantı günü hem sicil gazetesi ile ilân hem de senetleri nama yazılı pay sahiplerine taahhütlü mektup gönderilmek suretiyle bildirilir. (TTK. m. 326, 2). Kezalik umumî heyet toplantısından önce şirkete bir hisse senedi tevdi ederek ikametgâhlarını bildiren pay sahiplerine de toplantı günü taahhütlü mektup'a ihbar edilmelidir. (TTK. m. 364).⁵⁷ Henüz hisse senedi veya ilmühaber çıkarılmamışsa toplantı günü pay defterinde kayıtlı bulunan hissedarlara bildirilir

54) Kuruluş umumî heyetlerinde müddet 15 gündür. TTK. m. 289. Vivante, zge. II. s. 311. no. 498, Staub, zge. II. s. 476. no. 1, Schucany, zge. s. 136. no. 2.

55) Umumî heyet toplantısı her ne sebeple olursa olsun, inkıtaa uğrarsa, TTK. 368. m. âmîr hükmüne tevfiakan iki haftalık müddete riayet şartıyla ikinci bir toplantı yapılabilir. De lege ferenda, birinci toplantı için gereken hazırlık müddeti verilmiş olduğundan ikinci toplantının daha kısa bir zamana taliki teviz edilebilir. Eski İtalyan Ticaret Kanununda ikinci umumî heyet sekiz gün içinde inikad edebilir, m. 157, Vivante, zge. II. s. 312. no. 498. İtalyan Medeni K. 2366 ncı maddesine de bakınız, Staub, zge. II. s. 487. no. 14

56) Taahhütlü mektup pay defterinde kayıtlı olan hissedarlara gönderilir. Bu hüküm şirketin henüz hisse senedi çıkarmadığı hallerde nama muharrer ilmühaberler hakkında da caridir. (TTK. m. 411). Paylar senede bağlanmamışsa, nama yazılı hisse senedi veya ilmühaberlerde olduğu gibi şirket pay defterinde kayıtlı hissedarlara davet gününü tebliğ etmişse idare meclisi vazifesini ifa etmiş olur.

57) Bu hüküm daha ziyade hamile muharrer hisse senedi sahiplerini istihdaf eder. Nama muharrer hisse senedi sahiplerine toplantı günü esasen mektupla da ihbar edilmelidir. Staub, zge. II. s. 489. no. 2 de bakınız.

c. Umumi heyet toplantısına davet usulü dairesinde yapılmamışsa, meselâ esas mukavele gereğince tebliğ edilmemiş yahut müddete riayet olunmamışsa, umumi heyet kararları 381 inci madde hükmü dairesinde kabili iptaldir⁵⁸. Ancak umumi heyet bir gûna davet yapılmaksızın toplanmış meselâ toplantıya davet 37 nci maddede beyan edilen sicil gazetesi ile de ilân olunmamışsa, umumi heyet şeklen toplanmış sayılmaz, bu itibarla umumi heyet kararı da yoktur, meğer ki 370 inci maddede hal bulunsun⁵⁹.

d. Ticaret Kanununun 370 inci maddesi gereğince umumi heyette bütün hissedarlar veya mümessilleri hazır olup toplantının davet merasimine riayet edilmeksizin icrasına itiraz edilmezse, umumi heyet merasimdeki noksana rağmen karar verebilir.

Lâkin umumi heyette hazır bulunan bütün hissedarlar veya mümessilleri itiraz etmezlerse, davet merasiminden sarfı nazar edebilirse de⁶⁰ umumi heyet toplantılarına mütedair diğer hükümlere riayet şarttır, (T. TK. m. 370), meselâ Ticaret Vekâletinin komiseri bu nevi toplantılarda da hazır bulunmalıdır, toplantı gününün Ticaret Müdürlüğü delâletiyle Ticaret Vekâletine bildirilmesi de şarttır^{60a}.

4. Umumi heyeti toplantıya davet eden ilân ve mektuplarda gündem de gösterilmelidir. (TTK. m. 369). İlân hakkındaki hüküm gündem hakkında da caidir. Gündem ayrıca Ticaret Vekâletine de bildirilir. (TVMÖ. m. 19).

Umumi heyetin toplantıya daveti için gerek ilân gerek gündem birer unsurdur. Gündemin ilân ve davet mektuplarından ayrı olarak beyanı caiz olmadığı gibi ilân ve dâvet mektuplarında da gösterilmesi mecburi olduğundan, gündem bakımından müddete riayet de bir unsurdur. Ancak henüz iki haftalık müddet dolmamışsa, idare meclisi toplantı günü tekrarlanmak kaydıyla ek gündem yapabilir. Gündem gereği gibi ilân veya tebliğ edilmemişse, umumi heyet kararı kabili iptaldir. Buna mukabil umumi heyet gündem ilân ve tebliğ edilmeden top-

58) Staub e göre, zge. II. s. 489. no. 3, hissedar umumi heyet toplantısında hazır olup bir gûna itirazda bulunmazsa zımnen iptal hakkında feragat etmiş sayılır.

59) Staub. zge. II. s. 483. no. 9b, aynı neticeye, usulü dairesinde bir davetten bahsedilemediği, meselâ toplantı gününün veya mahallinin ilânda beyan olunmadığı veya davetin esas mukavelenin emrettiği şekilde yapılmadığı hallerde de vardır.

60) Schucany, zge. s. 136. no. 1 ve 2.

60a) TV. tanzim olunan mukavele örneklerinin 19 uncu maddesine bakınız.

lanmışsa, karar hükümsüzdür. "Gereği gibi ilân ve tebliğ" hükmü hiç olmazsa ilân ve tebliğin mevcudiyetini şart kılar. Zira gündem ilân ve tebliğ edilmemişse davette bir unsur noksandır^{60b}.

Hissedarın umumi heyet toplantısında nelerin müzakere edilerek karara bağlanacağını önceden bilmesi lâzımdır, aksi takdirde, pay sahibine gereken hazırlık imkânı verilmiş olmaz. Bunun için umumi heyetin hangi hususları müzakere edeceği madde be madde tasrih edilmelidir, mesele "mukavele tadilatı, seçim" gibi umumi ve müphem ibarelerle bu şart yerine getirilmiş olmaz⁶¹.

Fevkalâde umumi heyet toplantıları hakkındaki gündemi idare meclisi icabında murakıplar ihtiyaca göre tesbit ederler. Âdi umumi heyet toplantısı gündemine Ticaret Kanununun 369. uncu maddesinde emrettiği maddelerin ithali şarttır. Lâkin idare meclisi lüzum gördüğü "sair hususları" da bu toplantının gündemine koyabilir. Azlık da Ticaret Kanununun 366 ncı maddesi gereğince, mukarrer olan âdi veya fevkalâde umumi heyet toplantılarına müzakeresini istedikleri maddelerin gündeme ithalini idare meclisinden veya murakıplardan talep edebilir ve bu talep yerine getirilmediği takdirde, mahkeme azlığı istenilen maddeleri gündeme koymağa salâhiyetli kılabilir. (TTK. m. 367). Son şıkda gündem azlık tarafından ilân ve tebliğ olunur. Gündeme eklenen hususlara müteallik ilâna mahkemenin izni de yazılmak lâzımdır⁶².

Umumi heyet gündemde gösterilmeyen hususları müzakere edip karara bağlayamaz. (TTK. m. 369)⁶³. Zira hissedar gündemin nazarın-

60b) Alman Hukukunda gündem davet ilânında bir unsur değildir, umumi heyet gündemde gösterilmeyen bir husus hakkında karar vermişse bu karar kabili iptaldir. Staub, zge. II. s. 480. no. 1, s. 481 no. 3 bakınız. Gündem hakkındaki hüküm gerek âdi gerek fevkalâde içtimalar hakkında caridir. 388 inci maddedeki hallerde, gündemle beraber âkim kalan ilk toplantının günü ve neticesi de ilân ve davet mektuplarına yazılmalıdır.

61) Pic, zge. III. s. 57, no. 1298 ve bu eserde zikredilen mahkeme kararlarını tetkik ediniz, Vivante, zge. II. s. 312. no. 495 bakınız.

62) Fikrimizce umumi heyete davet mektupla veya esas mukavelenin tâyin ettiği sair şekillerle yapılacaksa, azlık da gündemi aynı şekiller dairesinde tebliğ etmelidir.

63) Gerek İsviçre gerek Alman Ticaret Kanunu (İBK m. 700, ATK. m. 256, AASK. m. 108) gündemde gösterilmeyen hususlar hakkında karar ittiha-zını menetmiştir. Her iki kanuna göre umumi heyette gündemde bulunmayan hususlar hakkında müzakereler yapılabilir. Hissedarlar teklif yapmağa da me-zundurlar. Yalnız ekseriyet müzakere veya teklif yapılmasına mâni olabilir. Gündemde bulunmayan bir husus hakkında teklif yapılmış ve karar ittiha-z edilmişse karar iptal edilinceye kadar muteberdir. Staub, zge. II. s. 481, No. 5.

daki ehemmiyetine göre toplantıya iştirak edip etmemesi kararlaştırır, gündemde bulunmayan hususların müzakeresine ve karara bağlanmasına müsaade edildiği takdirde, gündeme ehemmiyetsiz maddeler konarak alâkasızlık yaratılabilir ve umumî heyetteki ekseriyet hissedarların gayubetinden istifade imkânını kazanır, hattâ umumî heyet bir husus hakkında karar verdikten sonra, aynı toplantıda evvelce verilmiş olan kararı değiştiremez, aksi takdirde alınan karara güvenerek toplantıyı terk eden pay sahiplerinin hukuku ihlâl edilmiş olur. Meğer ki toplantıdan hiçbir hissedar ayrılmamış olsun⁶⁴. Bir husus gündeme itha! edilerek umumî heyet bu gündemle toplanmışsa, idare meclisi veya azlık teklif ettiği gündem maddesini de geri alamaz. Lâkin umumî heyet toplanmadan umumî heyeti dâvet etmiş olanlar toplantıdan rücu edebilecekleri cihetle gündem de geri alınabilir^{64a}. Gündeme bağlılık prensibinde de bazı istisnaların kabulü zaruridir. Umumî heyet kendiliğinden talike uğradığı gibi bir kararla da talik edilebilir. Azlık da bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakerenin bir ay sonraya bırakılmasını isteyebilir. (TTK. m. 377). Gündemde bir madde bulunmasa dahi organların azli teklif edilerek bu teklif hakkında karar alınabilir. Zira umumî heyetten, idare ve murakabeyi itimad etmediği kimselere yeni bir toplantı yapılınca kadar bırakması beklenemez⁶⁵. Gündemle ilgili hususlar hakkında umumî heyet lüzum görürse re'sen hususi murakıp intihabına geçebileceği gibi azlık da 348 inci madde hükmü dairesinde umumî heyetten murakıp tâyini istemek hakkını haizdir. Bu talebin de önceden gündeme ithaline ve ilânına lüzum yoktur⁶⁶.

TTK. göre gündemde gösterilmeyen hususlar hakkında müzakere dahi icra edilemez. Pic, zge. III, s. 56. no. 1297, Vivante, zge. II, s. 312, no. 499 bakınız.

64) Vivante, zge. II, s. 314, no. 499, Staub, zge. II, s. 481, No. 6b, Staub, zge. II, s. 485, no. 11.

64a) Toplantının icrası için davet eden organ veya azlığın nuzuru şart değildir. Usulü dairesinde toplanan umumî heyet karar vermeğe yetkilidir. Staub, zge. II, s. 463, no. 7, s. 481, no. 6a.

65) Vivante'ye göre, zge. II, s. 313, no. 499, azil kararından sonra aynı umumî heyet organ intihabına da geçebilir, çünkü şirket organsız bırakılmaz. Pic, zge. III, s. 59, no. 1301 de bakınız.

66) B. V. de acif 187 ve 195 e de bakınız. Azlık umumî heyet inikad etmişken yazılı bir taleple idare meclisinden umumî heyetin fevkalâde olarak toplantıya çağırılmasını isteyebilir. Aynı hakkı ekseriyet de haizdir. Lâkin her iki halde talep umumî heyette gündem dışı teklif vasfını taşımaz. Azlık umumî heyet dışında yapacağı talebi umumî heyet içinde yapmıştır.

Staub'e göre, zge. II, s. 478, no. 14, s. 481, no. 5, s. 477, no. 3a umumî he-

370 inci madde gereğince bütün hissedarlar veya mümessilleri hazır olduğu halde, aralarından hiç biri itirazda bulunmazsa gündeme teklif edilen maddeler ilâve olunarak karar altına alınabilir^{66a}.

5. Âdi umumi heyetlerde kâr ve zarar hesabı, bilânço, yıllık rapor ve saf kazancın nasıl dağıtılacağı hususundaki teklifler murakıplar tarafından verilecek raporla birlikte toplantıdan en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amâde bulundurulmalıdır.

Hâmile yazılı hisse senetleri ihraç edilmişse bu vesikalarn pay sahiplerine açık bulundurulduğu keyfiyeti 37 nci maddede beyan edilen gazeteden başka esas mukavelenin emrettiği şekilde de ilân olunur.

Nama yazılı hisse senetleri sahiplerine ayrıca tebliğat da yapılmalıdır. (TTK. m. 362). Mezkûr vesikalar gereken müddet içinde ve şekil dairesinde pay sahiplerinin emrine amâde tutulmamışsa umumi heyet kararları kabili iptaldir^{66b}.

6. Esas mukavelede aksine hüküm bulunmadığı takdirde umumi heyet şirket merkezinin bulunduğu mahalde toplantıya dâvet edilir. Lâkin esas mukavelede toplantı mahalli olarak şirket merkezinin bulunduğu yerdan gayri bir mahal gösterilebilir. Ancak Türkiye dışında bir mahal toplantı yeri olarak kabul edilemez. Ticaret Kanununun 378 inci maddesi delâletiyle 297 nci maddesine tevfikan umumi heyet toplantılarında Ticaret Vekâlet'inin bir komiserinin hazır bulunması ve zabıtların revini kullanan pay sahipleriyle birlikte imza etmesi şarttır.⁶⁷ Bu şart Türkiye'nin mülki hudutları içinde yerine getirilebileceğinden toplantı mahalli olarak Türk'ye dışında bir yerin intihabı caiz değildir.

Umumi heyet şirket merkezinin veya esas mukavelenin beyan et-

yetin pay sahiplerinin hissedarlık sıfatları hakkında karar vermesi için de gündeme ihtiyaç yoktur. Kezalik toplantıya reislik edecek zatın seçimi için de gündemde bu hususun tasrihi şart değildir.

66a) Schucany, zge. s. 136. no. 2. Tatbikatta toplantı gününün ve gündemin Ticaret Mıntika Müdürlüğüne bildirilmesi de şarttır. Âmme menfaatleri bakımından Ticaret Mıntika Müdürlüğünün malûmu olmayan hususların müzakere edilerek karara bağlanamayacağı düşünülebilir.

66b) Lyon-Caen, zge. II. s. 389. no. 856, bu müellife göre karar bâtıldır.

67) Alman Hukukunda hâkim olan kanaate göre toplantı mahallinin intihabı hususunda idare meclisine salâhiyet de verilebilir. Bu halde idare meclisi davet ilânlarında ve mektuplarında toplantı mahallini de tasrih etmelidir. Toplantı mahalli tâyin edilirken hissedarların menfaatlerine uygun olan bir yer seçilmelidir. Staub, zge. II. c. 487. no. 17.

tiği yerden gayri bir mahalde toplanmışsa, alınan kararlar hükümsüzdür⁶⁸.

III. Umumi heyetin toplanması.

1. Ticaret Kanunu pay sahiplerinin umumî heyete iştirak edebilmeleri için hissedarlık sıfatlarının tesbit usulü hakkında hususi hüküm sevketmemiştir. Yalnız, rey hakkını tanzim eden 360 ıncı madde, hâmile yazılı hisse senetlerinde, rey hakkının istimali bakımından, zilyedliğin isbatı için, hisse senetlerinin veya bunlar üzerinde tasarruf hakkını gösteren vesikaların şirkete tevdiini emretmekle⁶⁹ bilvasıta iştirak usulünü de tanzim etmiş sayılır. Ticaret Kanunu rey hakkı ile umumî heyete iştirak hakkını ayırmamıştır. Nitekim, 360 ıncı maddenin kenar başlığında "toplantıya iştirak hakkı" tâbiri kullanıldıktan sonra, bu başlığın hükümlerini ihtiva eden maddelerde (TTK. m. 360, 361) yalnız rey hakkı ve rey hakkının suiistimali halleri tanzim olunmuştur. 1474 üncü madde gereğince kenar başlıkları da metne dâhil olduğundan, Ticaret Kanununun rey hakkıyla iştirak hakkını tevem addettiği neticesine varılabilir. Hakikatı halde rey hakkı umumî heyete iştirak hakkının bir cüzüdür. Umumî heyete iştirak hakkı, umumî heyete bizzat veya bir mümesil marifetiyle iştirak etmek, umumî heyette konuşmak, teklif yapmak, rey vermek, kararlara muhalefet etmek haklarını ihtiva eden üst mefhumdur. Rey hakkından mahrum olan bir hissedar da umumî heyete iştirak edebilir: ve bu heyette konuşabilir⁷⁰.

Ticaret Kanunu, umumî heyete iştirak hakkı ile rey hakkını ayırmadığı cihetle, umumî heyete iştirak edebilmek için hissedarlık sıfatının tesbiti usulü de bilvasıta rey hakkına mütedair hükümlerden çıkarılmalıdır⁷¹. Yalnız rey hakkı ile umumî heyete iştirak hakkı arasındaki münasebet sırf rey hakkının mevcudiyeti bakımından mütalââ edilir. Diğer bir söyleyişle rey hakkını ihtiva eden payların sahipleri umumî heyete iştirak edebilirler. Gerçi Ticaret Kanunu "rey hakkını haiz olan pay sahiplerinin umumî heyet toplantılarında bu haklarını kullanabileceklerini" beyan etmekle zımnen umumî heyete iştirakin rey hakkının kullanılabilmesi şartına bağlı olduğu, rey hakkından mahrum olanların umu-

68) Vivante, zge. II. s. 310. no. 497, Staub, zge. II. s. 483. no. 9.

69) Eski Ticaret Kanununda bu hüküm müstakil bir madde olarak tanzim edilmişti. (ETK m. 371).

70) Aynı kanaatte, Staub, zge. II. s. 462. no. 32, s. 478. no. 4, Egger, zge. s. 221. I. B. V. de 206 numaralı atfa da bakınız. Steiger'e göre, zge. s. 194, ortak sıfatıyla rey hakkını haiz olan kimse umumî heyete iştirake yetkilidir.

mi heyete iştirak edemeyecekleri neticesine varılabilirse de, fikrimizce bu hükümle mahrumiyet hali kastedilmiş olamaz. Umumi heyette rey hakkının istimali ayrı şey, umumi heyete iştirak hakkı ayrı şeydir.

2. a. Nama yazılı hisse senetlerinde şirkete karşı pay defterinde kayıtlı bulunan kimseler ortak sıfatını haizdir. (TTK. m. 417). Bu itibarla pay defterinde kayıtlı olan her hissedar umumi heyete bizzat iştirak edebilir, yeter ki hüviyeti sabit olsun. Aynı neticeye, nama yazılı hisse senedi veya ilmühaberler (TTK. m. 411) çıkarılmadığı hallerde de varılmalıdır⁷².

Nama muharrer hisse senedi terhin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak üçüncü bir şahsa bırakılmışsa, malik umumi heyete iştirak hakkını haizdir. (MK. m. 874, TTK. m. 360 kıyasen). Üzerinde intifa hakkı bulunan hisse senetlerinde rey hakkı intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağından, umumi heyete iştirak hakkı da intifa hakkı sahibine aittir⁷³. (TTK. m. 360).

Nama muharrer hisse senetlerinde hissedar umumi heyette kendini bir mümessil marifetiyle de temsil ettirebilir, yeter ki temsil salâhiyeti yazı ile verilmiş ve pay defterine kayıtlı bulunan hissedar tarafından imza edilmiş olsun⁷³. (TTK. m. 360.3). Bu hüküm kanuni mümessiller hakkında çari değildir. Kanuni mümessillerin temsil salâhiyeti, şirketlerde resmi sicil gazetesi ile, şahıslarda, umumi hükümlere göre tevsik edilir. Yalnız nama muharrer hisse senetlerinde esas mukavelede hüküm bulunmak kaydıyla hissedar olmıyan kimselerin umumi heyete mümessil sıfatıyla iştirakleri menedilebilir. Lâkin, hissedarın kendini umumi heyette diğer bir hissedar marifetiyle temsil ettirme hakkı hiç bir veçhile bertaraf edilemez⁷⁴. (TTK. m. 360.2).

71) Gierke, zge s. 345, bu fikirdedir.

72) Steiger, zge. s. 154. Bürgi, zge. s. 359. no. 59, Wieland zge. II. s. 101, Staub, zge. II. s. 479. no. 6a, Düringer-Hachenburg, zge. III. 1, s. 188a. no. 6.

72a) Steiger, zge. s. 158, 194, Schucany'e göre, zge. s. 121. no. 2, intifa hakkı pay defterinde kayıtlı değilse malik intifa hakkı sahibine umumi bir vekâlet vermelidir.

73) Schucany, zge. s. 120. no. 3, Steiger'e göre, zge. s. 196, esas mukavele ile yazılı şekil şartı yerine imzası noterce musaddak bir salâhiyetnamenin ibrazı da istenebilir. Staub, zge. II. s. 452. no. 16, aksi kanaattedir.

74) Aynı kanaatte, Staub, zge. II. s. 452. no. 15, Schucany, zge. s. 120. no. 2, Bürgi, zge. s. 352. no. 18, aksi kanaatte, Steiger, zge. s. 195, hissedarın bizzat iştirakinde şirketin menfaati bulunabilir mucib sebebiyle temsil hakkının tahdidini caiz görür, Wieland, zge. II. s. 101, bu fikirdedir. Hisse senetlerinin yalnız İsviçrelilere devri kabul edilmişse, esas mukavele ile bir yabancıya temsil salâhiyetinin verilemeyeceği kararlaştırılabilir, Steiger, zge. s. 196.

Kezalik bir hisse senedinin birden fazlada maliki bulunduğu takdirde, bunlara rey haklarını müsterek bir mümessil marifetiyle kullanmak salâhiyeti kanunen tanınmış olduğundan (TTK. m. 373.2, 400), velevki esas mukavele gereğince sırf hissedarların iştirakı kabul edilmiş olsun, müsterek maliklerin kendilerini üçüncü bir şahıs marifetiyle temsil ettirme hakkı ıskat olunamaz.

Nama yazılı hisse senetlerinde umumi heyete iştirak hakkı hâmile yazılı senetler'e olduğu gibi tevdi şartına da tâbi tutulabilir. Gerçi şirkete karşı pay defterinde kayıtlı olan şahıs⁷⁵ hissedar sıfatını haiz sayılır. (TTK. m. 417) Lâkin hisse senedi devredilmiş olup henüz yeni malik pay defterine kayıt edilmemişse, hakikatı halde hissedar sıfatı kalmıyan eski malikin şirketle alâkası kesildiği halde umumi heyete iştiraki ve rey vermesi şirket menfaatlerini ihlâl edebilir. Bunun için, esas mukavele ile, pay defterinde kayıtlı bulunan şahsın hisse senetlerine de sahip olup olmadığını tesbit için tevdi mecburiyeti vaz'olunabilir.

b. Hâmile yazılı hisse senedinin zilyedi olduğunu isbat eden kimse şirkete karşı rey hakkını kullanmağa salâhiyetli olduğundan, umumi heyete iştirak hakkı da zilyede aittir. (TTK. m. 360.3). Senet üzerinde zilyedliğini veren hakkın hukuki mahiyetini şirket tahkike mecbur değildir. Malik, mürtehin veya müstevdi olsun, sened üzerinde zilyedliğini isbat eden her şahıs şirket bakımından umumi heyete iştirak hakkını haiz sayılır, yeter ki fer'an zilyedlik sabit olmasın⁷⁶.

75) Aynı fikirde Düringer-Hachenburg, zge. III. 1, s. 190a, no. 7. Baumbach'a göre zge. s. 277. no. 4, esas mukavele ile tevdi den başka, müracaat ve sair şartlar vaz'olunabilir. AASK 114. üncü maddesinin 7. inci bendi gereğince rey hakkının istimal şart ve şekli esas mukavele ile tanzim edilebilir. Wieland, zge. II. s. 230. Lyon-Caen, zge. II. s. 317. no. 848. Alman Ticaret Kanununun 255 inci maddesi gereğince esas mukavele ile rey hakkının istimali hisse senetlerinin muayyen bir zamana kadar tevdi şartına tâbi kılınmışsa, müddet tevdi için iki haftalık zaman bırakılmak suretiyle tesbit edilmelidir. Bu hükümde de hisse senetleri tedavül şekli bakımından tefrik edilmemiştir. (AASK. m. 107 de bakınız). Staub, zge. II. s. 479. no. 5, Baumbach, zge. s. 276. no. 3.

Lyon-Caen, zge. II. s. 311. no. 844, pay bedelini ödememiş olanların iştirak hakkını haiz olmayacakları hakkındaki mukavele hükmünü muteber sayar. Fransız Hukukunda, umumi heyete iştirak için müteaddit paylara teşahüp, hissedarlık sıfatının muayyen bir müddet devamı gibi şartlar da vaz'olunabilir, zge. s. 78. no. 710, s. 312. no. 844, s. 326. no. 854.

76) Anonim şirket hisse senedi üzerindeki hakkın mahiyetini araştırmakla mükellef değildir. Yalnız devir rey tahdidini tesirsiz bırakmak maksadına matufsa, tetkik vazifesi vardır. Bürgi, zge. s. 354. no. 32. Wieland, zge. II. s. 102, Schucany, zge. s. 120. no. 4, s. 122. no. 1.

Zilyedliğin isbatı için Ticaret Kanunu zilyedin hisse senetlerini veya bunlara mutasarrıf olduğunu gösteren vesikaları toplantı gününden bir hafta önce şirkete tevdi etmesini emretmiştir. Bir haftalık müddet geriye doğru toplantı gününden hareket edilerek hesap edilir. Borçlar Kanununun 76 ncı maddesine tevfikan müddet hafta ile tâyin edilmişse, borç akdin münakid olduğu güne ismen tevfak eden hafta gününde muaccel olur. Bu hükme kıyasen hisse senetlerinin de toplantı gününe takaddüm eden hafta gününe, meselâ toplantı perşembeye tasadüf ediyorsa, bir evvelki haftanın perşembe gününe kadar tevdi edilebileceği mülahaza edilebilir⁷⁷. Lâkin aynı kanun muayyen bir müddet içinde ifa edilmesi lâzım gelen bir borcun müddet geçmeden önce ifasını emreder. (BK, m. 76) Mezkûr hükmün muhalif mefhumundan çıkan mânaya göre bir borç muayyen bir müddetten önce ifa edilmek lâzım geliyorsa, azami o müddete takaddüm eden günde ifa edilmelidir. Bu itibarla yukarıki misalde toplantı perşembe gününe tesadüf ediyorsa, hisse senetleri toplantı gününe takaddüm eden haftanın perşembe gününden önce, mese'lâ çarşamba günü şirkete tevdi olunmalıdır. Bu gün veya bu güne takaddüm eden günler tatil gününe tesadüf ediyorsa hisse senetleri tatil günlerinden önce bir iş gününde tevdi edilmelidir⁷⁸. Hisse senetlerinin bir hafta önce tevdi mecburiyeti şirket lehine vaz'edilmiş bir hüküm mânasını taşımaktadır. Bu müddetin tatil günleri ile tenkisine cevaz olmasa gerek. Lâkin esas mukavele ile şirket bu himayeden feragat ederek müddeti kısaltabileceği gibi hisse senetlerini vaktinde tevdi etmemiş olanların iştirakine de müsaade edebilir.

Hâmile yazılı hisse senetleri bir haftalık müddetten önce zilyed ta-

Lyon-Caen, zge. II. s. 315. no. 846, bu müellife göre anonim şirket sahip olduğu hisse senetleri ile umumî heyete iştirak edemez.

77) Bu hüküm eski Japon Kanununun 161. inci maddesinden iktibas edilmiştir. Manasse, zge. s. 89. m. 371, yeni Japon Kanununda da aynı hüküm mevcuttur, m. 239.

Alman Ticaret (ATK, m. 255) ve Anonim Şirketler Kanunu (AŞK, m. 107) esas mukavelede tevdi şartı yoksa, toplantıya iştirak için müracaatın toplantı gününden üç gün önce yapılmasını emreder. Burada toplantı günü üç günlük müddete itha' edilmiştir. Ayın 21 inde toplanacak umumî heyet için 18'e kadar müracaat edilebilir, Staub, zge. II. s. 476, no. 2, Baumbach, zge. s. 277, no. 4.

78) Zimnen aynı kanaatte, Staub, zge. II. s. 478, no. 4, bu müellife göre, hisse senetlerinin azami 31 mayısa kadar tevdi emredilmiş olup 31 Mayıs bir tatil gününe tesadüf ediyorsa, senetler bu güne takaddüm eden iş gününde tevdi olunmalıdır, aynı eserde s. 477, no. 2 de bakınız. Borçlar Kanununun 77.

rahından kendi namına şirkete tevdi edilir. Esas mukavele ile tevdi yeri olarak bir banka veya noter de gösterilebilir. Hâmil de elindeki hisse senetlerini bir noter veya bankaya tevdi ederek hisse senetleri yerine bunlara mutasarrıf olduğunu gösteren vesikaları tevdi mezundur^{78a}.

Ticaret Kanununun 360 ıncı maddesinin son fıkrası gereğince hisse senetleri terhin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak üçüncü bir şahsa bırakılmışsa, malik ile zilyed arasındaki münasebetlerde rey hakkı malike aittir. Gerçi bu hüküm taraflar arasındaki iç münasebeti tanzim eder. Hilâfına anlaşma yoksa, rey hakkı malik tarafından kullanılır⁷⁹. Ancak hisse senetleri umumi heyete iştiraktan gayri bir maksatla tevdi edilmiş veya üçüncü bir şahsa merhun yahut ariyet olarak bırakılmışsa, şirkete karşı zilyed mülkiyet karinesinden istifade edemez, dolayısıyla umumi heyete iştirak hakkını haiz değildir, meğer ki müstevdi, mürtehin veya ariyet alan hisse senetlerini şirkete veya bir banka yahut notere kendi namına tevdi etmiş olsun⁸⁰.

inci maddesine kıyasen toplantı gününe takaddüm eden hafta günü bir tatil gününe tesadüf ediyorsa hisse senetlerinin tatil gününü takip eden iş gününde tevdi edilebileceği düşünülebilir.

78.a.) Tevdi yeri hisse senetlerinin umumi heyet toplantısına kadar müdi adına muhafaza edileceğini verdiği vesikaya işaret etmelidir, zimnen aynı kanaatte, Bürgi, zge. s. 358. no. 54. aksi kanaatte, Staub, zge. II. s. 479. no. 5. Tevdiin tevsiki bir vakianın beyarı olup taraflar arasında vedia akdinin mevcudiyetini tevsik değildir. Staub, zge. II. s. 479. no. 6.

Maksat umumi heyete iştirak eden şahısların sened üzerindeki haklarını tesbittir. Bu itibarla müdi sıfatının umumi heyet toplantısına kadar devamı şarttır.

Hisse senetleri gereken müddet içinde tevdi edilmişse, müddet içinde senetleri iktisap eden şahıs umumi heyete iştirak hakkını haizdir. Zimnen aynı kanaatte, Wieland II. zge. s. 230 atıf 12. Staub, II. zge. s. 460. no. 29, s. 478. no. 4 ve 5.

79) Bürgi, zge. s. 355. no. 34, Schucany, zge. s. 121. no. 5, Steiger, zge. s. 154.

80) Wieland, zge. II. s. 101 bakınız. Schucany, zge. s. 121. no. 5, temsil salâhiyetinin itasına mütedair hükmün ihtilâfa sebebiyet vereceği kanaatinde. Bu müellife göre hâmile muharreer hisse senetlerinde salâhiyet itasına ihtiyaç yoktur. İç münasebette, anlaşma dairesinde verilen salâhiyet kâfi görülmelidir. Fikrimizce Ticaret Kanunu rey hakkının malike ait olduğu prensibinden hareket etmiştir. Hisse senedi malik olsun olmasın zilyed tarafından şirkete veya bir bankaya yahut notere tevdi edilmişse, zilyedlik mülkiyete karine teşkil edeceğinden şirket nazarında bu şahıs malik sayılır. Curti-Forrer, zge. s. 677. m. 930, H. Arslanlı, 'Ticari Bey'. zge. s. 79. Lâkin hisse senedi umumi heyet toplantısına iştirak için tevdiden gayri bir sebebe binaen üçüncü

Umumi heyet ortakların heyetidir, anonim şirkette ortak, yani pay sahibi olmayar. kimselerin bu heyete iştirak hakları yoktur. Zilyedin malik olmadığı sabitse, mürtehin, müstevdi veya ariyet alan ancak malik adına yani mümessil sıfatı ile umumi heyete iştirak edebilir. Bu halde temsil salâhiyeti ayrı bir senede yazılarak verilmiş olmak lâzımdır, mürtehin veya müstevdi sıfatıyla zilyedlik temsil salâhiyetinin de verildiğine delâlet etmez. Temsil salâhiyeti verilmek istenmiyorsa, üçüncü şahıs, hakları mahfuz olmak kaydıyla malikin umumi heyete iştirakini temin etmelidir, meselâ hisse senetleri bir bankaya rehin hakkı mürtehin adına muhafaza edilmek kaydıyla tevdi edilebilir, mürtehin banka ise hisse senetlerini malik adına muhafaza ettiğini beyan etmesi kâfidir.

Hâmile yazılı hisse senetlerinin maliki umumi heyete bizzat iştirak etmek mecburiyetinde değildir, kendini bir mümessil marifetiyle de temsil ettirebilir, yeter ki temsil salâhiyeti ayrı bir senetle verilmiş olsun. Hisse senetleri gereken müddet içinde tevdi edilmiş bulunuyorsa, salâhiyetname toplantı günü de ibraz olunabilir.

Hâmile yazılı hisse senetlerinde mudi veya mümessili iştirak hakkını mudi namına tevdi edilen hisse senetleri veya tasarruf hakkını musbil vesikalar mukabilinde şirketten alınan makbuzla isbat edebilir. Mümessilin ayrıca salâhiyetnameyi de ibraz etmesi lâzımdır.

c. Hâmile yazılı hisse senetleri veya tasarruf hakkını müsbit vesikalar bir haftalık müddetten önce şirkete tevdi edilmemişse pay sahibi veya mümessili umumi heyete iştirak edemez. Kezalik nama yazılı hisse senetleri için esas mukavele tevdi mecburiyetini vaz'etmişse, bunlar da umumi heyete iştirak hakkını kaybederler⁸¹.

3. İdare meclisi pay sahipleri veya mümessillerinin toplantıya iştirak etmek salâhiyetleri olup olmadığını tesbit için gereken tedbirleri alır. (TTK. m. 375.1). Pay sahiplerinden her biri hakkı olmayan kimselerin umumi heyet toplantısına iştirak etmelerine karşı idare meclisi nezdinde itiraz edebileceği gibi itirazını umumi heyet zaptına da yazdı-

bir şahsın yedinde bulunuyorsa, bu karine ortadan kalkar. Nitekim Wieland'a göre, zge. II. s. 102, anonim şirket hisse senedini tevdi eden şahsın malik olmadığını isbat ederse, hâmil umumi heyete iştirak edebilmek için temsil salâhiyetini haiz bulunduğunu isbat etmelidir. Bizce hisse senetleri umumi heyete iştirak edecek şahıs adına tevdi edilmemişse, mülkiyet hakkının bulunmadığını isbata da lüzum yoktur. Tevdiin mahiyeti mülkiyet hakkının bulunmadığına delâlet eder.

81) Staub, zge. II. s. 479. no. 5 bakınız.

Umumi heyete iştirak hakkı temlik edilemez. Lyon-Caen, zge. II. s. 316. no. 847.

rabilir. (TTK. m. 361.2). İtiraz mercii idare meclisi olmakla beraber, bu organın karar salâhiyeti yoktur. İdare meclisi sadece pay sahiplerinin toplantıya iştirak etmek salâhiyetleri olup olmadığını tesbit eder. Nihai merci umumi heyettir. İbraz edilen bir salâhiyetnameye itiraz edilmiş bulunuyorsa bu itirazı nihai merci olarak umumi heyet hal eder. Umumi heyet hisse senetlerini vaktinde tevdi etmemiş olan hissedarların toplantıya iştirakine de müsaade edebilir⁸². Lâkin umumi heyet kararı muvakkattir. Hissedarlar kanun veya esas mukavele hükümlerine aykırı olan bir karara karşı iptal dâvası açabilirler, yeter ki karara muhalif kalarak keyfiyeti zapta geçirtmiş olsunlar. (TTK. m. 361.2, 381). Buna mukabil, iştirake salâhiyetli olmayan kimseler bir karara iştirak etmiş bulunuyorlarsa, pay sahiplerinden herhangi biri önceden itiraz etmemiş olsa bile bu kararın iptalini mahkemeden isteyebilir. Son şıkta şirket iştirakin karara müessir olmadığını isbat ederse, talep red olunur. (TTK. m. 361.3)⁸³.

Rey hakkına mütedair tahdidlerden birini tesirsiz bırakmak maksadı ile hisse senetlerinin umumi heyette rey hakkını kullanmak üzere başkasına verilmesi caiz değildir. (TTK. m. 361.1). Yeni Ticaret Kanunu rey hakkını tahdit etmemiştir Her pay bir rey hakkı verir ve rey adedi pay adediyle mütenasiben artar. (TTK. m. 373). Lâkin esas mukavele ile payların sahiplerine vereceği rey sayısı tahdid, meselâ hissedarın malik olduğu payların adedi onu aşıyorsa ondan fazla rey olmayacağı kabul olunabilir. (ETK. m. 365, TTK. m. 373.1). Esas mukavelede hüküm varsa veya reyden mahrumiyet halî mevcut olup (TTK. m. 374) hissedar tahdid veya mahrumiyeti tesirsiz bırakmak maksadiyle hisse senedini ahere vermişse, diğer pay sahipleri hâmilin toplantıya iştirakine 361 inci madde dairesinde itiraz ve umumi heyetin aldığı kararın iptalini isteyebilirler⁸⁴. 361 inci madde hükmünden çıkan mânaya göre itirazın hukuki neticesi hâmilin toplantıdan ihracı olmak lâzımdır. Nitekim aynı hükmü ihtiva eden İsviçre Hukukunda bu neticeye varılır⁸⁵.

82) Staub, zge. II. s. 477. no. 2, Steiger, zge. s. 202 bakınız.

83) Schucany, zge. s. 122. no. 1, Staub, zge. II. s. 453. no. 19, s. 477. no. 3a, Wieland, zge. II. s. 102.

84) Hissedar hisse senedini mülkiyet hakkını nakil etmeksizin sırf rey hakkının istimali için devretmişse, rey tahdidî hakkındaki hükme muhalefet vardır. Mülkiyet hakkının nakli istenmişse, devralan mülkiyet hakkına müsteniden rey hakkını kullanır, bu halde tahdide muhalefet yoktur, BGE. 23. I. 923, 31.II.487, 53.II.47, Schucany, zge. s. 122. no. 1 de zikredilmiştir.

85) İhraç kararını umumi heyet verir, Bürgi, zge. s. 377. no. 25, İsviç-

Türk Ticaret Kanununda umumî heyetler şirket sermayesinin muayyen bir nisbetini temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile toplanabilirler. (T. TK. m. 372, 388, 389)⁸⁶. Bu itibarla, çıkarılan hâmile ait hisse senetleri toplantı nisabına da ithal edilmemelidir. Hisse senetlerini mülkiyet hakkı olmaksızın sırf rey hakkındaki tahdidler; tesirsiz bırakmak maksadiyle iktisap etmiş olan kimsenin, umumî heyete hiç bir vechile iştirak edemeyeceği ve payların toplantı nisabının tâyininde nazara alınmayacağı mülâhaza edebilir. Bizce mezkûr hükmün gayesi umumî heyete iştirak hakkını iskattan ziyade rey hakkının istimaline mani olmaktır. Toplantı nisabı teessüs ettikten sonra rey hakkının kullanılamaması diğer hissedarlar lehine netice doğurur. Kaldı ki Ticaret Kanununda da bu nevi hallerde payların nisab dışı bırakılacağına mütedair hüküm yoktur. Yalnız 361 inci madde sırf rey hakkından mahrumiyet mânasında tefsir edilemediği takdirde ihraç edilen pay sahiplerinin umumî heyetten ayrılmasıyla toplantı nisabı muayyen haddin altına düşüyorsa, umumî heyet toplanamaz.

4. Nama muharrer hisse senetlerinde hissedarların hâmile muharrer hisse senetlerinde mudilerin hüviyetleri tesbit ve mümessillerin salâhiyetnameleri tetkik edilip kabul olunduktan sonra, idare meclisi toplantıda hazır bulunan hissedarlarla temsil edilen pay sahiplerinin ve mümessillerinin ad ve soyadlarını, ikametgâh ve pay miktarını gösteren bir cetvel tanzim eder. Bu cetvel, esas mukavele ile tâyin edilmiş bulunuyorsa, reis tarafından imza edilerek hazır olanların görebilecekleri yere asılır. (TTK. m. 376). Reis esas mukavele ile tâyin edilmemişse hazır bulunan hissedarlar tarafından imzalanan zabıt da aynı vazifeyi görür^{86a}. Henüz rey istimali bahis mevzuu olmamakla beraber, 297 nci maddeye kıyasen zabıt vasfını taşıyan cetvelin tanzimine Ticaret Vekâleti komiserinin de nezaret etmesi ve bu cetvelin tarafından imzalanması lâzımdır.

Umumî heyet müzakereleri bitmeden toplantıya iştirak veyâ top-

re Hukukunda idare meclisine ihraç salâhiyetini tanır, Bürgi, zge. s. 376. no. 18, 377. no. 23, Schucany, zge. s. 122. no. 2 de bakınız.

86) İsviçre Borçlar Kanununda da umumî heyetin bazı hususlar hakkında karar verebilmesi için toplantıda mevcut payların üçte iki veya birinin temsili şarttır. (İBK. m. 649, 658). Schucany'e göre, zge. s. 64. no. 6, bu hallerde sırf rey adedi nazarı itibare alınır, temsil edilen sermayeye bakılmaz. Çok reyli hisse senetleri ihtiva ettikleri rey adedine göre hesap edilir.

86a) Aynı fikirde Lyon-Caen, zge. II. s. 321. no. 850.

lantıyı terk edenler bulunursa, bunların adları iştirak ve terk zamanları belirtilerek cetvele yazılır⁸⁷.

Toplantıya iştirake hakkı olmayan kimselerin cetvele yazıldığı ileri sürülmüşse, idare meclisi bu şikâyetleri de bir zabıtla tesbit eder.

IV. Toplantı nisabı.

Temsil edilen payların sahipleri veya sahipleri adına mümessilleri, her birinin pay adedi tesbit edildikten sonra, umumî heyetin inikad etmiş sayılması, yani gündemde beyan edilen maddelerin müzakeresine ve karar ittihazına geçebilmesi için kanun veya esas mukavelenin emrettiği nisabın mevcut olup olmadığı araştırılmalıdır. Ticaret Kanunu, şirket menfaatlerini himaye gayesi ile umumî heyette kararların esas sermayenin muayyen bir nisbetini temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile ittihazını şart kılmış, kararın ehemmiyetine göre bu nisabı artırmış, ilk toplantıda nisab hâsıl olmadığı takdirde yine kararın ehemmiyetine göre müteakip toplantılar için hususî nisablar tâyin etmiştir. Bu itibarla umumî heyetin inikad edebilmesi için gereken nisabın da mevcut olduğu sabit olmalıdır⁸⁸.

1. 372 nci madde gereğince kaideten "umumî heyetler, Ticaret Kanununda veya esas mukavelede aksine hüküm bulunan haller hariç olmak üzere, şirket sermayesinin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile toplanırlar. Toplantının âdi veya fevkalâde oluşu bir rol oynamaz. Lâkin Ticaret Kanunu gündeme göre toplantılar için mevzûf bir nisab aramış, meselâ kuruluş umumî heyetlerinde nakdî sermayenin en az yarısının (TTK. m. 290) bilirkışı tâyini için en az üçte ikisinin (TTK. m. 293), şirket mevzuunun veya nevinin yahut esas mukavele hükümlerinin tadilinde sermayenin en az dörtte üçünün temsilini emretmiş, şirketin tâbiyetinin değiştirilmesine veya pay sahiplerinin tahhütlerinin arttırılmasına mütedair kararlar için de bütün hissedarların ittifakını dolayısıyla huzurunu şart kılmıştır. (TTK. m. 388). Esas mukavelenin tadiline dair karar imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin haklarını ihlâl ediyorsa, imtiyazlı pay sahiplerinin yapacakları hususî toplantı da ancak muayyen bir nisabla içtima edebilir. (TTK. m. 389)^{88a}.

87) Toplantıyı terk edenler adlarının cetveldan çıkarılmasını istemezlerse, terkine mahal yoktur. Staub, zge. II. s. 490. no. 5. cetvel hiç tanzim edilmemişse umumî heyet kararları bâtıldır, cetvel usul dairesinde tanzim edilmemişse kabili iptaldır, Staub, zge. II. s. 490. no. 6.

88) Lyon-Caen, zge. II. s. 322. no. 851.

88a) Tahvil sahiplerinin toplantısı hakkında 431 inci maddeye bakınız.

a. Kuruluş umumî heyetlerinde toplantı nisabı sırf nakdi sermayeye göre tâyin olunur. Nakıddan gayri sermaye vaz'edenler, hesaba katılmaz. Umumiyetle diğer toplantılarda payların temsili ettiği sermayenin itibari değeri esastır⁸⁹. Meselâ 500.000.— lira sermayeli bir şirkette 372 nci madde gereğince yapılacak toplantı, tamamı ödenmiş olsun olmasın 125.000.— liralık sermayeyi temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile inikad edebilir. Kezalik 388 inci ve 389 uncu maddelerin tanzim ettiği kararlarda da toplantı nisabı sermayeye göre hesap olunur. Yalnız şirketin tâbiyetini değiştirmek veya pay sahiplerinin taahhütlerini artırmak hususundaki kararlar için bütün pay sahiplerinin huzuru şarttır.

b. Sermayeye göre tâyin edilen nisablarda temsili emredilen sermayeye tekabül eden payların bir veya müteaddit şahıslara ait olması nisab üzerine müessir olmaz. Yukarıki misalde 125.000.— liralık paylar bir şahsa ait olsa dahî umumî heyet inikad eder⁹⁰. Rey hakkından mahrumiyeti intac eden haller bizce yalnız karar bakımından ehemmiyet taşır⁹¹. Buna mukabil umumî heyete iştirak hakkını haiz olmayanların payları toplantı nisabına da katılamaz. Meselâ malik temsil salâhiyeti vermemişse, mürtehinin elindeki paylar nisab dışı kalır. Kezalik anonim şirketin kendine ait hisse senetlerinin umumî heyette temsili caiz olmadığında bunları da toplantı nisabına ithal edilemez. (TTK. m. 329)⁹².

89) İBK. 648. inci maddesi gereğince şirketin mevzuu tadil veya umumî heyette esas mukavelenin karar ittihazını ağırlaştırılan hükümleri bertaraf yahut çok reyli hisse senetleri ihdas olunacaksa, kararın esas sermayenin üçte ikisini toplaması lâzımdır. Bu halde üçte iki ekseriyet esas sermayenin itibari değerine göre hesap edilir. Siegwart, zge. s. 372. no. 16.

90) Ticaret Kanunu 290, 293, 372 ve 388 inci maddelerde cemi sigasını kullanmış olmakla beraber, fikrimizce toplantı nisabında şahsın bir rolü yoktur. Cemi sigasının kullanılmasına sebep Ticaret Kanununun payların müteaddit şahısların elinde bulunacağı mülâhazasından hareket etmiş olmasıdır. Normal olan da budur. Alman Hukukunda müdafaa edilen bir fikre göre payların bir kısmı müteaddit reye sahip ise, temsil edilen payların hesabında bunların değeri rey adedine göre artar. Meselâ üç reyli 1.000 liralık bir pay, 3.000 lira itibari kıymet'e nisaba dahil olur. Staub, zge. II. s. 444. no. 4b.

91) Gierke'ye göre, zge. s. 345. no. 2, esas mukavele ile iştirak hakkı rey hakkına mütedair şartlara tabi tutulabilir. Talep edildiği halde bakiye sermaye borçlarını ödememiş olan hissedarların umumî heyete iştirak hakkı olmayacağı esas mukavele ile kararlaştırılabilir. Lyon-Caen, zge. II. s. 312. no. 844 bu kanaattedir. İBK. 694 üncü maddesine göre rey hakkı kanun veya esas mukavele gereğince tesbit edilen pay bedelinin ödenmesi ile doğar.

92) Aynı kanaatte, Steiger, zge. s. 164, Bürgi, zge. s. 374. no. 6, aksi

c. Toplantı nisabı hâsıl olduktan sonra, umumî heyet gündeme dahil hususların müzakeresine ve karar ittihazına geçebilir. Ancak müzakerelerin coreyan ettiği sırada, pay sahiplerinin bir kısmı toplantıyı terk ederek adlarını cedvelden sildirir ve ayrılan pay sahiplerinin temsil ettikleri sermayeye göre nisab kalmazsa, umumî heyet toplantıya devam edemez. Kanun veya esas mukavelenin muayyen bir nisabın mevcudiyetini emrettiği hallerde her kararda nisabın mevcut olup olmadığı da araştırılmalıdır⁹³.

d. Umumi heyetlerde toplantı nisabı, payların nevi, yani rey veya kâr yahut tasfiye bakiyesi bakımından imtiyazlı olup olmadıkları, muhtelif gruplar nazara alınmaksızın hazır olan hissedarların temsil ettikleri sermayeye göre hesap edilir^{93a}. Yalnız 389 uncu madde gereğince imtiyazlı senet sahiplerince yapılacak hususî toplantılarda imtiyazlı payların temsil ettikleri sermaye esas alınır^{93b}.

2. Ticaret Kanununun mevsuf bir nisabın mevcudiyetini aradığı haller dışında, ilk toplantıda nisab hâsıl olmadığı takdirde, umumî heyet tekrar toplantıya dâvet edilir. (TTK. m. 372). İkinci toplantıda hazır olan pay sahipleri temsil edilen sermayenin miktarı ne olursa olsun müzakerâ yapmağa ve karar vermeğe salâhiyetlidirler. (TTK. m. 372). Mevsuf nisaba tâbi toplantılar ise ikiye ayrılmış, bir kısmında müteakip toplantılar için de aynı nisab emrolunmuş, diğerlerinde nisab tedricen azaltılmıştır.

a. Şirketin tâbiyetini değiştirmek veya pay sahiplerinin taahhütlerini artırmak hususundaki kararlar için bütün pay sahiplerinin ittifakı şarttır. (TTK. m. 388.1).

Şirketin mevzuu veya nevinin değiştirilmesine taallük eden umumi heyet toplantılarında ilk içtimada sermayenin dörtte üçüne malik pay sahipleri hazır olmadığı takdirde idare meclisi umumi heyeti tekrar toplantıya davet edebilir. İlk toplantı için lüzumlu nisap ikinci toplantıda da aranır. (TTK. m. 388.2, 3).

b. Sair değişiklikler için ilk toplantıda sermayenin dörtte üçüne sahip olan pay sahipleri hazır olmadığı takdirde kanun dairesinde da-

kanaatte, Siegwart, zge. s. 444. no. 45. B. III. de 108 numaralı atfa da bakınız. Lyon-Caen, zge. II.s. 315. no. 846 bis.

93) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 490. no. 5. yukarıda 87 numaralı atfa da bakınız. Vivante, zge. II. s. 320. no. 507.

93a) Lyon-Caen, zge. II. s. 311. no. 844, s. 389. no. 867.

93b) Pic, zge. III. s. 111. no. 1370.

vet⁹⁴ edilen ikinci toplantıda sermayenin yarısı aranır ve bunda da müzakere nisabı hâsıl olmazsa, üçüncü toplantıda umumî heyet sermayenin üçte birini temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile içtima edebilir. (TTK. m. 388.4, 5).

3. Ticaret Kanunu 372 nci maddeye tevfikân toplantı nisablarının esas mukavele ile tanzimine cevaz verdiğine göre, gerek âdi gerek mevsuf nisaba tabi heyetlerin inikad edebilmesi için, kanunun temsilini emrettiği sermayenin tezyid veya tenkisinin mümkün olup olmadığı sorulabilir.

388 inci maddenin tasrih ettiği mevzuları müzakere edip karara bağlayacak umumî heyetlerde toplantı nisabı hakkındaki usul ve hükümler âmir mahiyet taşır. Bunlar azlığı himaye maksadı ile sevk edilmiş olduğundan, kanunî nisablar asgari haddi tâyin eder, esas mukavele ile artırılabilir fakat azatılamaz⁹⁵. Kanunen müteakıp toplantılar icrasına cevaz verilmişse, bu toplantıların nisabı da tenkis edilemeyeceği gibi toplantı adedi de artırılmaz⁹⁶. İkinci veya üçüncü toplantı yapılmasına cevaz olup bu toplantılarda gereken nisap temin edilmemişse, umumî heyet ilk toplantı hakkındaki merasim dairesinde içtima çağrılmalıdır. Son toplantı talik edilerek bu toplantıda aranan nisabla diğer bir toplantı yapılamaz. Kezalik birinci, ikinci veya üçüncü toplantıda müzakere nisabı mevcut olmakla beraber karar için gereken ekseriyet tahassül etmemişse, tadil teklifi redd edilmiş olur. Bu halde de aynı hususların müzakeresi için umumî heyetin ilk toplantı hakkındaki nisaba yeni bir içtima akdetmesi lâzımdır⁹⁷. Kuruluş umumî heyetinde toplantı nisabı nakdi sermayenin yarısıdır. İlk toplantıda bu nisap temin edilememişse ikinci veya üçüncü toplantıda da aynı nisap aranır. Yalnız, bilirkişi tâyinine mütedair kuruluş umumî heyetinde müzakere nisabı temin edilemediği takdirde bilirkişi kurucuların talebi üzerine mahkemece tâyin olunur. (TTK. m. 293).

94) Müteakıp toplantılar, biri resmî sicil gazetesi (TTK. m. 37) olmak üzere en az iki gazetede on beş gün ara ile ilân edilmek şartıyla davet edilir. Bu toplantılar için nama yazılı hisse senedi sahiplerine gönderilecek davet mektuplarında yapılacak ilânlara gündemle beraber ilk toplantının günü ve neticesi de yazılır.

95) Lyon-Caen, zge. II. s. 397. no. 867, Pic, zge. III. s. 112. no. 1372.

96) Kuruluş umumî heyetleri ve imtiyazlı pay sahiplerinin yapacağı toplantılar hakkında aynı neticeye varılmalıdır. (TTK. m. 290, 293, 389)

97) Lyon-Caen, zge. II. s. 395. no. 867, s. 396. no. 867, Pic, zge. III. s. 104. no. 1363 ve müt.

Bilirkişi raporu hakkında karar ittihaz edecek ikinci toplantıda 290 inci maddede yazılı nisap hâsıl olmadığı takdirde toplantı bir ay sonra bırakılır. Bu toplantıda da nisap hâsıl olmazsa umumi heyet tekrar toplantıya çağılır ve nisab temin edilinceye kadar aynı minval üzere hareket edilir.

Ticaret Kanununun 372 nci maddesi hükmüne tabi toplantılarda da ilk toplantı için aranan nisab artırılabirirse de azaltılamaz. Buna mukabil müteakıp toplantıda hazır bulunan pay sahiplerinin temsil ettikleri sermayenin miktarı ne olursa olsun, umumi heyet müzakere yapmağa ve karar vermeğe salâhiyetli olduğundan ikinci toplantının nisabı esas mukavele ile tâyin edilebilir⁹⁸. Lâkin, bilânçonun tasdiki, kârın dağıtım, idare meclisi ve murakıpların seçimi gibi şirketin faaliyetine devam edebilmesi için karar ittihazının zaruri olduğu hallerde, ilk toplantı nisabı artırılsa da müteakıp toplantıda umumi heyet temsil edilen sermayenin miktarı ne olursa olsun, müzakere yapmağa ve karar vermeğe mezun olmalıdır, aksi takdirde karar ittihazı imkânsız kılınmış ve azlığa şirket faaliyetini sekteye uğratmak fırsatı verilmiş olur.⁹⁹ Kezalik anonim şirkette bazı kararlar âdi ekseriyetle verilir ve bu ekseriyet esas mukavele ile tezyid edilemez. Kanun, azlık haklarında olduğu gibi, âdi ekseriyet; de himaye etmek istemiştir. Meselâ 341 inci maddedeki halde umumi heyet idare meclisi âzaları aleyhine dâva açılmasına âdi ekseriyetle karar verir, bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakere âdi ekseriyetle talik olunur. (TTK. m. 377), hususî murakıp tâyininde de vaziyet böyledir. (TTK. m. 348). İdare meclisi âdi ekseriyetle her zaman azil olunabilir. (TTK. m. 316). Bu kabil hallerde âdi ekseriyetin artırılmasına cevaz olmadığı cihetle¹⁰⁰ toplantı nisabının tezyidi bilvasıta âdi ekseriyete kanunen tanınan hakları tahdid edeceği cihetle fikrimizce toplantı nisabı artırılamaz. Velevki ilk toplantı için mevsuf bir nisab aranmış olsun, esas sermayenin dörtte birini temsil eden hissedar hazır olmak kaydıyla, idare meclisi aleyhine dâva açılmasına, idare meclisi ve murakıpların azline karar verilebilir, hususî murakıp tâyin olunabilir. İlk toplantıda nisab hâsıl olmadığı takdirde, kararın tehiri, şirket menfaatlerini geniş mikyasta ihlâl edeceği için ikinci toplantının icrası beklenemez.

4. Umumi heyet Ticaret Kanununun aradığı nisab mevcut ol-

98) Lyon-Caen, zge. II. s. 355. no. 855.

99) Karar'ar hakkında aynı kanaatte Siegwart, zge. s. 370. no. 8.

100) Staub, zge. II. s. 688. no. 3, s. 653. no. 2, s. 279. no. 16, s. 648. no: 1, Vivante, zge. II. s. 488. no. 639, Gierke, zge. s. 371.

maksızın toplanmış ve karar almışsa, hukuken teşekkül etmiş bir heyet bulunmadığından verilen kararlar hükümsüzdür¹⁰¹.

5. Umumi heyete yalnız pay sahipleri iştirak eder. Lâkin esas mukavele veya umumi heyet kararı ile müşavir ve samîin sıfatıyla alacaklıların, tahvilât veya intifa senedi sahiplerinin, basının iştirakine müsaade edilebilir. Esas mukavele hüküm veya umumi heyet kararı yoksa, umumi heyete hissedarlar bizzat yahut mümessilleri marifetiyle iştirak edebilirler, yanlarında bir müşavir bulunduramazlar, hattâ Medeni Kanunun 379 uncu maddesi gereğince tâyin edilmiş olsa dahi, kanuni müşavirin iştirak hakkı yoktur¹⁰². Buna mukabil pay sahibi olmasa dahi murakıplar umumi heyet toplantısına iştirak ederler. (TTK. m. 353.9). Ticaret Vekâletinin komiseri de iştirak hakkını haizdir. Toplantı nisabını tesbit eden cetvel de bir zabıt vasfını taşıdığı ve zabıtların kanuni şekilde tutulmasına nezaret komisere terettüp ettiği cihetle komiser bulunmaksızın umumi heyet inikad edemez. (TTK. m. 378. 297)¹⁰³.

Hissedar: umumi heyete dilerse iştirak eder, dilerse etmez. Anonim şirkette hissedarın borcu sermayesini vaz'etmekle nihayet bulur. Bunun için esas mukavele ile hissedara umumi heyete iştirak mükellefiyeti tahmil edilemeyeceği gibi bu mükellefiyete ademi riayet halinde ceza şartı da vaz'olunmaz¹⁰⁴.

V. Umumi heyette müzakere usulü.

1. a. Umumi heyet toplantısına reislik edecek kimse esas mukavele ile tâyir edilmemişse, umumi heyet bir reis seçer. (TTK. m.

101) Pic, zge. III. s. 73. no. 1923, Lyon-Caen, zge. II. s. 81. no. 713 de bakınız.

102) Umumi heyette kanuni müşavirin reyine müracaat MK. 379. uncu maddesinde tanzim edilen hallerden mâdud değildir. Lyon-Caen, zge. II. s. 311. no. 844, Staub, zge. II. 441. no. 17, Steiger, zge. s. 194, 55, Wieland, zge. II. s. 101 de bakınız.

103) Ticaret Vekâletince tanzim olunan mukavele örneklerinin 19 uncu maddesine göre bütün toplantılarda komiserin bulunması şarttır. Komiserin gıyabında yapılacak umumi heyet toplantılarında alınacak kararlar muteber değildir.

Esas mukavele ile zabıtların bir noter tarafından tutulması ve imzalanması da kabul edilebilir.

104) Steiger, zge. s. 194 de bakınız.

375)¹⁰⁵. Kezalik, mukavele ile tâyin edilen reis toplantıya gelmez veya gelemezse, yahut bu vazifeyi ifa etmek istemezse, yerine umumî heyetçe bir diğeri intihap olunur, meğer ki mukavelede reisin gaybubetî veya bu vazifeyi ifa etmemesi halinde ona vekâlet edecek kimse de gösterilmiş olsun. Umumiyetle reis seçilinceye kadar toplantı idare meclisinin aralarından seçeceği bir zat tarafından idare olunur. Umumî heyeti dâvet eden organın reis intihap edilinceye kadar cetveli tanzime müzakereyi açmağa mezun olduğu kabul edilebilir, meselâ umumî heyet murakıplar veya tasfiye memuru tarafından içtimaa çağırılmışsa, toplantıyı murakıplar veya tasfiye memuru açar, mahkemece azlık toplantıyı dâvete salâhiyetli kılınmışsa (TTK. m. 367) toplantı azlığın tayin ettiği bir hissedar tarafından açılır. Toplantı açıldıktan sonra umumî heyetin ilk vazifesi reis intihabıdır. Esas mukavelede hilâfına hüküm yoksa reis âdi ekseriyetle seçilir. (TTK. m. 378). Tatbikatta reisten başka umumî heyet zabtını tutmak, reylerin tasnifinde vazife görmek üzere lüzumu kadar kâtibin intihabı itiyad edinilmişştir. Bunların hissedar olması şart değildir. Nitekim idare meclisi müzakereleri için de hariçten kâtip seçilebilir. (TTK. m. 330). Umumî heyetçe kâtip seçilinceye kadar zabtın tutulmasını temin, bu meyanda zabıt kâtiplerini tâyin vazifesi de idare meclisine terettüp eder. (TTK. m. 375)¹⁰⁶.

Ticaret Kanunu toplantıya reislik edecek kimsenin seçimini emretmiş olmakia beraber (TTK. m. 375), umumî heyet reis seçilmeden müzakere yapmış ve karar vermişse, bu kararlar kabili iptal değildir. Hissedarlar kanun ve esas mukavele hükümlerine aykırı olan kararların iptalinin istiyebilirler. Ortada bir karar bulunmadığına göre iptal hakkı da yoktur.

b. Esas mukavele ile reis tâyin edilmiş bulunuyorsa, müzakere bu kimse tarafından açılır. Esas mukavele gereğince tâyin edilen reis toplantıyı idare arzusunda ise, yerine bir başkası seçilemez. Yalnız hazır olan hissedarlar ittifakla diğeri bir şahsı reis intihap edebilirler. Bu karar kabili iptal değildir, çünkü mukavele hükmüne aykırı olan bir kararın iptali istenebilmek için hissedarın toplantıda hazır bulunup karara

105) Vivante'ye göre reisin hissedar olması şart değildir, hariçten biri de reis seçilebilir, zge. II. s. 318, no. 505.

106) Zimnen aynı kanaatte Steiger, zge. s. 200, aksi kanatte Schucany, zge. s. 138, no. 2, bu müellife göre zabıt kâtibi reis tarafından tâyin edilir. Bizce zabtın tutulmasını temin vazifesi idare meclisine tanınmış olduğundan (TTK. m. 375) zabıt kâtiplerini tâyin salâhiyeti de bu organdadır.

muhalefetini zabta geçirtmiş olması lâzımdır. (TTK. m. 381. 1)¹⁰⁷. Buna mukabil umumi heyet seçtiği reis yerine, hissedarlar toplantıdan ayrılmamış olmak kaydı ile bir diğeri ir.tihap edebilir. Umumi heyetin seçtiği reis yalnız o toplantıya reislik eder. Mukavele ile tayin edilen reis âdi veya fevkalâde olsun bilûmum toplantılarda reislik sıfatını haizdir¹⁰⁸.

2. a. Umumi heyette reisin başlıca vazifesi müzakereleri hüsnü idaredir. Müzakereyi reis açar ve ilân edilen gündem sırasına göre söz isteyenlere konuşmak fırsatını verir. Reis kendiliğinden gündem sırasını değiştiremez ve gündemden bir madde çıkaramaz¹⁰⁹. Karar için hemen reye müracaat hakkı da yoktur. Evveleminde gündemin her maddesi için konuşmak isteyenler bulunup bulunmadığını sormalıdır. Bu sırada her hissedar veya mümessil, ekseriyet veya akalliyet grubuna dahil olsun konuşabilir. Gerçi umumi heyet ekseriyet kararı ile müzakerenin kifayetine her an karar vermek imkânına maliktir. Lâkin bu karar verilmeden hiç olmazsa teklifin lehinde ve aleyhinde birer kere konuşulmuş olmak lâzımdır. Fikrimizce konuşmak isteyenler varken umumi heyet konuşma fırsatı vermeksizin müzakereyi kifayetine kararlaştırılmaz.

Reis konuşanların sözünü de kesemez, yalnız saded dışına çıkıldığı hallerde ihtarda bulunabilir ve ihtara rağmen mevzua avdet edilmediği takdirde, hatibi susturabilir. Umumi heyet gündemde gösterilmeyen hususları müzakere edemeyeceği cihetle (TTK. m. 369. 3) gündem dışında pay sahiplerinin konuşmak hakkı da yoktur. Lâkin gündem içinde söz hakkı suiistimal edildiği, meselâ münakaşalar lüzumsuz yere uzatıldığı ve bu suretle umumi heyetin vazife görmesi imkânsız kılındığı hallerde reisin söz verip vermemek, hatibi susturmak veya ihraç etmek selâhiyetini haiz olup olmadığı ihtilâflıdır. Reisin hakları bizde olduğu gibi ekseri memleketlerde de tanzim edilmişdir. Umumi heyetlerde zamanla teessüs eden ticari âdetlerle dayanılarak reise bu selâhiyetlerin tanınmasını müdafaa edenler vardır¹¹⁰. Siyasi teşekküllerin müzakere usullerinin kıyasen tatbiki de teklif edilir¹¹¹. Fikrimizce en emin yol reisin müzakereyi açtığı sırada müzakere usulüne mütedair tatbikini derpiş et-

107) Staub, zge. II. s. 484. no. 10, s. 474. no. 23, Steiger, zge. s. 200 ve müt. bakınız.

108) Mukavele ile tayin edilen reis gibi umumi heyetin seçtiği reis de vazifesinden dilediği anda ayrılabilir. Steger, zge. s. 200 bakınız.

109) Müller-Erzbach, zge. s. 279, Staub, zge. II. s. 485. no. 12.

110) Steiger, zge. s. 200, Staub, zge. II. s. 485. no. 12, s. 486. no. 13.

111) Müller-Erzbach, zge. s. 279.

tiği kaideleri, meselâ konuşma müddetini, konuşacakların adedini, müzakerenin kâfi sayılması şartlarını umumî heyetin tasvibine arzederek bu heyetten salâhiyet almasıdır. Bu salâhiyet teffiz edilmeden reis hatibi ancak saded dışına çıktığı hallerde susturabilir, söz hakkı suiistimal ediyorsa ekseriyetin reyine müracaat ederek tedbir almalıdır. Zira yalnız ekseriyet hissedarın ihracına karar verebilir. Umumi heyette sırf şekli idare reisdendir¹¹².

b. Reis müzakereleri bitarafane idare etmek, ekseriyetin akaliyeti tahakkümüne ve azlıkta kalan hissedarların da lüzumsuz ve sürekli konuşmalarla müzakereyi ihlâl etmelerine veya sair suretlerle umumî heyetin vazife görmesine engel olmalarına mani olmak vazifesi ile mükelleftir. Lâkin reis de müzakerelere iştirak edebilir ve icabında kendine de söz verebilir. Yalnız bir teklifi müdafaa ederken reislik makamının verdiği nüfuzu suiistimal etmemelidir.

Reis müzakereleri tarafgirane idare eder, hissedarların hakları şekli idarenin gerektirdiği hudud dışında tahdid olunursa, 381 inci maddede ifadesini bulan umumî kaideye tevfikân pay sahipleri bu suretle alınan kararların iptalini isteyebilirler. Zira bu hallerde kanunun himaye ettiği rey hakkının istimaline bir tecavüz vardır¹¹³.

3. Umumi heyette pay sahiplerinin vâki beyanları bir zapta geçirilmelidir. Bu zabtın tutulmasını temin idare meclisine terettüp eder, meğer ki umumî heyet zabıt kâtiplerini de seçmiş olsun¹¹⁴. Beyanların zabıtla tesbiti her konuşulunun zabta geçirilmesi demek değildir. Pay sahiplerinin sarahaten zabta geçirilmesini istedikleri beyanlar, meselâ teklifler, idare meclisi raporu veya bilânço hakkındaki tenkidler, izahat talepleri, itiraz ve muhalefetler, zabta yazılır¹¹⁵. Lâkin umumî heyet müzakerelerin aynen zabta alınmasına da karar verebilir. Umumi heyetin zabıtları Ticaret Kanununun 326. 2 nci maddesine tevfikân bu zabıtların yazılmasına mahsus toplantı ve müzakere defterine dercedilir. Zabıtlar ayrı bir kâğıtta tutulmuşsa, bilâhère 78 inci madde hükmü dairesinde bu deftere nakil olunarak defter kayıtları şirket namına imza koy-

112) Müller-Erbach, zge. s. 279, Umumi heyetin ihraç hakkı da doktrinde ihtilâflıdır. Bazı müellifler umumî heyetin ihraç hakkını meşru müdafaa hakkı ile izaha çalışırlar, Staub, zge. II. s. 485. no. 12 de zikredilen eserleri tetkik ediniz. Hissedar umumî heyetten ihraç edildiği takdirde Türk Hukukunda paylar da nisabtan tenzil edilmelidir.

113) Staub, zge. II s. 486. no. 12, s. 487. no. 13 bakınız.

114) Aksi kanaatte, Steiger, zge. s. 203, reisin zabtın tutulmasını temin ile mükellef olduğunu beyan eder.

115) Steiger, zge. s. 203, Schucany, zge. s. 138. no. 2.

maya salâhiyetli olanlar tarafından imza edilir¹¹⁶. Kararların muteber olması için zabıtların 297 nci maddede gösterilen esas dairesinde tutulması, reyini kullanan pay sahipleri ile birlikte Ticaret Vekâleti komiseri tarafından imza edilmesi şarttır. Pay sahipleri reise veya reislik makamına namlarına imza salâhiyeti verebilirler.

Bahis mevzuu gündem maddesi hakkında müzakerenin kifayetine karar verildikten sonra, reis reylerin toplanmasına geçebilir. Umumi heyet toplantılarında reyler umumiyetle el kaldırılmak suretiyle verilir. Esas mukavele reylerin muayyen şekilde, meselâ yazı ile itasını emretmişse, bu hükmeye riayet şarttır¹¹⁷. Ticaret Vekâletince tanzim edilen mukavele örneklerinin 24 üncü maddesi gereğince, hazır bulunan hissedarların temsil ettikleri sermayenin onda birine sahip olan hissedarlar talep ederse, gizli reye başvurulmak lâzımdır.

Reis kaideten alınan kararları tefhim etmelidir. Umumi heyet kararları beyanlar gibi zabta geçirilir. Reisin tefhim ettiği karar hakikate tevafuk etmiyorsa, meselâ reylerin nisbeti ve kararın muhtevası yanlış beyan edilmişse her hissedar itiraz hakkını haizdir. Umumiyetle bu itiraz üzerine reis teklifi tekrarlıyarak yeniden reye müracaat etmelidir. İtiraza rağmen tefhim edilen karar zabta geçirilirse, muhalefetlerini zabta yazdırmış olan hissedarlar kararın iptalini isteyebilecekleri gibi tesbit dâvası da açabilirler¹¹⁸.

Zabıtların kanuna uygun bir şekilde tutulmasına nezaret vazifesi Ticaret Vekâleti komiserine de terettüp eder. 1927 tarihli Yerli Anonim, Limited ve Kooperatif Şirketlerin sureti murakabesine dair talimatname gereğince (m. 5.b) "komiserler umumi heyetlerde eşkâl ve ahkâmı kanuniye ile şirketin esas mukavele ahkâmının tamamı icrasını murakabe ve bu ahkâma münafi bir karar ittihazına mahal vermemek ve muvafık olan müzakere zabıtlarını imza etmek" salâhiyetini haizdirler¹¹⁹. Bu itibarla tefhim edilen karar hakikata uygun değilse komiser zabtın imzasından imtina ederek kararın teşekkülüne mânî olabilir. Zira kararın muteberiyeti zabtın komiser tarafından imza edilmesine mütevakıftır. (TTK. m. 378, 297). Zabıtların komiser tarafından imzalanması

116) Vivante, zge. II. s. 319, no. 507 bakınız.

117) Vivante, zge. II, s. 319, no. 506 bakınız.

118) Staub, zge. II. s. 486, no. 12a, s. 685, no. 8, Alman Temyiz Mahkemesi tesbit dâvasının da üç aylık müddet içinde açılması lâzım geldiği kanaatinde, RG. 122. 102, aynı eserde zikredilmiştir.

119) Düstur, 3 üncü tertip, VIII, s. 375.

resmî bir memurun tasdik salâhiyetine müşabih bir netice doğurur. H.U. M.K. 295 inci maddesi gereğince zabıt hilâf isbat edilinceye kadar kati bir delil teşkil eder¹²⁰.

4. Umumiyetle gündem maddeleri müzakere edilip karara bağlandıktan sonra reis toplantıyı kapatır. Lâkin henüz gündem intac edilmeden reis kendiliğinden umumi heyete son veremez¹²¹. Talik için umumi heyetin reyine müracaat etmelidir. Talik karar ittihaz edilmeden reis toplantıyı kapatır veya toplantıdan ayrılırsa, umumi heyet, ilk nisab değişmemiş olmak kaydıyla, başka birini reis seçerek toplantıya devam edebilir. Nisab değişmişse, toplantı inkitaa uğramış olur.

VI. Umumi heyette rey hakkının istimali.

1. Her hisse senedi, daha doğrusu, her pay, sahibine asgari bir rey hakkı verir. Rey hakkı bakımından, payın kıymetli evrak vasfını haiz bir senette tecessümü itibari değeri, pay bedelinin ödenmiş olması veya olmaması^{121a}, bir rol oynamaz. Bir paya sahip olan her şahıs umumi heyette rey hakkını kullanabilir. Bu esasa aykırı olmamak şartıyla payların maliklerine vereceği rey sayısı mukavele ile tâyin olunur. (TT K. m. 373)¹²². Diğer bir söyleyişle, esas mukavele ile rey sayısı artırabilirse de paydan rey hakkı alınmaz, meselâ nuayyen grup hisse senetlerinin idare meclisi seçiminde, kârın dağıtımında rey hakkını kullanmayacakları hakkındaki mukavele hükmü muteber değildir¹²³. Yalnız

120) Belgesay, zge. II. s. 172, Vivante, zge. II. s. 319. no. 507, müzakerenin sonunda zabtın okunması şart değildir. Steiger, zge. s. 203, M.K. 7. nci maddesine de bakınız. Zabıtlar bir noter tarafından tutuluyorsa, re'sen tanzim edilen senetler hakkındaki hükümlere tâbi olur.

121) Aynı kanaatte, Müller-Erzbach, zge. s. 279, Steiger, zge. 202. Staub, zge. II. s. 485. no. 12, reisin toplantıyı kapatmak salâhiyeti bulunmadığını kabul etmekle beraber toplantının kapatıldığı beyan edilmişse, umumi heyetin içtimaı hukuken sona erer, yeni bir reis seçilerek müzakereye devam olunamaz.

121a) İBK. 694 üncü maddesi gereğince kanun veya mukavelenin tâyin ettiği meblâğ ödendiği anda rey hakkı doğar.

122) Bu hususta (B. IV. atıf 12, 27 ve müt.) verilen izahatı tetkik ediniz. Staub, zge. II. s. 446. no. 1, rey hakkının umumi heyette istimali dâva yoluyla talep ve bu maksatla tedbir de vaz'edilebilir, Staub, zge. II. s. 447. no. 3c. Hissedar bu bakımdan sübjektif bir hakka sahiptir. Kezalik nisaba mütedair mukavele hükümlerine riayet de dâva yoluyla istenebilir, Wieland, zge. II. s. 228.

123) Bu fikirde Wieland, zge. II. s. 230.

paya hissedar sıfatıyla sahip olan veya sahib sayılan kimseler rey hakkını istimal edebilir.

a. Rey hakkı payın ayrılmaz cüzü olup paydan tefrik edilerek devredilemeyeceği cihetle paya hissedar sıfatıyla sahip olmayan bir şahıs rey hakkını kullanamaz¹²⁴. Kaideten rey hakkının devri için hissedarlık sıfatının, yani pay üzerindeki mülkiyetin nakli lâzımdır. Bu kaidenin bir istisnası vardır. Üzerinde intifa hakkı bulunan paylarda Ticaret Kanununun 373 üncü madde hükmü icabı rey hakkı paya malik olmadığı halde intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır. Bu hal dışında rey hakkı malik yahut malik olarak tanınan şahsa aittir. Umumi heyet ortakların heyetidir. Bu heyette ortak olmayanların bir sıfatı yoktur. Hamile muharrer hisse senetlerinde, şirkete karşı zilyedin rey hakkını istimal salâhiyetli olduğunu tâyin eden hüküm (TTK. m. 373) de bu mânada anlaşılmalıdır. Evveleminde her zilyed bu hakkı haiz değildir. Hisse senetlerini kendi namına tevdi eden zilyed *mülkiyet karinesinden* istifade edebildiği müddetçe rey hakkını kullanabilir. Umumi heyete iştirak hakkında olduğu gibi, mürtehin, müstevdi yahut ariyet alan, zilyed sıfatıyla rey hakkını kendi namına istimal mezun değildir. Hisse senetleri üzerinde fer'an zilyed oldukları bilinen şahıslar ancak malik adına mümessil sıfatıyla rey hakkını kullanırlar. Lâkin iç münasebette mülkiyet hakkı devir edilmeksizin, rey hakkının istimali mümkün kılınabilir. Pay sahibi gerek hamile gerek nama yazılı senetlerde, hisse senedini, aralarında ki münasebette, mülkiyet hakkını nakil etmeksizin sırf paydar doğan hakları istimal maksadiyle devretmiş olabilir. Fidüsyer devir ile bu devir şekli arasında mühim fark vardır. İnançlı devirde mülkiyet mahdud bir zaman veya muayyen bir maksat için nakil olunur, hisse senedini iktisap eden kimse hukuken de hissedar sıfatını iktisap eder, lâkin müddet geçtikten veya maksat hâsıl olduktan sonra, mülkiyeti payın eski sahibine iade ile mükelleftir. Halbuki ilk şıkta tarafların niyeti mülkiyeti devir olmayıp, gaye, senedin hamilini dış münasebette ve şirkete karşı hissedarmış gibi göstermektir^{124a}. Hakikatı halde devralan malik olmayıp pay sahibinin gizli mümessili durumundadır¹²⁵. Tatbikatta hamile muharrer senetlerde aynı bir vesika ile temsil salâhiyeti vermektense, devir yolu tercih edilir. Doktrinde rey hakkının istimali maksadına

124) Staub, zge. II. s. 447. no. 3b, Wieland, zge. II. s. 231, Müller-Erzbach, zge. s. 297.

124a) Bürgi, zge. s. 355. no. 35, 351. no. 14, Staub, zge. II. s. 216. no. 16.

125) Bürgi, zge. s. 351. no. 16 bu fikirdedir.

mâtuf olabilen her iki devir şekli caiz görülür¹²⁶. Filhakika rey hakkı bakımından şirket için hamile muharrer hisse senetlerinde zilyed, nama muharrer hisse senetlerinde de pay defterindeki kayıt ehemmiyet taşır^{126a}. Lâkin hisse senedine sırf rey hakkını istimal maksadıyla zilyed olan kimsenin hakları da pay sahibinin haklarından fazla olamaz. Hakkı pay sahibi rey hakkından mahrum veya rey adedinin tahdidine müteadair mukavelede hüküm olup paylar bu tahdidî bertaraf etmek gayesi ile başkasına verilmişse, Ticaret Kanununun 361 inci maddesine aykırılık vardır. Her hissedar itiraz hakkını haizdir. İdare meclisi ise, bu kabil vaziyetleri tahkik ile mükelleftir. Fikrimizce mülkiyet hakkı intikal etmekle beraber fidüsyer devirde de aynı neticeye varılmalıdır¹²⁷.

b. Umumi heyet toplantısında hazır olanlar rey hakkını kullanabilirler. Umumi heyette hazır olmak demek açıldığı anda isbatı vücut etmek demek değildir. Umumi heyet açıldıktan sonra geç gelenler de rey hakkını istimal edebilirler. Bu esasa aykırı olan mukavele hükmü muteber değildir. Yalnız gündemin bazı maddeleri hakkında karar verilmişse, umumi heyete bilâhere iştirak edenler bu maddeler hakkında reylerini kullanamazlar.

c. Rey hakkının mahiyeti icabı her hissedar reyini ister bizzat ister mümessil marifetiyle olsun aynı istikamette meselâ bir teklifin lehinde veya aleyhinde kulanmak mecburiyetindedir. Müteaddit paylara sahip olan hissedar payların bir kısmı için lehde, bir kısmı için de aleyhde rey veremez. Toplantıda aynı hissedara ait paylar müteaddit mümessiller tarafından temsil ediliyorsa, mümessiller de reylerini aynı istikamette kulanmak zorundadırlar. Bir teklif hakkında hissedarın hem leh-

126) Wieland, zge. II. s. 231, Staub, zge. II. s. 216. no. 18, Alman Temyiz Mahkemesi de müteaddit kararlarında paydan doğan hakları istimal maksadına mâtuf olabilen devir muamelelerini muteber saymıştır. İsviçre Hukukunda da Bürgi her iki devir şeklini muteber sayar, zge. s. 355. no. 36, s. 351. no. 12.

126a) Lâkin taraflar arasındaki devir muamelesi muallel ise, meselâ rey hakkının istimali salâhiyeti verilmek istenmemişse, bu noksanı şirket de derman edebilir, Staub, zge. II. s. 222. no. 17.

127) Bürgi, zge. s. 351. no. 15, s. 373. no. 2, s. 376. no. 18. Staub, zge. II. 216. no. 18 ve müt. verilen izahatı da tetkik ediniz. Schucany'ye göre, zge. s. 122. no. 1, mülkiyetin devri hakikaten istenmişse, müktesip kendi hakkına müsteniden reyini kullanır, kanuna muhalefet yoktur. (BGE. 25. II. 837). Lâkin fidüsyer devrin gayesi rey tahdidini bertaraf etmek ise, bizzat kanunun ruhuna göre bu halde de muhalefet vardır.

de hem de aleyhde rey vermesi bir şahsın bir icaba karşı hem evet hem hayır demesi gibi bir netice yaratır. Filhakika her pay, cüzü tam olmak itibariyle, müstakildir. Lâkin bir şahıs müteaddit paylara sahipse, reyler bu şahısta toplanarak tek bir merkeze bağlanmış olur ve bu merkezden intişar eden irade beyanları birbirine zıd olamaz. Nasıl ki rey sayısının tahdidinde hissedarın şahsı ehemmiyet kesbederek tahdidi aşan paylarda reyler donuyorsa, burada da paylar bir şahısta toplanmakla rey hakkı şahsileşir. Yalnız gerek hissedar gerek mümessiller payların bir kısmında rey vermekten istinkâf edebilirler¹²⁸.

2. "Rey hakkını haiz olan pay sahipleri bu haklarını umumi heyette bizzat kullanabilecekleri gibi, pay sahibi olan ve esas mukavelede hilâfına hüküm bulunmadıkça pay sahibi olmayan üçüncü bir şahıs vasıtasıyla de kullanabilirler. (TTK. m. 360. 2). Nama yazılı hisse senetlerinde temsil salâhiyetinin yazı ile verilmesi şarttır. (TTK. m. 360. 3). Hamile yazılı bir hisse senedinin zilyedi bulunduğunu isbat eden kimse rey hakkını kullanmağa salâhiyetli sayılır (TTK. m. 360.3). Bunu isbat maksadiyle hamile yazılı hisse senetleri sahipleri rey haklarını umumi heyette kullanabilmek için hisse senetlerini veya bunlara mutasarrıf olduklarını gösteren vesikaları toplantı gününden bir hafta önce şirkete tevdi mecburdurlar." (TTK. m. 360. 3). Aksi takdirde rey hakkını kullanamazlar¹²⁹.

a. Hisse senedi terhin edilmişse, mürtehin ortak sıfatını iktisap etmediğinden, rey hakkı malik tarafından kullanılır. Bu prensip Medeni Kanunda da ifadesini bulmuştur. (MK m. 874). Nama yazılı senetlerde pay defterinde ortak sıfatıyla râhin kayıtlı olduğundan umumi heyette rey hakkı bu şahsa aittir.

Hilâfına anlaşma yoksa merhun hamile muharrer hisse senetlerinde de rey hakkı malike aittir. Malik hisse senetleri üzerinde fiilen zilyed olmadığından, bunların rey hakkının istimali maksadiyle şirkete veya bir banka yahut notere tevdiini isteyebilir. Mürtehin reyin hakkı mahfuz tutulmak kaydıyla hisse senetlerini tevdi etmezse, rahine tazminatla mü-

128) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 446. no. 3, aksi kanaatte Wieland, zge. II. s. 233. no. 6. Bu müellife göre taraflar arasında mü'kiyet nakil edilmeksizin hisse senedi rey hakkını istimal maksadı ile devredilmisse, aynı şahsa ait olan paylarda rey hakkının muhtelif istikamette istimali mümkün kılınmış olur ve buna mâni de olunamaz

129) Staub, zge. II. s. 477. no. 2, yukarıda umumi heyete iştirak hakkına mütedair izahatı tetkik ediniz.

kellef olur¹³⁰. Lâkin rahin mürtehin temsil salâhiyeti de verebilir. Bu salâhiyetin itası için ayrı bir senedin tanzimi şarttır. Rahin kambiyo senetlerinde olduğu gibi tevkil cirosu ile temsil salâhiyeti veremez. Lâkin rahin hisse senetlerinin mürtehin tarafından şirkete tevdiine müsaade ederse, mürtehin dış münasebette malik gibi rey hakkını kullanabilir. Her iki halde mürtehin rey hakkını malikin menfaatine uygun bir tarzda istimaline mecburdur.

Şirket bakımından merhun hamile muharrer hisse senetlerinde de zilyed rey hakkını istimaline salâhiyetli sayılır. Aslen zilyed malik olmakla beraber, fer'an ve fakat fiilen ve hasren zilyed mürtehindir. (MK. m. 888, 853). Bu itibarla hisse senetleri şirkete yahut noter veya bankaya bu senetlere fiilen zilyed bulunan kimse tarafından tevdi edilmişse, umumî heyette rey hakkını, malik olsun olmasın, kullanmağa yetkilidir. Taraflar temsil salâhiyetinin ayrı bir senetle itası hakkında hükmü payların mürtehin tarafından tevdi suretiyle bertaraf edebilirler. Lâkin bu vaziyette de mürtehin hakikatı halde râhinin mümessilidir ve rey hakkını rahinin menfaatına uygun bir tarzda kullanmakla mükelleftir¹³¹.

Hissedarlar veya idare meclisi müdiin malik olmadığını iddia ve isbat ederek rey hakkının istimaline mâni olabilirler¹³². İştirak haklarında olduğu gibi rey ihtilâflarında da nihai merci umumî heyettir. Umumî heyet bir kararda rey hakkının istimalini haksız yere men ederse, bu karar kabili iptaldir. (TTK. m. 381, 361). Şirket rey hakkının karara müessir olamayacağını isbat ederse, talep reddolunur.

Hamile muharrer hisse senetleri üçüncü bir şahsa tevdi edilmiş yahut ariyet olarak bırakılmışsa, her iki halde rey hakkı malike aittir. Hukukî vaziyet rehinde olduğu gibidir.

"Üzerinde intifa hakkı bulunan bir hisse senedinden dolayî rey hakkı intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır." İntifa hakkı sahibi de reyini malikin menfaatlerine uygun bir tarzda istimaline mecburdur. İntifa hak-

130) Staub, zge. II. s. 447. no. 5.

131) Şirket hisse senedi üzerindeki zilyedliğin mahiyetini tahkike mecbur değildir. Hisse senedi üzerindeki mülkiyet hakkı bir borcu temin ve borcun edasından sonra iade kaydıyla devredilmişse, malik rey hakkını kendi namına kullanır. Bürgi, zge. s. 354. no. 33, Staub, zge. II. s. 448. no. 5. Hisse senedi üzerine haciz konmuşsa, senet satılincaya kadar rey hakkı mahcuz senedin sahibine aittir.

132) 80 numaralı atıfta verilen izahatı tetkik ediniz, Bürgi, zge. s. 356. no. 41 bakınız.

kı sahibi malikin menfaatlerini "hakkaniyete uygun bir şekilde göz önünde tutarak" hareket etmemişse, mesul olur. (TTK. m. 360).

b. Hissedar umumî heyette rey hakkını bir mümessil marifetiyle de kullanabilir.

Nama yazılı hisse senetlerinde temsil salâhiyeti yazı ile verilir. (TK. m. 360). Hamile muharrer hisse senetleri terhin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak başka bir kimseye bırakılmışsa, bu halde de mürtihin, müstevdi veya ariyet alan, temsil salâhiyeti aynı bir senede yazılmış olmak kaydıyla, temsile mezun kılınabilir. Lâkin hisse senetlerini veya bunlar üzerinde tasarrufu hakkını gösteren vesikaları şirkete tevdi eden kimse de kendini umumî heyette temsil ettirmek hakkını haizdir. Bu şıkkı Ticaret Kanunu tanzim etmemiştir. Temsil salâhiyetinin itası için hisse senetlerinin mümessil adına tevdi emredilmiş olamaz. Fikrimizce nama yazılı hisse senetlerinde olduğu gibi ve bu hükme kıyasen hisse senetlerini veya tasarruf hakkını müsbit vesikaları şirkete tevdi eden zilyed de, temsil salâhiyeti yazı ile verilmiş olmak kaydıyla, diğer bir şahsı mümessil tâyin edebilir.

Umumî heyete iştirak hakkında olduğu gibi reyde de salâhiyetin yazılı şekilde itası kâfidir¹³³. Kanunî mümessiller için ayrıca salâhiyet-name tanzimine ihtiyaç yoktur. Hisse senetleri ticari bir işletmeye izafetle bu işletmenin sahibi adına kayıt veya tevdi edilmişse, işletmenin ticari mümessil veya vekili de hissedar veya mudii re'sen temsile mezundur¹³⁴. Akdî temsil münasebetlerine Borçlar Kanununun temsile müte-dair hükümleri tatbik edilir. Temsil edilen temsil salâhiyetinin istimal sureti hakkında hususi talimat da verebilir.

Her pay hissedarlık bakımından müstakil birer cüzü tam teşkil ettiği için hissedar müteaddit paylara sahipse payları müteaddit kimselere tahsis ederek kendini müteaddit kimseler tarafından temsil ettirebilir. Meselâ 100 paya sahip olan bir şahıs 50 pay için A. ya ve diğer 50 pay için de B. ye temsil salâhiyeti verebilir. Temsil salâhiyetinin birlikte temsil usulü ile itasına da kanuni bir mâni yoktur. Bu halde her iki mümessil rey hakkını müştereken kullanırlar¹³⁵.

133) Yukarıda verilen izahata bakınız.

134) Staub, zge. II. s. 452, no. 16, no 17. Bürgi, zge. s. 354, no. 31. Steiger, zge. s. 197.

135) Aksi kanaatte Staub zge. II. s. 453, no. 20, yalnız birlikte temsile cevaz olduğu hallerde, birlikte temsili mümkün görür. Schucany, zge. s. 120, no. 1, Steiger, zge. s. 196, Bürgi, zge. s. 352, no. 20 bakınız.

Bir hisse senedinin birden fazla maliki bulunduğu takdirde, rey hakkı müşterek bir mümessil tarafından kullanılır. (TTK. m. 400, 373). Fikrimizce paya müştereken sahip olan kimselerin umumi heyette hazır bulunmalarına ve ittifakla rey hakkını kullanmalarına şirket mâni olmaz.

Esas mukavele ile nama muharrer hisse senetlerinde temsil salâhiyetinin pay sahibi olmayan kimselere verilmesi men edilebilir. (TTK. m. 360). Bu hükmün hamile muharrer hisse senetlerine teşmiline cevaz olmadığı gibi sair taahhütlerle de hissedarın kendini temsil ettilmesi hakkı takyid olunamaz. Meselâ temsil salâhiyetinin yalnız Türk vatandaşlarına verilebileceği veya yabancı tâbiyetinde bulunan hissedarların rey haklarını mümessil marifetiyle kullanabilecekleri hakkındaki mukavele hükümleri muteber değildir¹³⁶.

3. a. Rey hakkının istimali şartları kanunun tecviz ettiği hudud dışında takyid olunamaz. Paya sahip olan rey hakkını bilûmum umumi heyet toplantılarında kullanabilir, meselâ rey hakkını sırf Türk vatandaşlarına hasreden bir hüküm muteber değildir¹³⁷. Ticaret Kanununun 823. üncü maddesine tevfikân Türk Ticaret Siciline tescil edilmiş ticaret şirketlerinin malı olan gemiler, şirket mukavelesine göre rey ekseriyeti Türk ortaklarda bulunmak şartıyla Türk gemisi sayılır. Bu hüküm sırf ekseriyet nisabı bakımından ehemmiyet taşır. Ortak sıfatı Türk vatandaşlığı şartına tâbi kılınabilirse de rey için böyle bir şart vaz'olunamaz. Esas mukavele ile paylara muayyen bir müddet içinde tesahüp şartı da vaz'edilemez. Kezalik rey hakkının gündem bakımından da taahhüdine cevaz yoktur, meselâ bazı payların yalnız mukavele değişikliğinde rey hakkını haiz olacaklarına mütedair mukavele hükmü bâtıldır¹³⁸. Yalnız hamile muharrer hisse senetlerinde olduğu gibi nama yazılı senetlerde de bunların umumi heyet toplantısından önce tevdi mecburi kılınabilir¹³⁹. Kezalik esas mukavele ile payların maliklerine vereceği rey

136) Schucany, zge. s. 120. no. 2. Bürgi, zge. s. 353. no. 24, s. 352. no. 18. Staub, zge. II. s. 460. no. 31, no. 32, zımmen aksi kanaatte, Steiger, zge. s. 196.

137) Rey ekseriyeti hisse senetlerinin yabancılara devrine mâni olunmak suretiyle temin edilmelidir. (TTK. m. 416 ve müt.) B IV de verilen izahatı da tetkik ediniz. Wieland, zge. II. s. 230, Pic, zge. III. s. 35, no. 1268, Staub, zge. II. s. 460. no. 29 bakınız.

138) Wieland, zge. II. s. 231.

139) Bu kabil kayıtlar rey hakkının istimalini ağırlaştırmamalı veya imkânsız kılmamalıdır, Wieland, zge. II. s. 230 umumi heyete iştirak hakkı hak-

sayısı tahdid edilebilir, meselâ hissedarın sahip olduğu pay adedi ne olursa olsun beş veya ondan fazla reyi olamayacağı hakkındaki mukavele hükmü muteberdir. Anonim şirket hususi nevi paylar ihdas etmişse (TK. m. 401) 389 uncu maddedeki halde diğer paylar imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin yapacağı hususi toplantıda rey hakkını haiz değildirler.

b. Bizatihi rey hakkının istimali de tahdid olunamaz. Hissedar reyini kanaatine göre dilediği gibi kullanır. Bu serbestinin bir hududu rey hakkının sırf gayri izrar kasdıyla istimalidir. Rey hakkını sırf gayri izrar eden suiistimali de himaye görmez. (MK. m. 2)¹⁴⁰. Diğer hududu afaki iyi niyet kaideleridir. Ticaret Kanununa göre afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan kararlar kabili iptaldir. (TTK. m. 381). Gerçi hissedar umumi heyete iştirake ve reyini istimaline icbar edilemeyeceği gibi, rey hakkını sırf şirketin menfaatlerine uygun bir tarzda kullanmağa da mecbur tutulamaz. Lâkin Ticaret Kanununa göre verilen kararlar afaki niyet esaslarına da uygun olmalıdır. Bir kararın afaki niyet esaslarına uyması reylerin aynı esaslara göre istimali ile mümkündür. Bu itibarla hissedar rey hakkını kullanırken afaki iyi niyet hududu dışına çıkmaz, şahsi menfaatlerini takip ederken şirket menfaatlerini de göz önünde bulundurmaya mecburiyetindedir¹⁴¹. Rey afaki iyi niyet esaslarına aykırı

kında aksi kanaatte, Lyon-Caen, zge. II. s. 78. no. 710, s. 312. no. 844, s. 326. no. 854. Staub, zge. II. s. 460. no. 29, 30, 31 bakınız.

140) Wieland'a göre, zge. II. s. 243, 249, hissedarların borçları ferdi ve mâşeri olmak üzere ikiye ayrılabilir. Ferdi olanlar her hissedar tarafından münferiden, mâşeri olanlar umumi heyet halinde müştereken ifa edilir. Umumi heyete de şirketin en yüksek organı sıfatıyla bazı vazifeler terettüp eder. Umumi heyetin vazifeleri netice itibariyle hissedarların vazifeleridir. Bu itibarla ahlâka adaba aykırı olan kararlar da kabili iptaldir. Ahlâka adabâ aykırı kararlardan bahsedebilmek için hissedarın şirkete karşı sadakat borcu bulunmalıdır. Umumi heyet kararları da hüsnüniyet ve dürüstlük kaidelerine uymalıdır. Bu itibarla hissedar da her ortağa düşen sadakat mükellefiyetinden kaçınamaz. Aksi kanaatte Staub, zge. II. s. 461. no. 31b, bu müellife göre hissedarın şirkete karşı sadakat mükellefiyeti yoktur. Yalnız rey hakkı şirketin menfaatleri kasden ihmal edilerek sırf şahsi menfaat mülâhazaları ile kullanılmış olup karar bu reylerle dayanıyorsa, ahlâka adaba aykırı olmak itibariyle bätıldir. Ayrıca hissedardan tazminat da istenebilir.

141) Alman Hukukunda hissedar üçüncü bir şahsa hattâ şirkete karşı rey hakkını muayyen bir tarzda kullanmayı taahhüd edebilir. (Alman Ticaret Kanununun 317 nci maddesi gereğince, bir kimse reyini muayyen mânada kullanmak veya umumi heyete iştirak etmemek hususunda hususi menfaat sağlar veya vaad ettirirse para ve hapis cezası ile cezalandırılır. AASK. m.

ise, 381 inci maddeye kıyasen irade beyanının da iptali istenmelidir. İptal edilen reyler neticesinde ekseriyet zail oluyorsa, karar kendiliğinden düşer.

c. Hissedarın umumi heyette rey vermesi bir irade beyanıdır. Umumi heyet kararları bu irade beyanlarından terekküp ettiğinden, rey, kararın bir unsurudur. Her hissedar reyini hatâ, hile gibi rızayı ifsad eden sebeplere binaen fesih edebilir. Reyin feshi karara müessir olmuyorsa, karar muteberiyetini muhafaza eder. Reyin afaki iyi niyet kaidelerine aykırılığı sebebiyle iptalinde olduğu gibi irade beyanının feshi de 381 inci madde hükmü icabı üç aylık müddet içinde talep edilmelidir, aksi takdirde karar muteberiyet kazandıktan sonra da ıskat edilebilir ki buna kanunen cevaz olmasa gerek¹⁴².

4. a. Her hissedar rey hakkından mahrumiyeti müstelzim bir hal bulunmamak kaydıyla reyini kullanabilir. Ticaret Kanununun 374 üncü maddesine göre pay sahiplerinden hiç biri kendi veya karı ve kocası yahut usul ve furuğu ile şirket arasındaki şahsi bir işe veya dâvaya dair olan müzakerelerde rey hakkını kullanamaz. Demek oluyor ki bu madde mânasındaki münasebetlerde hissedarın rey hakkı yoktur. Medeni Kanunun 61 inci maddesinde de mümasil bir hüküm mevcuttur. Aralarındaki fark Ticaret Kanununun "iş ve dâva" tâbirlerine "şahsi" ibaresini eklemiş ve "karar" yerine "müzakere" kelimesini kullanmış olmasıdır. Memnuiyet hükmünün vaz'ındaki gaye, şirketle hissedar veya hissedarın zikredilen akrabaları arasındaki menfaat ihtilâflarında, hissedarın bitaraf kalması mümkün görülmediğinden, rey hakkının istimalini men suretiyle şirket; himayedir. Yalnız bu prensip gerek Medeni gerek Ticaret Kanununda lâyıki ile ifadesini bulamamıştır. Ticaret Kanununun rey hakkının istimalini men ettiği hallerde menfaat ihtilâfının bulunmaması mümkün olabileceği gibi, menfaat ihtilâfının bulunduğu bir çok hallerde 374 üncü madde lâfzi mânasına göre tatbik mahalli bulamaz. İsviçre Hukukunda da bu hüküm tenkid edilir ve hissedarın "şahsen" alâkadar olduğu iş ve dâvalarda rey hakkını kullanamaması tıkrî mü-

299. ATK. m. 260a, AASK. m. 128.2 tetkik ediniz.). Bu akid muteberdir, Staub, zge. II. s. 462. no. 34, s. 887. no. 17, Wieland, zge. II. s. 232. Yalnız hissedar reyini kararlaştırılan esaslara göre kullanmazsa, umumi heyet kararı iptal edilemez, hissedardan ifa da talep olunamaz, yalnız tazminat istenebilir. Buna mukabil reyin kararlaştırılan esaslara aykırı olarak istimali halinde ceza şartı vaz'olunabilir.

142) Staub, zge. II. s. 461. no. 31.a, 683. no. 4.

dafaa olunur¹⁴³. Eski Ticaret Kanunumuzun 367 nci madde hükmü bu telâkkî altında "şahsi alâkayı" esas almıştı. Mezkûr maddeye göre hissedardan hiç birisi *şahsen alâkadar* olduğu bir hususun müzakeresinde rey hakkını istimal edemez. Yeni Ticaret Kanununun "şahsi" iş ve dâva" hükmü ile aynı gayeyi istihdaf ettiği neticesine varılmazsa, rey hakkından mahrumiyet için iş ve dâva ile hissedar veya akrabaları arasında hukukî bir rabitanın mevcudiyeti aranmalıdır. Bu itibarla hissedar, şirketle kendisi veya karı ve kocası, yahut usul ve fûruğu arasında yapılacak bir muamelede, meselâ alım satım yahut kira akdinde, taahhüd işinde bilânçonun bir kaleminde yahut bu işlerden doğan dâvalarda, hissedar veya hissedarın karı ve kocası yahut usul ve fûruğu şahsen yani âkid sıfatıyla veya sair bir sıfatla alâkalı ise rey hakkı istimal edilemez. Buna mukabil hissedarın veya akrabalarının bilvasıta meselâ kefil veya âkid olan şirketin şeriki sıfatıyla alâkadar olduğu iş ve dâvalarda rey hakkı kullanılabilir¹⁴⁴. Halbuki şahsi alâka mefhumundan hareket ve bu mefhum menfaat ihtilâfı mânasında tefsir edildiği takdirde son şıkda da rey hakkının istimaline cevaz olmamak lâzımdır.

Hissedar rey hakkını üçüncü şahıs gibi alâkalı olduğu iş ve dâvalarda kullanamaz. Karardan hissedar, ortak sıfatıyla hak iktisap edecekse, meselâ teklifin mevzuu yeni payların tahsis suretine taallük ediyorsa, rey hakkından mahrum değildir.

Rey hakkından mahrumiyet yalnız hissedara ait paylara teşmil edilebilir. Bu hakdan mahrum olan kimse diğer bir hissedara ait paylarda mümessil sıfatıyla rey hakkını kullanabilir^{144a}. Buna mukabil memnuiyet hali varsa pay sahibi teklifin aleyhi de rey veremez. Ticaret Kanunu alelittak rey itasını men etmiştir.

b. 374 üncü maddenin 2 nci fıkrasına tevfikân şirket işlerinin görülmesine herhangi bir surette iştirak edenler idare meclisi âzalarının

143) Egger, zge. s. 222. no. 1.

144) Bu kanaatte Staub, zge. II. s. 455. no. 24a, no. 25, aksi kanaatte Schucany, zge. s. 127. no. 5, bu müellife göre hissedar âkid olmasa dahi, karar neticesinde kefil veya rahin sıfatıyla (TTK. m. 313) bir borçtan kurtuluyorsa, idare meclisinin ibra kararına iştirak edemez. Kezalik hissedar bir şirketle yapılan muamelede bu şirketin gayri mahdud mesuliyetli şeriki ise karara iştirak edemez.

144a) Mümessilin bitaraf kalamıyacağı temsil ettiği hissedarın reyini lehine kullanacağı da düşünülebilir. Nitekim İsviçre Hukukunda rey hakkını haiz olmayanların bir hissedarın mümessil sıfatıyla de rey veremeyeceği müdafaa edilir, Schucany, zge. s. 126. no. 3.

ibrasına dair kararlarda rey hakkını haiz değildir. Bu memnuiyetten yalnız murakıplar istisna edilmiştir. Bunun için şirketin müdür veva memurları umumi heyette hissedar sıfatiyle idare meclisinin ibrasına mütedair kararlarda rey hakkını kullanamazlar. İdare meclisi âzaları da diğer âzaların ibrasında rey hakkını haiz değildirler¹⁴⁵.

374 üncü maddede ifadesini bulan hükümden başka bazı hususi haller için rey hakkından mahrumiyet ayrıca tanzim edilmiştir. 329 uncu maddeye tevfikân anonim şirket iktisap ettiği payları umumi heyette temsil, yani rey hakkını istimal edemez. 291 inci madde gereğince ayın nev'inden sermaye koyan kimseler bunun değerini biçilmesinde ve kendilerine hususi menfaat sağlayan kurucu ve diğer pay sahipleri kuruluş umumi heyetlerinde bu menfaatlerin tasvibine mütedair müzakerelerde rey kullanamazlar. Her pay asgari bir rey hakkı vermekle beraber, mukavele ile hissedarın haiz olabileceği rey sayısı tahdid edilebilir. Meselâ eski Ticaret Kanununda olduğu gibi (ETK. m. 365) bir hissedarın ondan fazla reyi olamayacağı kabul edilmişse, bu miktarı aşan paylardaki rey hakları da kullanılamaz, donar.

d. "Rey hakkına mütedair tahdidlerden birini tesirsiz bırakmak maksadıyla hisse senetlerinin umumi heyette rey hakkını kullanmak üzere başkasına verilmesi caiz değildir." (TTK. m. 361). İdare meclisi ve pay sahiplerinden her biri rey hakkı olmayan kimselerin karara iştirak etmelerine karşı itiraz edebileceği gibi bu itirazını umumi heyet zabtına yazdırabilir. (TTK. m. 361. 2). Hattâ önceden itiraz edilmiş olsa bile kararın iptali istenebilir. Ancak dâvalı şirket bu iştirakin karara müessir olmadığını, yani haksız yere kullanılması menedilen reylerin ekseriyeti bozmadığını isbat ederse, iptal talebi reddolunur. Ke-

145) Mezkûr hüküm İsviçre Borçlar Kanununun 695 inci maddesinden alınmış olmakla beraber, mâna itibariyle daha geniştir. İsviçre Borçlar Kanununa göre şirketin idaresine herhangi bir surette iştirak edenler, yani idare haklarının istimalinde karar salâhiyetini haiz olanlar rey hakkını haiz değildirler, Schucany, zge. s. 126. no. 2.

İsviçre Hukukunda hâkim olan kanaate göre rey hakkından mahrumiyet hükmü sırf ibra kararlarına tatbik edilebilir Bilânçonun tasdiki ve idare meclisi raporunun kabulü bu hükmün dışında kalır. Schucany, zge. s. 126. no. 1. Türk Ticaret Kanununa göre bilânçonun tasdikine mütedair kararlar aksine sarahat olmadığı takdirde kendiliğinden idare meclisi âzalarının ibrasını tammun ettiğinden, bizde mezkûr hüküm bilânçonun tasdikine de şâmilidir. Meğer ki müzakerede ibra keyfiyeti istisna edilmiş olsun.

zalı iptal dâvası üç ay içinde açılmamışsa, karar memnuiyet hükmüne aykırılığa rağmen muteber kalır.

VII. *Umumi heyette karar.*

1. a. Umumi heyette kararlar mevcut reylerin ekseriyeti ile verilir (TTK. m. 378. 1) ve bu ekseriyet umumi heyette temsil edilen ve rey hakkını kullanabilen paylara göre hesap olunur¹⁴⁶. Meselâ âdi umumi heyet toplantıları şirket sermayesinin dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin huzurunda icra eder. (TTK. m. 372). 1000.— liralık paylara taksim edilmiş 500.000.— lira esas sermayeli bir şirkette ilk toplantıda hazır bulunan 125 paydan 63 payın teklif lehine rey vermesi lâzımdır. Yalnız, ekseriyetin tâyininde rey hakkını kullanamayan paylar hesaba katılmaz, yukarıki misalde bir hissedar beş payla umumi heyete iştirak etmiş olup rey hakkından mahrumsa, ekseriyet 120 paya göre taayyün eder. Kullanılmayan reyler gayri mevcut sayılır. Buna mukabil istinkâf edenlerin payları aleyde rey vermiş gibi bir netice doğurur. Teklifin kazanması için mevcut reylerin yarısından bir fazlasının toplanması lâzım geldiğinden ita edilmeyen reyler muhalif reyler gibi ekseriyetin tahassülüne mâni olur¹⁴⁷. Eski Ticaret Kanunumuz "ita edilen reyleri" esas almıştı. (ETK m. 366). 366 ncı maddenin son fıkrası hükmüne göre ekseriyet mevcut reylerle göre değil lehde veya aleyhde verilen reylerle göre hesap edilmek lâzım geldiğinden, kararın tahassülü için müstenkiflerin reyleri tesir icra etmezdi. Yukarıki misalde 30 pay teklif lehinde ve 20 pay aleyhinde rey vermişse 75 müstenkife rağmen karar ekseriyetle alınmış olurdu.

Şunu tebarüz ettirelim yeni Ticaret Kanununa göre de bir teklif mutlak ekseriyeti temin etmekle karara bağlanmış olmaz. Başkaca teklifler varsa, bunlar da reye konmalıdır. Mevcut reylerle göre azami rey adedini toplayan teklif kazanarak karara müncer olur.

146) Umumi heyette hazır bulunmayanlar rey hakkını kullanamazlar. Hissedarların yazılı muvafakati alınmak suretiyle de karar verilemez. Kanun bu suretle toplanacak reyler üzerine tesir icra edilebileceğini mülâhaza ederek reylerin umumi heyet toplantısında itasını emretmiştir. (TTK. m. 360). Hissedar umumi heyette cereyan eden müzakerelerden edindiği kanaate göre reyini kullanmalıdır. Kezalik akalliyet ile ekseriyet karşı karşıya gelerek karar hususunda bir anlaşma yapamaz. Lyon-Caen, zge. II. s. 322. no. 850, Staub, zge. II. s. 441, yukarıda verilen izahata da bakınız.

147) Schucany, zge. s. 138. no. 1-2, Steiger, zge. s. 206, Baumbach, zge. s. 287. no. 2, Lyon-Caen, zge. II. s. 336. atıf. 1.

b. Esas mukavele hilâfına hüküm yoksa reyler paylara göre hesap edilir. Hissedar sahip olduğu pay nisbetinde rey hakkını haizdir. Umumi heyet gereken nisabla toplanmış olup payların tamamı tek bir hissedara ait bulursa dahi karar vermeğe yetkilidir¹⁴⁸. Anonim şirkette çok reyli paylar mevcutsa, toplantı nisabı sermayeye göre tâyin edilmekle beraber, ekseriyet payların haiz oldukları rey sayısına göre hesaplanır. Yukarıki misalde 1000 liralık 125 paydan 25 pay beşer reye diğerleri birer reye sahipse ekseriyet 225 rey mevcuduna göre taayyün eder. Bu heyette 25 pay 125 reyi ile ekseriyeti temin edebilir. Yalnız esas mukavele'nin değiştirilmesi için yapılan toplantılarda aksine hüküm olsa dahi her pay bir rey hakkı verir.

c. Umumi heyette ekseriyet daima mevcut reyler göre hesaplanır. Bu mânada ekseriyet tahassül etmez veya reylerde müsavat hâsıl olursa umumi heyet talik olunmalıdır. Türk Ticaret Kanununun sistemine göre umumi heyette nisbi ekseriyetle karar ittihazına cevaz olmadığı gibi tesavii ârâda reisin iltihak edeceği tarafın kazanmış sayılacağı da kararlaştırılmaz. Rey hakkını pay verir. Payda rey adedi artırılmış olmadıkça reis de iki rey hakkını haiz olamaz, meğer ki 373 üncü madde hükmü bu mânada da tefsir edilebilsin¹⁴⁹. Bizce mutlak ekseriyet usulünü vaz'eden hüküm âmir mahiyet taşır¹⁵⁰. Ticaret Kanununun tâyin ettiği haller dışında azlığa da karar almak hakkı tanınmaz. (TTK. m. 377, 341)¹⁵¹. Zira Kanunun azlığa umumi heyette karar vernek hakkını tanıdığı haller birer istisna teşkil eder, meselâ azlık bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakerenin tehirini, idare meclisi aleyhine dâva açılmasını kararlaştırabilir, lâkin bu hükümler sair hallere teşmil olunamaz.

d. Bazı kararlar için Ticaret Kanunu mevsuf ekseriyet ve iki halde de ittifak aramıştır. 388 inci madde gereğince şirket mevzuunun veya nevinin değiştirilmesi, esas mukavelede yapılacak sair tadiller, 434 üncü maddeye göre şirketin müddetinden önce feshi, 423 üncü madde-

148) Staub, zge. II. s. 442. no. 1, Steiger, zge. s. 204, Baumbach, zge. s. 287. no. 2.

149) Zimnen aynı kanaatte Schucany, zge. s. 139. no. 2, Staub, zge. II. s. 442. no. 2. Yukarıda B. V. de çok reyli paylar hakkında verilen izahatı da tetkik ediniz.

150) Aynı hükmü ihtiva eden Alman Anonim Şirketler Kanunu hakkında zimnen aynı kanaatte, Baumbach, zge. s. 287. no. 2. AASK. m. 113 bakınız. Lyon-Caen, zge. II. s. 336. no. 855. Aksi kanaatte Steiger, zge. s. 206, 207, hat-tâ nisbi ekseriyetle karar ittihazını caiz görür.

151) Staub, zge. II. s. 442. no. 2.

ye göre tahvilât ihracı hakkındaki kararlar mevcut reylerin üçte iki ekseriyeti ile şirket tâbiyetinin tadiline ve pay sahiplerinin taahhütlerinin artırılmasına mütedair kararlar ittifakla alınır. Toplantı nisabı müteakip içtimalarda değişebildiği (TTK. m. 388) hattâ 372 nci maddedeki vaziyette ikinci toplantıda hazır bulunan pay sahiplerinin temsil ettiği sermayenin miktarı ne olursa olsun, umumi heyet karar vermeğe salâhiyetli bulunduğu halde, rey nisabı değişmez. 388, 434 ve 423 üncü maddelerin tanzim ettiği toplantılarda üçte iki veya ittifak sair hallerde mutlak ekseriyet şarttır. Bu ekseriyet temin edilemezse umumi heyet yeni baştan içtimaâ çağrılmalıdır.

2. a. Biraz evvel işaret ettiğimiz gibi ekseriyet ve ittifak nisablarını hakkındaki hükümler âmir vasıf taşır. Ekseriyet nisbeti artırılabilirse de azaltılamaz, meselâ bazı kararlar için esas mukavele mevsuf ekseriyet veya ittifak şartı vaz'edebilir. Lâkin bu serbestinin de bir hududu vardır. Bilâ istisna bütün kararlar için ittifak şartı konamaz. Bilhassa mukavelenin bir bütün olarak tadili için ittifak istenemez. Böyle bir hüküm anonim şirketin mahiyet ve bünyesine aykındır. Anonim şirket çok hissedarlı bir şirket tipidir. Muhtelif menfaat mülâhazaları altında şirkete iştirak etmiş olan hissedarların ittifak etmeleri maddeten imkânsız sayılmak icap ettiğinden ittifak şartı yeni vaziyetlere intibak için zaruri olan tadilâtı da imkânsız kılmış olur¹⁵². Ekseriyetle karar ittihazi ve bu nevi kararların muhalif olanlar hakkında da muteber olması anonim şirketin esasını teşkil eder. Ortakların her bakımdan anlaşarak hareket etmeleri isteniyorsa şahıs şirketlerinden biri seçilmelidir.

b. Ekseriyet nisabının tezyidinde de hissedarlara tanınan serbesti hudutsuz değildir. Evveleminde Kanunun muhtelif hallerde tâyin ettiği mutlak ekseriyet hakkındaki hükümler, azlık haklarında olduğu gibi, his-

152) Fischer, s. 317, 362 aynı kanaatte, Wieland, zge. II. s. 229, atıf 5 de zikredilmiştir, Lyon-Caen, zge. II. s. 322. no. 850. Wieland, zge. II. s. 228, 229, anonim şirketin tesisi sırasında tadilât için ittifak şartı koşulabilir. Staub, zge. II. s. 718. no. 2, esas mukavelenin bir bütün olarak veya bazı hükümlerinin tadilini meneden mukavele hükmü muteber değildir. Wieland, zge. II. s. 228. atıf 4 de bakınız. Müktesep haklarda ittifak şartı kendiliğinden hâsıl olur. Steiger, zge. s. 204.

Kararlarda ekseriyet prensibi kabul edilmişse, hissedar esas mukavelenin tâyin ettiği nisapların muhafazası hususunda müktesep hakka sahip değildir. Gereken ekseriyetle nisablar değiştirilebilir. Ancak ittifak şartının kabulü pay sahiplerinin muvafakatına tâbidir. Staub, zge. II. s. 718. no. 2, Wieland, zge. II. s. 229

sedarları himaye maksadıyla vaz'edilmiş olduğundan, bu nisablar ağırlaştırılmaz. Umumiyetle nisabın arttırılması ortakların menfaatlerini himaye ediyorsa mevsuf ekseriyete gidilebilir. Meselâ 341 ve 348 inci maddedeki hallerde umumi heyet idare meclisi âzaları aleyhine dâva açılmasına, hususi murakıp tâyinine mutlak ekseriyetle karar verir, bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakere mutlak ekseriyetle talik olunur, (TTK, m. 377) idare meclisi mutlak ekseriyetle azledilir¹⁵³. Bilânçonun tasdiki, kârın dağıtımını idare meclisi ve murakıpların seçimi gibi şirketin faaliyetine devam edebilmesi için kanunun karar ittihasını emrettiği hallerde de ilk toplantı için ekseriyet nisabı artırılabilirse de müteakip toplantılarda umumi heyet mevcut reylerin ekseriyeti ile karar verebilmelidir¹⁵⁴. Gerçi müteakip toplantılarda mutlak ekseriyetin hâsıl olmadığı hallerde de bilânçonun tasdiki, kârın dağıtımını, idare meclisi ve murakıpların seçimi mümkün olmayabilir. Ticaret Kanununun 435 inci maddesi gereğince umumi heyet toplanamazsa, ki karar verememesi de aynı neticeyi doğurmalıdır, şirketin feshine gidilebilir. Umumi heyetin karar verememesi halinde şirketin feshi cihetine gidilebileceği cihetle, nisabın artırılmasına da kanuni bir mani bulunmadığı, düşünülebilir. Zira toplantıda ekseriyet hâsıl olmuyorsa, pay sahiplerinden veya şirket alacaklılarından her biri yahut Ticaret Vekâleti mahkemedен şirketin feshini isteyebilir ve tâyin edilen münasip mehil içinde bu aksaklık düzeltilmezse, feshe karar verilir. Bizce bu hüküm daha ziyade arzı ve istisnai bir hali tanzim etmektedir. Esas mukavele bahis mevzuu toplantılar için mevsuf ekseriyeti şart koştuğu takdirde, ekseriyetin husulüne mani olacak miktarda paya sahip olan azlık, meselâ dörtte üç ekseriyet şart koşulmussa, 1000 payda 251 payın sahipleri şirketin faaliyetine devam edebilmesi için ittihası zaruri olan kararlara hâkim olabilecekleri ve diledikleri takdirde şirketin feshini intaç edebilecekleri gibi, ekseriyet sair sebepler dolayısıyla tahassül edemezse şirketin faaliyeti durur. Biraz evvel işaret ettiğimiz gibi bu nevi kararlarda ekseriyet nisabı ekseriyetin menfaatlerini himaye ediyorsa artırılabilir. Şirketin faaliyetine devam edebilmesi, bilânçonun tasdiki, idare meclisi ve murakıpların seçimi ekseriyeti teşkil eden hissedarların menfaati icabıdır. Anonim şirketin faaliyetine bu menfaat hâkim olmalıdır¹⁵⁵.

153) Yukarıda 100 sayılı atfa bakınız, Staub, zge. II. s. 648. no. 1.

154) Yukarıda 99 sayılı atfa bakınız, aksi kanaatte, Staub, zge. II. s. 442. no. 2.

155) Staub, zge. II. s. 58. no. 11c, Wieland, zge. II. s. 229. İntihaplar

Ticaret Kanununun 378 inci madde hükmünün her bakımdan âmir vasıf taşıdığı 388, 423 ve 434 üncü maddelerdeki haller dışında bilûmum kararların mevcut reylerin mutlak ekseriyeti ile ittihaz olunabileceği, sadece toplantı nisablarının artırılmasına cevaz verildiği de düşünülebilir. Bizce bu fikir vârid olamaz. Ticaret Kanunu ehemmiyetli telâkki ettiği kararlar için nisabı arttırdığı gibi hissedarlar da kendilerince mühim görülen muayyen hususlarda mevsuf ekseriyet hattâ ittifak arayabilirler. Bu serbesti Kanunun mutlak ekseriyetle ittihazını emrettiği kararlarla şirketin faaliyetine devam edebilmesi için ittihazı zarurî olan kararlarda tahdide uğrar. Sair hallerde, meselâ şirket mevzuunun tadili faaliyetinin tesvii tahvilât ihracı gibi kararlar için kanunun emrettiği nisabın üstünde bir ekseriyet veya ittifak şartı vaz'edilebilir.

c. Bu meyanda şahıs veya sermaye ekseriyeti gibi şartların da vaz'ına cevaz olup olmadığı sorulabilir, meselâ rey ekseriyetinin hissedarların şahıslarına veya temsil edilen sermayeye göre hesaplanacağına mütedair mukavele hükmü muteber sayılabilir mi?

Türk Ticaret Kanununda ekseriyetin pay itibariyle paylara tanınan reyler göre taayyün edeceği prensibi âmir vasıf taşıyorsa, (TTK. m. 378, 373) hissedarlar iki imkândan istifade edebilirler, ya payların rey sayısını artırırlar veya maliklerine vereceği rey sayısını tahdid ederler. diğeri bir söyleyişle ekseriyet yalnız payların bahşettiği reyler göre hesap edilebilir. Hissedarın şahsı bilvasıta, rey sayısı tahdid edilmişse müessir olabilir, meselâ bir hissedarın ondan fazla reyi olamayacağı kabul edilmişse, onar paya sahip olan on hissedar 100 reyi ile 200 paya sahip olan bir hissedarın on reyine galebe çalar. Zira tahdid neticesinde 200 paya sahip olan hissedarın 190 paydaki reyleri donar ve umumî heyette kullanılamaz. Bu suretle umumî heyette hissedarların şahsî ekseriyeti bilvasıta müessir olur. Buna mukabil paylar hesaba katılmaksızın kollektif şirketlerde olduğu gibi sırf şahsa göre ekseriyetin tâyini kararlaştırılmaz. Yalnız esas mukavele ile her payın bir rey hakkı vereceği ve pay sahiplerinin birden fazla reyi olamayacağı kabul edilmişse, her hissedar sahip olduğu pay adedi ne olursa olsun bir rey hakkını kullanabileceğinden netice itibariyle karar şahıs ekseriyetine göre alınmış sayılır.

Ticaret Kanununda sermaye yalnız toplantı nisablarında nazara

ve bilânçonun tasdiki için ittifak şartı kararlaştırılabilir, zira esas mukavele tadil edilerek bu hükmü değiştirmek imkânı vardır.

alınmıştır. (TTK. m. 372, 388). Gerek bu hükümlerden gerek 378 inci madde hükmünden mülhem olarak kararlarda sermaye ekseriyetinin aranmayacağı sırf paylarda ifadesini bulan reylerle ekseriyetin taayyün edeceği, hissedarlara ancak toplantı nisablarını artırmak suretiyle sermaye bakımından müessir olmak imkânının tanınmış olduğu mülâhaza edilebilir. Anonim şirkette itibari değerleri farklı paylar mevcutsa, rey ekseriyetinin yanında sermayeye ekseriyetine de ihtiyaç duyulabilir. Meselâ bir şirkette 2000 liralık 500 ve 1000 liralık 600 pay varsa, 1000 liralık paylar, esas sermayenin takriben üçte birini temsil ettiği halde, mutlak ekseriyetle verilecek kararlarda, 600 reyle umumi heyete hâkim olur. Anonim şirket bir sermaye şirkettir, zarar tehlikesi sermayeye tahmil edilmiş olduğundan kararlarda da sermaye ekseriyeti müessir olabilmeli ve rey ekseriyetinin yanında sermaye ekseriyeti de aranabilmelidir¹⁵⁶. Bilhassa mukavele tadillerinde her pay bir rey hakkı verdiği için sermaye ancak bu kabil hükümlerle korunur¹⁵⁷. Yukarıki misalde, rey ekseriyetinin yanında sermaye ekseriyeti de aranabilirse, sermayenin tamamını temsil eden pay sahiplerinin huzuriyle toplanan umumi heyette, 2000 liralık paylarla 202.000.— liralık sermayeyi temsil eden hissedarlar 101 reyle, 1000 liralık paylarla 600.000.— liralık sermayeyi temsil eden hissedarlara iltihak etmedikçe mutlak ekseriyet tahassül edemez. Lâkin rey ekseriyeti hakkında 378 inci madde hükmünün âmir vasıf taşıdığı neticesine varılırsa, sermaye ekseriyetinin himayesi için tek çare aynı itibari değerde paylar ihdasıdır. Bu mülâhazamıza karşı çok reyli paylar çıkarılmak suretiyle de sermayenin nüfuzunu azaltmak mümkün olduğu ileri sürülebilir. Bizce çok reyli paylar ihdası imkânı ayrı bir problem olup mahiyeti itibariyle sermayenin hâkim olması gereken anonim şirketlerde tenkid de edilebilir. Anonim şirkette sermayenin himayesi zaruri görülüyorsa sermayeye de daha geniş haklar tanımak imkânı kabul edilmelidir. Toplantı nisabının artırılması bu himayeyi bahş etmez. Nasıl ki rey sayısının tahdidi yoluyla bilvasıta hissedar adedi müessir olabiliyorsa sermayeye de aynı tesir imkânını tanımak zarureti vardır.

d. Ticaret Kanununun 401 inci maddesi gereğince esas mukavele ile bazı nevi hisse senetlerine kâr ve tasfiye bakiyesinin dağıtım ve

156) B. IV. a. 51 de verilen izahata bakınız.

157) Alman Hukuku hakkında aynı kanaatte, Staub, zge. II. s. 442. no. 2, İsviçre Borçlar Kanununun 648. inci maddesinin tanzim ettiği hallerde kararın hâsi olması için esas sermayenin üçte ikisini temsil eden reyleri toplaması lâzımdır.

“sair hususlarda” imtiyaz hakları bahsedilebilir. “Sair hususlar” hükmü geniş bir mâna taşıdığından, bu hükme müsteniden, hususi nevi paylara rey hakkı sahasında da rey adedinin tezyidinden gayri, imtiyaz hakları tanınabilip tanınmayacağı sorulabilir, meselâ verilen kararların nafiz olması için umumî heyette teklif lehine hususi nevi pay sahiplerinin muayyen nisbetinin lehde rey vermesi veya kararın hususi nevi pay sahipleri umumî heyetince tasdiki yahut hususi nevi pay sahiplerine idare meclisine ve murakıplar heyetine bir âza seçmek gibi haklar tanınabilir mi?

Rey hakkı sahasında 373 üncü madde hükmü paylara yalnız sayı itibariyle imtiyaz hakları verilebileceği mânasında tefsir edilebileceği takdirde umumî heyet kararlarında rey ekseriyetinin tahassülü bakımından payın nevi nazarı itibare alınamaz¹⁵⁸.

Hususi nevi pay sahiplerinin tasdik salâhiyeti de yalnız haklarını ihlâl eden mukavele değişikliklerinde kabul edilmiştir. (TTK. m. 389). Bu hükmün sair hususlara teşmili, umumî heyetin en yüksek organ sıfatıyla salâhiyetlerini takyid eder ki buna cevaz olmasa gerek.

Hususi nevi pay sahiplerine idare meclisi ve murakabe heyetine âza seçmek hakkının tanınabilip tanınamayacağı sualine gelince Ticaret Kanununun 360 ıncı maddesi gereğince, organların tâyini, hesapların tasdiki ve kazancın dağıtılması gibi şirket işlerine müteallik hakların istimal yeri umumî heyettir. Bu hüküm, organların sırf umumî heyet tarafından intihap edilebileceği mânasında anlaşıldığı takdirde, hususi paylara imtiyaz hakkı olarak âza seçmek yetkisi verilemez. 360 ıncı maddeye İsviçre Borçlar Kanununun 689 uncu maddesi mehz teşkil etmiştir. Aynı Kanunun 708 inci maddesine göre muhtelif hakları haiz muhtelif nevi pay gurubları mevcut ise, esas mukavele ile her guruba idare meclisine bir mümessil seçmek imkânı temin edilmelidir. Hâkim olan kanaate göre bu gruplar umumî heyete bir âzanın intihabını teklif edebilirler ve umumî heyet muhik bir sebep bulunmadıkça teklif edilen âzayı intihaptan kaçınamaz. Anonim şirkette bir idare encümeni mevcutsa mühim gruplar bu heyette de kendilerini temsil ettirmek salâhiyetini haizdirler. (İBK. m. 708. 5). Hattâ esas mukavele ile azlığın veya münferid grupların himayesi için intihaba mütedair başkaca hükümler de vaz’olunabilir (İBK. m. 708.6) ve bu gruplar muhik sebebe binaen redd hakkı olmaksızın nisbi ekseriyetle idare meclisine âza seçebilir-

158) B. IV. a. 46, 47 de verilen izahatı tetkik ediniz.

ler¹⁵⁹. Alman Anonim Şirketler Kanunundada mümasil bir hüküm mevcuttur. (AAŞK. m. 75).

Türk Ticaret Kanununda yalnız âmme hükmî şahıslarına idare meclisine bir temsilci göndermek hakkı tanınmıştır. (TTK. m. 275). Kaideten kararlar mevcut reylerin mutlak ekseriyeti ile verileceğinden umumî heyette nisbi ekseriyet usulü ile hususi nevi paylara âza intihabı hakkı da bahşedilemez¹⁶⁰. Lâkin de lege ferenda gerek azlığın gerek hususi nevi payların himayesi için bu gruplara bir temsilci seçmek hakkının tanınması ihtiyacı İsviçre ve Almanya da olduğu gibi bizde de mevcuttur. Filhakika idare meclisi ve murakıpları umumî heyet seçer, bilânçonun tasdiki, kazancın dağıtımı salâhiyetleri de münhasıran umumî heyete aittir. Hususi nevi pay sahiplerine âza seçimi hakkının tanınmıyacağı neticesine varılsa dahi, bizce bu gruplara İsviçrede olduğu gibi umumî heyette teklif hakkı verilebilir ve umumî heyetin muhik sebep olmadıkça bu âzayı seçmeye mecbur olacağı kararlaştırılabilir.

Fıkrimizce, Türk Ticaret Hukukunda da imtiyazlı paylarda, rey hakkını mevzu itibariyle tahdid ederek azlığa idare meclisine âza seçmek imkânı temin edilebilir^{160a}. İmtiyazlı payların yalnız idare meclisi seçimlerinde müteaddit reye sahip olacakları hakkındaki mukavele hükmü muteber olduğu gibi rey imtiyazını sırf bir âzanın seçimine hasretmek de caizdir. Meselâ, 500.000.— lira esas sermayeli bir şirkette 1000 liralık 1 ilâ 100 numaralı payların idare meclisi âzalarından birinin seçiminde beşer reye sahip olacakları kabul edilmişse, bu payları temsil eden azlık 500 reyi ile umumî heyette ekseriyeti sağlayabilir ve bu suretle idare meclisine bir âza seçmek imkânını elde etmiş olur.

3. Umumî heyette verilen kararların ve yapılan seçimlerin de bir zabıtla tesbiti mecburidir. (TTK. m. 375).

Karar ve karar mahsulü olan seçimlerin muteber olması için zabıtların evveleminde reyini kullanan pay sahipleri tarafından imza edilmesi lâzımdır. (TTK. m. 378, 297). "Reyini kullanan pay sahipleri" hükmüne teklife muhalif kalanlar da dahil bulunduğundan, bunların bunların da zabtı imzalaması lâzım geldiği neticesine varılabilir. Bizce

159) Schucany, zge. s. 148, 4, 5. BGE. 66. II. 51 aynı eserde zikredilmiştir.

İBK. 714. m. gereğince idare meclisi âzaları arasında muayyen vazifelerle mücehhez encümenler teşkil edebilir.

160) Steiger, zge. s. 206, 207. aksi kanaatte, 150 sayılı atfa da bakınız. Lyon-Caen, zge. 336. no. 855 tetkik ediniz.

160a) B. IV. atıf 51 bakınız.

mezkûr hüküm teklif lehine reyini kullananlar mânâsında anlaşılmalıdır, aksi takdirde, akalliyette kalan hissedarlar zabtı imzadan istinkâf suretiyle karar akim bırakabilirler. Muhalif kalanların adedi ve muhalefet sebepleri zabta yazılmışsa, kararın muteber olması için kanunun emrettiği merasim yerine getirilmiş olur¹⁶¹.

Pay sahipleri riyaset makamına zabtın adlarına imzası hususunda salâhiyet verebilirler. Bu halde zabıt gerek lehde gerek aleyhde rey verenler namına reis ve zabıt kâtipleri tarafından imza edilir.

Ayrıca kararın toplantıda hazır bulunan Ticaret Vekâleti komiseri tarafından imza edilmesi de şarttır. (TTK. m. 378, 297).

Zabtın usulü dairesinde tutulması umumi heyet kararlarının muteberiyeti bakımından bir unsurdur. Komiserin imzasını taşımayan veya gıyabında verilen kararlar hükümsüzdür. (TVMÖ. m. 19)¹⁶²

Toplantı hazır bulunanların ad ve soyadlarını gösteren cetvelle toplantıya davetin usulü dairesinde cereyan ettiğini isbat eden vesikalar, meselâ ilânlara mütedair gazeteler, taahhüt!ü mektupların makbuzları, gündem zabta bağlanır. Bunların muhtevaları, yani münderecatları gün ve sayıları zabtta açıklandığı takdirde, ayrıca bağlanmalarına lüzum yoktur¹⁶³.

Umumi heyet kararları da karar deflerine 78 inci maddedeki usul dairesinde nakledilir ve şirket adına imza vaz'ına salâhiyetli olan idare meclisi âzaları tarafından imzalanır. (TTK. m. 326.2).

İdare meclisi zabtın noterce tasdikli bir suretini derhal Ticaret Sicil Dairesine vermek ve zabıt münderecatından tescil ve ilâna tabi hususları ilân ettirmekle mükelleftir. (TTK. m. 378).

4. Umumi heyet toplantılarında verilen kararlar toplantıda hazır bulunmayan veya muhalif rey veren pay sahipleri hakkında da muteberdir. (TTK. m. 379), Yalnız bazı kararlar Kanunun emrettiği sair merasim yerine getirilmiş olmadıkça nafiz olmaz.

a. Umumi heyetçe esas mukavelenin tadiline dair verilen kararlar imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin haklarını ihlâl edecek mahiyette ise, bu karar imtiyazlı pay sahiplerinin yapacağı hususi bir toplantıda tasdik edilmedikçe nafiz olmaz. Meselâ umumi heyette imtiyazlı his-

161) Zabta muhalif kalanların adları yazılmaz, 297 ncı madde sadece kararların mahiyet ve neticeleriyle muhalif kalanların muhalefet sebeplerinin tasrihini emreder. Aynı fikirde Staub, zge. II. s. 494. no. 5.

162) Hırş. zge. Ders Kitabı, s. 291. no. 304 bakınız.

163) Hırş'e göre, zge. Ders Kitabı, s. 291. no. 304, zabıtta bir yazı hatâsı varsa, meselâ yapılan teklif reddedildiği halde kabul edilmiş gibi gösterilmişse, bu karar muteber olmakla beraber kabili iptaldir.

se senetlerine ileride yüzde beş yerine yüzde dört temettü dağıtılacağı veya bunların üç rey yerine iki reyî haiz olacakları mukavelenin tadili suretiyle kararlaştırılmışsa, bu kararın nafiz olması hususi nevi pay sahiplerinin tasvib ve tasdikine vâbestedir. Hususi nevi pay sahiplerinin tasdik kararı inzıam etmedikçe umumi heyet kararı hüküm ifade etmez. Sicil memuru da bu kararı tescil ve ilân edemez.

caret Vekâletinin müsaadesi istihsal edilmek lâzımdır. Bu müsaade

b. Esas mukavelenin tadiline mütedair kararlar için önceden alınmamışsa karar hüküm ifade edemez. (TTK. m. 386).

c. Şirket mukavelesinin tadiline mütedair kararların hüküm ifade edebilmesi için tescil ve icabında ilân da zaruri bir unsurdur. Bu nevi kararların tesir icra edebilmesi tescile vâbestedir. Şirket münasebetleri tescil anına kadar eski mukavele hükümlerine tabidir. Tescilin iki tesiri vardır. Karar ilân edilmemiş olsa dahi iç münasebette tesir icra eder, tescil ile birlikte ilân da edilmişse üçüncü şahıslara da müessir olur¹⁶⁴. Sair kararlar şirketin iç münasebetinde ittihaz edildiği anda hüküm ifade eder. (TTK. m. 321.4).

VII. Bâtıl kararlar.

Ticaret Kanununun 381 inci maddesine tevfikân muayyen şartlar altında "kanun veya esas mukavele hükümlerine ve bilhassa afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan umumi heyet kararları aleyhine" iptal dâvası açılabilir.

Anonim şirketlerde kanunun tasrih ettiği kararlara karşı iptal dâvası açmak hakkı hissedarlara tanınan hakların himayesi için en mühim vasıtalarından biridir. Bunun için iptal dâvasına mütedair hükümler âmir vasıf taşır ve esas mukavele ile hiç bir veçhile tadil veya tahdid edilemez. Hissedar muallel olan umumi heyet kararlarının tarihlerinin imkânına maliktir. Yalnız pay sahibi bu dâvayı 381 inci maddenin lâfden itibaren üç ay içinde mahkemeye müracaat ederek iptal ettirmeye göre "kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet esaslarına" muhalefet varsa açılabilir. Mezkûr hükümden çıkan mânaya göre, sair hallerde umumi heyetin verdiği kararlar iptal ettirilemeyeceği gibi, iptal dâvası üç ay içinde açılmamışsa, karar "kanuna, esas mukavele hükümlerine, afaki iyi niyet esaslarına" aykırı olsa dahi muteberiyet kazanır. Diğer bir söyleyişle Ticaret Kanunu bahis mevzuu aykırılık hallerinde sadece müddetle mukayyet iptal hakkı tanımıştır. Muallel olan umumi heyet kararlarında nisbi butlan esası caiddir. Üç

164) Staub, zge. II. s. 724. no. 4, 725. no. 5, 445. no. 7.

aylık müddet hak düşüren bir süredir. Pay sahibi iptal dâvası hakkını gereken süre içinde kullanmazsa, karar kanuna veya esas mukavele-ye uygun bir karar gibi hüküm ifade eder ve idare meclisi ile hissedarları bağlar¹⁶⁵. Lâkin kararın “kanunun kati surette emreylediği hukuki kaidelere, umumi intizama, ahlâka ve âdaba muhalif veya mevzuunun gayrı mümkün olması” da mümkündür. (BK. m. 19, 20). Hukuki muamelelerde Borçlar Kanununun 19 ve 20 nci maddeleri mânasında muhalefetin neticesi mutlak butlan olup bu nevi sâksâtlıklar, her zaman, müddetle mukayyet olmaksızın dermeyeran edilebilir. Hâkim olan kanaate göre kararlar da hukuki muamele mahiyetindedir¹⁶⁶. Bu itibarla, umumi hükümlere göre bâtil olan kararların yine umumi hükümlere göre mütalâa edileceği düşünülebileceği gibi, bunların da 381 inci madde şumulüne girdikleri iddia olunabilir.

Ticaret Kanununun 381 inci madde hükmü, “afaki iyi niyet esaslarına aykırılık hali” ve bazı tavzih ve tashihler müstesna, eski Ticaret Kanununun 381 inci maddesine tetabuk eder. Eski Ticaret Kanununun bu maddesine Alman Ticaret Kanununun 271 inci maddesi mehzaz teşkil etmiştir¹⁶⁷.

Alman doktrininde bâtil kararlar üç kategoriye ayrılır:

1. a. Karar, gayri nizami bir usule müstenid olup hukuken umumi heyet kararından bahsedilemiyorsa bâtildir¹⁶⁸. Diğer bir söyleyişle, kanunun emreylediği şekil ve usul, kaidelerine muhalefet sebebiyle umumi heyet kararından bahsedilemeyeceği hallerde karar hükümsüzdür. Meselâ, Türk Ticaret Kanununa kıyasen, karar, hissedarlar ve Ticaret Vekâleti komiseri tarafından imza edilmemiş (TTK. m. 297, 378), zabıt tutulmamış, Vekâletin müsaadesi alınmamış (TTK. m. 386), umumi heyet dışında muhabere yoluyla alınmış (TTK. n. 360.1), umumi heyet içtimaa çağrılmamış veya salâhiyetli olmayan kimseler tarafından çağrılmış (TTK. m. 365, 367)¹⁶⁹ kanunun emrettiği nisab-

165) Staub, zge. II. s. 702, no. 15.

166) H. Arslanlı, zge. K. ve K. Şirketler, s. 228. atıf 21, Staub, zge. II. s. 704. no. 17a, Schucany, zge. s. 141. no. 1a. Bu fikir Adliye Encümeni mazbatasında da ifadesini bulmuştur, s. 382, Hırş, zge. Ders Kitabı, s. 298. no. 313, Medeni Kanunun 5 inci maddesi delâletiyle aynı neticeye varır.

167) Manasse, zge. s. 92, m. 381.

168) Gierke, zge. s. 373, Wieland, zge. II. s. 102 ve müt. Staub, zge. II. s. 702. no. 16, Cosack, zge. 95h.

169) Nisab bakımından aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 703. no. 16. Kanun bir kararın muayyen bir nisabla alınmasını emretmiş bulunuyorsa, bu nisab mevcut olmaksızın alınan karar alınmamış hükmündedir. Toplantıya da-

la alınmamışsa (TTK. m. 388) bătıldır. Bu hallerde açılacak dâva bir tesbit dâvası olup müddete bağlı deđildir¹⁷⁰. Alman Hukukunun hukuki emniyet mülâhazaları ile butlan hallerinin hududunu tahdid temayü'lü mevcut olmakla beraber, usul kaidelerine muhalefetin izalesi imkâmı, (meselâ, dâva için bir müddet tâyin edilerek) ayrıca derpiş edilmemişse, karar gereken usul dairesinde alınmadıkça sah'ih olmaz¹⁷¹. Buna mukabil salâhiyetli organın umumî heyeti toplantıya daveti, usul bakımından noksansa, meselâ davet, gereken merasimle yapılmamış veya gündem gereği gibi ilân veya tebliğ edilmemişse, karar bătıl olmayıp kabili iptaldir. Bu hallerle yukanki misaller arasındaki fark birinde kararın asli unsurlarından birinin hiç bulunmaması diğerlerinde usul kaidelerine kısmen riayet edilmiş olmasıdır.

b. İsviçre Hukukunda, noterce tasdik merasimi müstesna, (IBK. m. 637,638,647), kararların şekil hükümlerine muhalefet sebebiyle hükümsüz sayılmıyacağı kanaati hakimdir¹⁷². Meselâ, davet hakkındaki

vet edilmeyen umumî heyetin aldığı kararlar gibi mualleldir. Hukuken karar alınmış sayılmıyacağı cihetle iptal dâvasının açılmış olmaması ile de bu karar muteber bir karar haline gelemmez. Alman Temyiz Mahkemesi aksi kanaattedir, RG. 75.239, aynı eserde zikredilen müellifleri de tetkik ediniz, kezalık Gierke de aksi fikirdedir, zge. s. 374. Alman Temyiz Mahkemesi diğer bir kararında, RG. 105.373, şekil kaidelerine muhalefet halinde aykırılık karara müessir olmayorsa, kararı muteber sayar. Staub bu içtihadı da butlan kaideleri ile kabili telif olmadığı için tenkid eder. İsviçre Hukuku hakkında yukarıda verilen izahata da bakınız.

170) Hirş'e göre, zge. Ders Kitabı, s. 290. no. 303b, gündeme ithal edilmemiş olan hususlar hakkında karar ittihaz edilemez. Bu kaideye aykırı olarak alınan kararlar, itiraz dâvasına hacet kalmaksızın mutlak bir surette hükümsüzdür. Gierke'ye göre gündem ilân edilmemiş veya zamanında ilân olunmamışsa, kabili iptal bir karar vardır, aynı kanaatte, Staub, zge. II. s. 483. no. 9.5.

Hirş'e göre, zge. Ders Kitabı, s. 290, no. 303.a, umumî heyet esas mukavelede gösterilen mahalden gayrı bir yerde toplanmışsa, bu halde karar bătıl olmayıp 381 inci madde hükmü dairesinde iptal ettirilebilir.

Ticaret Kanununun 370 inci maddesi gereğince umumî heyet toplantıya davet hakkındaki merasime riayet edilmeksizin içtima çağırılmış olup bütün hissedarlar veya mümessilleri hazır olmak kaydıyla itiraz edilmeksizin karar almışsa, bu kararlar muteberdir. Bu madde hakkında yukarıda verilen izahatı Staub, zge. II. s. 703. no. 16, 707. no. 19, Gierke, zge. s. 373 tetkik ediniz.

171) Staub, zge. II. s. 702. no. 16 bakınız.

172) Schucany, zge. s. 141 ve müt. Stelger, zge. s. 215 bakınız. İsviçre Borçlar Kanununun 637 nci maddesine göre umumî heyet kararları hakkında resmî bir zabıt tanzim edilmelidir. 647 nci madde de aynı mealde bir hükmü

merasime riayet edilmeksizin alınan bir karar batıl değildir, çünkü bu merasimden feragat edilebilir. (İBK. m. 701, TTK. m. 370). Salâhiyetli olmıyan şahısların iştirâki ile husule gelen kararların da (İBK. m. 691, 695, TTK. m. 361, 374.2) kabili iptal olacağı 691, bizde 361 inci maddenin 3 üncü fıkrası hükmünden zahir olmaktadır. Esas mukavelenin idare işlerine, rey itası usulüne mütedair hükümlerine muhalefet hallerinde ise, butlan katiyen bahis mevzuu olmaz. Yalnız nisab hükümlerine aykırı olan kararların batıl olup olmadığı ihtilâfıdır. (İBK. m. 627)¹⁷³. Schucany'ye göre bu suale de menfi cevap verilmelidir. Zira Anonim Şirketin tesisi sırasında 636 inci maddenin emreylediği nisaba aykırılığın butlanı intac etmediği 643 üncü madde hükmünden sarahaten anlaşılmaktadır¹⁷⁴.

c. Hirş, Türk Hukukunda, şekle ait hükümlere riayetsizliği Alman Hukukunda olduğu gibi ikiye ayırır. Kanuni şekillere tamamen riayetsizlik halinde hiç bir karar yoktur. Fakat kanunda yazılan şekle ait unsurlar yalnız noksan olarak mevcutsa, kanuna muhalefet halı vardır ki, kanunun lafzi ifadesine göre itiraz ve iptal hakkı bahş eder¹⁷⁵.

Şükrü Onsun'a göre "şekil veya muhtevası bakımından noksan veya malûl olan kararlar hiç bir şartı ihtiva etmediği takdirde, gayn mevcut addedilmesi gereken kararlardır ki, böyle kararların ne tatbiki ne de iptali ne de aleyhine her hangi bir kanun yoluna gidilmesi düşünülemez." "Kanuni şekillere hiç riayet edilmeden verilen kararlar gibi, oturum için gün tayin edilmeden, yetkilî organlar tarafından çağrılmadan, hatta gerekli nisab mevcut değilken bir kaç ortağın gayri muayyen yerde aldıkları kararlar da bu kabildendir,¹⁷⁶.

ihativa eder. 638 inci madde aynı tesisde esas mukavelenin şekli hakkında hüküm sevk eder.

173) İsviçre Borçlar Kanununun 627 nci maddesinin 11 inci bendi gereğince esas mukavelede umumî heyetin, kanunda tanzim edilen haller dışında, mevsuf ekseriyetle karar ittihaz edeceği hususlar tasrih edilmelidir.

174) 636 nci maddedeki hallerde karar esas sermayenin tamamının üçte ikisini temsil eden reyleri toplamalıdır.

643 üncü maddenin 2 nci fıkrasına göre tescil için gereken şartlar fiilen mevcut olmasa dahi, anonim şirket tescil ile hükmî şahsiyeti ihraz eder.

175) Yeni Ticaret Kanununun iptal dâvası hakkındaki hükmü daha ziyade Alman Hukukunun tesiri altında tedvin edilmiş bulunduğundan Lâtin hukuku muhitî nazara alınmamıştır. İtalyan Hukuku hakkında Vivante, zge. II. s. 347. no. 528 ve müt. Fransız Hukuku hakkında Pic, zge. III. s. 51. no. 1289, s. 54. 1295, s. 154. no. 1424 ve bilhassa s. 198. no. 1473 tetkik ediniz, yukarıda 167 numaralı atfa bakınız.

176) Şükrü Onsun, zge. s. 211, Kemal Arar, zge. s. 174 sarahat yoktur.

d. Yeni Ticaret Kanununun bir kısım hükümleri İsviçre Borçlar Kanununun tesiri altında tedvin edilmiş olmakla beraber, 381 inci madde bazı ilâveler, tavzih ve tashihler müstesna, Alman Ticaret Kanununun mehzaz teşkil ettiği eskî metnin aynıdır. Bu itibarla Alman Hukukunda hakim olan ictihad bizde de terviç edilebilir.

İsviçre Borçlar Kanununundan alınan 370 inci madde hükmüne göre (İBK. m. 701), umumî heyette hazır olan bütün pay sahipleri veya mümessilleri itirazda bulunmadıkları takdirde, itirazdan feragat davet merasimindeki noksanı tamir eder. Lâkin bu demek değildir ki umumî heyet, toplantıya dâvet edilmeksizin, gündem ilân olunmaksızın veya kanununun emreylediği şekil kaidelerine riayet edilmeden karar almışsa, bu karar, üç aylık müddet içinde iptâl dâvası açılmamışsa muteberiyet kazanır kanun şekil ve usul kaidelerine riayet edilmeksizin yapılan toplantıda bütün hissedarlar hazır değilse, umumî heyet toplanmamış hükmündedir. Umumî heyette hazır olmıyan her hissedar, müddete tabî olmaksızın kararın hükümsüzlüğünü dermeyan edebilir. Davet merasimindeki noksanın tamiri iki aslı şartın tahakkukuna vabeste olup biri bütün hissedarların huzuru diğeri itirazdan feragattir. Feragatin ıslah vash evvelemirde bütün hissedarların huzuru şartına vabestedir. Zira toplantıdan bir gûna haberi olmıyan pay sahipleri de bulunabilir. Esasen Borçlar Kanununun 11 inci maddesinin 2 nci fıkrasına kıyasen, şekil bu meyanda usul kaidelerine riayetsizlik yüzünden muallel olan hukukî muamele şeklidir. tesiri hakkında kanunda başkaca hüküm varsa, ancak bu hükmün tayin ettiği hudut içinde muteberiyeti iktisap edebilir^{176a}. Ticaret Kanununun 370 nci maddesi de aynı manâda anlaşılmalıdır.

Bizce kararda Kanunun emreylediği zarurî unsurlardan biri mevcud değilse karar keenlemyekûndur. Netekim Ticaret Kanununun 381 nci maddesinin birinci bendinde toplantıya dâvetin "usulü dairesinde" yapılmadığı, "gündemin gereği gibi ilân veya tebliğ edilmediği" hallerde müddetle mukayyet iptal hakkı tanınmış, şekil kaidelerine muhalefet, dâvet merasimine mutlak riayetsizlik bu hükmün şümulüne ithal edilmiştir.

Ticaret Kanununun emreylediği nisablara aykırı olarak alınan kararların nisbi butlanla muallel olacağı fikri de Türk Hukuku bakımından terviç edilemez. Zira bizde Anonim Şirketin tasdiki her butlanı tamir etmediği gibi (TTK. m. 299) ıslah imkânı da ancak kuruluş sırasında verilen kararlara teşmil edilebilir. (BK. m. 11).

176a) v. Tuhr, zge. I. s. 224. III. bakınız.

2. Alman Hukukunda karar muhteva itibariyle kanunun emreylediği hukuki kaidelere yahut umumi intizama, ahlâka adaba aykırı ise bu hallerde de batıl sayılmıştır. Meselâ umumi heyet itibari değeri 500 liradan aşağı pay ihracına veya kara borsada mal satışına karar vermişse, bu nevi kararlar da müddetle mukayyet olmaksızın butlanla mualleldir. Kezalik bu sahada da Alman Hukukunun temayülü batıl olan kararların hududunu daraltmaktır. Zira butlanı müddetsiz ve bila kayıd ve şart dermeyeran imkânı pay sahipleri ve şirket alacaklıları için büyük tehlike arz edebilir. Bundan başka, amir hükümlere muhalefetin butlanı intaç edeceği kaidesinin mutlak manâda varid olmadığı da ileri sürülür. Bazı hükümler vardır ki amir vasıf taşımalarına rağmen, bunların tatbikinden hissedarlar sarfı nazar edebilirler. Bunun için karar ilgililerin tatbikinden vazgeçemeyeceği amir hükümlere muhalifse butlan hali kabul edilmelidir. Ahlâka adaba aykırılık hallerinde, Alman Temyiz Mahkemesinin kanaati karar, anonim şirketin mahiyeti bakımından veya başlı başına tedkik edildiği takdirde muhteva itibariyle ahlâka adaba aykırı ise batıl sayılmalıdır, buna mukabil aykırılık kararın teşekkül tarzında mevcutsa nisbi butlan vardır. Lâkin aynı mahkeme muhtelif ictihadlarında gündemin hatalı olarak ilânı, rey hakkını, haiz olmıyanların karara iştiraki, noksan malûmat verilmesi gibi usul kaidelerine muhalefet hallerinin de ahlâka adaba aykırılık zaviyesinden tetkiki icab ettiği fikrindedir. Bu ictihadlara göre kararın teşekkülünde de, meselâ azlık atlatılmışsa, ahlâka, adâba aykırılık halinin bulunabileceği neticesine varılabilir¹⁷⁷.

b. Türk Hukukunda müdafaa edilen bir fikre göre Borçlar Kanunundaki umumî hükmün Ticaret Kanununun 381 nci maddesindeki hususi hükümlerle tadile uğradığı ve butlan hallerinin de ancak hususî bir itiraz ve iptal dâvası hakkı vereceği ihtimali üzerinde durulmalıdır¹⁷⁸. Bu mülâhazayı teyid sadedinde, misal olarak batıl evlenmeler zikredilir. Ticaret Kanunu, batıl evlenmelerde olduğu gibi, hukuki emniyet ve salâmet namına, her kararın, hakimî hükmü ile ortadan kaldırılınca kadar, muteberiyetini muhafaza edeceği prensibini terviç etmiş olabilir. "Bazı hallerde bir kararın kanuna mı yoksa şirket mukavelesine mi ay-

177) Gierke'ye göre, zge. s. 374. karara götüren hallerde ahlâka adaba aykırılık varsa BGB. nin 138. inci maddesine muhalefet yoktur. Meselâ şirketin menfaatleri ihmal edilerek ekseriyetin şahsî menfaatleri uğrunda usulü dairesinde aldığı veya idare meclisinin hilesi ile alınan karar bâtil olmayıp kabili iptaldir. aşağıda 190 sayılı atfa da bakınız. Alman Medenî Kanununun 138 inci maddesi ahlâka adaba aykırı mumelelerin bâtil olduğunu tanzim eder.

Staub, zge. II. s. 704. no. 17, 17a, 17b, 17c. s. 58. 11 c ve müt.

178) Hırş, zge. Ders Kitabı s. 298. no. 313.

kırı olduğunu tesbit etmek güçtür. Kararın mevzu bakımından gayrı mümkün veya gayrı muhik, ahlâka adaba aykırı olup olmadığı hususunda alâkadarları müttehid bir kanaat etrafında toplamak ise daha güçtür. Bu şartlar altında uzun bir müddet geçtikten sonra, kararın muteberiyeti hususunda şüpheyeye düşülecek olursa, bu hal hukuki emniyet ve selâmet için ciddi bir tehlikedir. Bundan ötürü hukuki emniyet ve selâmet namına muhteva itibariyle Borçlar Kanununun 20 nci maddesine aykırı olan kararlar da, diğer hükümlere muhalif kararlar gibi, aynı muameleye tabi tutulmalıdır." Aynı müellife göre bu kanaatı İsviçre Mahkemesi içtihadları da teyid etmektedir¹⁷⁹. Âmme menfaatinin tehlikeye düşeceğinden de endişe edilmemelidir. İdare ile muvazzaf olanlar kanuna aykırı olan kararları ortadan kaldırmağa mecburdurlar, aksi takdirde tazminatla mükâlef olurlar. (ETK. m. 332, 354, 358, 381. 1, 2). Şirket komiserleri de suiistimallere karşı gereken tedbirleri almak imkânına maliktirler Nihayet sicil memuru da tetkik salâhiyetine dayanarak müdahale edebilir¹⁸⁰.

c. İsviçre Borçlar Kanunu, tadilâttan önce, umumî heyetle kararlarının iptali hakkında hususi bir hükmü ihtiva etmemekle beraber, Federal Mahkeme hissedarlara iptal hakkı tanımıştır¹⁸¹. 1937 tarihinden önceki tatbikat da kanunun âmir hükümlerine aykırı olan kararları bâtil sayar¹⁸². Kezalik Medenî Kanunun 68 inci maddesinin tanıdığı itiraz hak-

179) Bu içtihadın tarih ve numarası zikredilmediği için kararı bulmak, tetkik ve tahlil etmek mümkün olamamıştır. 1952 tarihinde intişar eden Steiger'in zge. de de bu karara temas edilmemiştir. Bizce Federal Mahkeme bâtil olan kararları kabilli iptal addederek dâva ikamesini lüzumlu saymış olsa dahi, bâtil evlenmelerdeki menfaatler vaziyeti ile anonim şirketlerdeki menfaatler vaziyeti bir tutulamaz. Birinde ferdin şahsi menfaatleri, şahsiyet hakları, diğerinde ise maddi menfaatler bahis mevzuudur. Maddi menfaatlerin bahis mevzuu olduğu sahada muhteva itibariyle kanunun âmir hükümlerine, adaba aykırı olan kararları iptal tarihine kadar muteber saymak cemiyet nizamına aykırıdır. Olsa olsa bâtil kararlar için de bir tesbit dâvasına ihtiyaç duyulabilir. Lâkin bu dâva inşai bir dâva olamaz, Türk Hukukunda müddetle de takyid edilemez, meğer ki Ticaret Kanunu A.AŞK. da olduğu sarîh bir hüküm ihtiva etsin. (A.AŞK. m. 196).

180) Hirs, zge. Ders Kitabı, s. 298. no. 313. B.b. den naklen.

181) G. Weiss, Sammlung eidgenössischer und kantonaler Entscheidungen III. 1932, s. 2288, no. 6092 ve müt. Kararlar kooperatif şirketler hakkındadır.

182) Fick, zge. II. s. 139. no. 3, Guhl, zge. s. 53

kı da kararın mahiyetine göre ikiye tefrik edilir. Bâtil olan kararlar dâva ikamesine lüzum olmaksızın hükümsüzdür¹⁸³.

Muaddel İsviçre Borçlar Kanununun 706. ncı maddesi Türk Ticaret Kanununda olduğu gibi, idare meclisi ve hissedarlara kanun veya esas mukavele hükümlerine aykırı kararlarda iptal dâvası açmak hakkı tanır. Schucany şerhinde, bu madde hakkında şu izahatı verir: Akıdlardan başka sair hukuki münasebetlere de tatbik edilebilen Borçlar Kanununun 19 ve 20 nci maddelerine tevfikan, âmir, gayri kabili tadil kanun hükümlerine, umumî intizama, ahlâka âdaba muhalif olan veya şahsiyet haklarını ihlâl eden bilûmum kararlar bâtıldır. Esas itibariyle bu umumî hukuk kaideleri umumî heyet kararlarına da tatbik edilmelidir. Karar umumî intizama, ki buna Ticadet Sicili de dahildir, ahlâka adaba veya şahsiyet haklarına aykırı ise, bâtıldır. Sair hükümlerde âmir vasıf, (esas mukavele hükümleri bu mânada âmir değildirler) bunların tatbikinden hiç bir suretle, hattâ bütün hissedarların muvafakatı ile vazgeçilemiyorsa, kabul edilebilir. Lâkin bu mânada âmir bir hükme muhalefet edilmişse, karar yine bâtıldır¹⁸⁴. Kanun hükümlerine muhalefet hallerinde, hükmün tatbikinden hazır olmıyanlar da dâhil olmak üzere, bütün hissedarların feragat edebilip edemeyecekleri araştırılmalıdır. Hükmün tatbikinden vazgeçilebiliyorsa, karar nisbi butlanla mualleldir. Kaideten anonim şirketin sermaye şirketi olması itibariyle, mahiyeti ile kabili telif olmayan kararlar mutlak butlanla mualleldir. Meselâ esas sermayenin muayyen olmasını emreden (İBK. m. 620, TTK. m. 269), hissedarların şahsi mesuliyetini men ve bu mesuliyeti taahhüd edilen sermaye payları ile tahdid eden (İBK. m. 680, TTK. m. 405) hükümlere aykırı olan veya bizatihi müktesep hakları ihlâl eden kararlar hüküm ifade edemez. Zira mali vasıf taşımayan müktesep haklarda (İBK. m. 660, TTK. m. 455) da feragatı caiz olmayan şahsiyet hakları bahis mevzuudur, meselâ asgari rey hakkına mütedair 692 nci maddenin ikinci fıkrasına (TTK. m. 373. 1), hissedarların murakabe haklarına mütedair 696 ve 697 nci maddelere (TTK. m. 362, 363), iptal dâvası hakkına mütedair 706 ncı maddeye (TTK. m. 381), veya umumî men-

183) Egger, zge. I. s. 220, b. Aynı müellife göre cemiyetlerde bâtil olan bir karara müsteniden idare meclisinin salâhiyeti dahilinde yaptığı muamele üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade eder. Steiger'e göre bâtil kararlar ne hissedarlar ne de üçüncü şahıslar bakımından hak tesis eder. zge. s. 214, 215, Schucany, zge. s. 141. no. 1 bakınız.

184) Schucany, zge. s. 141. no. 1 naklen, Steiger, zge. s. 214 ve müt. bakınız.

faatleri, bu meyanda alacaklıların menfaatlerini himaye maksadı ile sevk edilen hükümlere, faiz memnuiyetine mütedair 675 inci maddeye (TTK. m. 470), pay bedellerinin tamamı ödenmeden hamile muharrer hisse senedi ihracını men eden 683 üncü maddeye (TTK. m. 410), esas sermayenin tenkis usulüne mütedair 732 - 735 inci maddelere (TTK. m. 396 - 398), alacaklıları davete mütedair 742 nci maddeye (TTK. m. 445), bir yıllık bekleme müddetine mütedair 745 inci maddeye (TTK. m. 447), organların mesuliyetine mütedair 752-61 inci maddelere (TTK. m. 305 - 309, 336, 340, 359) muhalefet hallerinde, karar bătıldır. Âmir olmakla beraber, sırf hissedarların hususi menfaatlerini himaye eden kanun hükümlerine aykırılık ise butlanı intac etmez.

Bătıl kararlar muvafakat eden hissedarlar hakkında da tesir icra etmediğinden, itiraz dâvasına ihtiyaç yoktur. Butlan herkes tarafından ve her zaman tesbit dâvası veya bir dâvada defî yoluyla dermeyan edilebilir. Butlanı idare meclisi, mahkeme ve ticaret sicili re'sen nazarı itibare almakla mükelleftir. Bătıl kararlar gereğince yapılan edimlerin iadesi istenebilir. Yalnız anonim şirketten ayrı, hak veya alacak iktisap eden hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslarla hüsnüniyetle kâr payı veya hazırlık devresi faizi alan hissedarlar ve kazanç payı alan idare meclisi âzaları aldıklarını iadeye mecbur tutulamazlar. (İBK. m. 678, TTK. m. 473). Kezalik, kaideten, bătıl olan karar icra eden idare meclisi aleyhine mesuliyet dâvası da açılmaz¹⁸⁵.

d. Türk Ticaret Hukukunda âmir hükümlere aykırı olan kararların âkıbeti hakkındaki tereddüdü Adliye Encümeninin verdiği izahat da izale edememiştir.

Ticaret Kanununun 381 inci maddesi münasebetiyle verilen gerekçeye göre (ADE. s. 382) "bu maddenin Tasarıya konulmasının sebeplerinden birisi ekseriyetin haksız ve yersiz kararları ile azlığı ezmesine engel olmaktır. Bu gayeye varmak için birinci cümledeki kanuna aykırı unsuru üzerinde durmak ve bu sözlerin şümulüne Medeni Kanununun ikinci maddesindeki âmme intizamı hükümlerinin girdiğini ha-

185) Schucany, zge. s. 141. no. 1 ve müt. naklen, Steiger, zge. s. 215, sermayenin iadesine, (TTK. m. 405.2), itibari değerden aşağı bir bedelle hisse senedi ihracına (TTK. m. 286.1) mütedair kararların da bătıl olduğunu beyan eder. Butlan idiası bir müddete bağlı olmadığı gibi herkes hattâ karar lehine rey veren hissedarlar tarafından da dermeyan edilebilir. Yalnız anonim şirketin tescilli butlanı tamir eder. (İBK. m. 643.2). Yukarıda 183 numaralı atfa da bakınız.

tırlatmak ve böylece kararın hükümsüz olduğu neticesine varmak mümkündür. Ve yine yalnız akıdlar hakkında değil, bütün irade beyanları ve bu meyanda kararlar hakkında da tatbiki gerekli Borçlar Kanununun 20 nci maddesinin anonim şirket umumi heyet kararlarına da tatbik edilebileceği ve ekseriyetin verdiği icabsız kararların (âdaba aykırı) sayılabileceği cihetle Borçlar Kanununun 20 nci maddesinin şümulüne girebileceği kabul edilebilir. Böyle mühim bir nokta üzerinde kanunun tatbikatını kolaylaştırmak ve her türlü tereddütleri bertaraf etmek üzere metne (ve bilhassa afaki iyi niyet esaslarına) sözlerinin ilâvesi zarurî görülmüştür. Esasen Tasarımın 373 üncü maddesinin yeni şekliyle hisse senetlerinin on reyden fazla reye hak vermeyeceği yollu tahdid o maddeye ait gerektirici sebepte belirtilen saiklerle kaldırılmış olduğundan, bu maddenin tatbik sahası büsbütün ehemmiyet kazanmış bulunmaktadır: Nitekim İsviçre ve Alman metinlerinde de kanuna aykırılığın ve âmme intizamı hükümlerine aykırı hareketin hususi halleri olan ve âdaba ve ahlâka aykırılık hali ve şirket gayesi gerektirmediği halde, imtiyazlı hisse senetlerinin verdiği rey hakkına dayanılarak verilen kararlarla azlığın menfaatlerinin açıkça haleldar edilmesi hali kanun metinlerinde iptal sebebi olarak açıklanmış ve böylece bu mühim mevzuda tereddütler bertaraf edilmek istenmiştir. (İsviçre Borçlar Kanununun 706 ncı maddesinin 2 nci fıkrası ve Alman Anonim Şirketler Kanununun 195 inci maddesinin 4 üncü bendi). Maddeye eklenen ibare ile ahlâka ve âdaba aykırı düşen bütün kararlar ve imtiyazlı rey hakkının kullanılması neticesinde azlığın ortaklık için zaruret bulunmamasına rağmen, ezilmesini intac edecek kararlar dahi iptal edilebilecektir."

Alman Anonim Şirketler Kanununun 195 inci maddesinin 1 inci bendine göre umumi heyet salâhiyetli şahıslar tarafından davet edilmiş veya davet hakkında emredilen merasım yerine getirilmemişse¹⁸⁶, (AŞK. m. 105. 1, 2), 2 nci bendine göre kararlar tasdik olunmamışsa, 3 üncü bendine göre karar anonim şirketin mahiyeti ile kabili telif değilse veya muhtevası bakımından münhasıran veya galip kısmı ile şirket alacaklılarının himayesi maksadı veya âmme intizamı mülâhazası ile sevk edilen hükümleri ihlâl ediyorsa, 4 üncü bendine göre ahlâka âdaba aykırı ise hükümsüzdür. Bundan başka bazı haller için kanun sarahaten karar ve muamelenin bâtil olduğunu tasrih etmiştir. (AŞK. m. 135. 1, 159. 4, 181. 2, 188. 3, 189. 2). Bu sebeplerle açr-

186) Umumi heyette bütün hissedarlar veya temsilcileri hazır bulunuyorsa, karar bâtil değildir (AŞK. m. 195.1).

lan dâva inşai bir dâva olmayıp tesbit dâvasıdır¹⁸⁷. Butlan mütekabil dâva veya defî yoluyla da dermeyan edilebilir. Lâkin aynı kanunun 196 ncı maddesi gereğince, 111 inci madde hükmüne aykırı olarak tasdik edilmeyen veya usulü dairesinde tasdik olunmayan kararlar ticaret siciline tescil edilmişse, butlan iddiası ileri sürülemez. Karar 195 inci maddenin 1 inci, 3 üncü veya 4 üncü bentleri icabı bâtılsa, tescil tarihinden itibaren üç sene geçtikten sonra, butlan iddiası dermeyan olunamaz. Lâkin bu müddet geçmiş olsa dahi İhtilâfsız Kaza Hakkı Kanununun 144 üncü maddesi gereğince muhteva itibariyle âmir hükümlere aykırı olan ve kaldırılması umumi menfaat bakımından zaruri görülen kararlar terkin edilebilir.

Alman Anonim Şirketler Kanunu: çok reyli pay ihracını muayyen vekâletlerin muvafakatına tâbi tutar. Ancak şirketin menfaati veya umumi iktisadi ihtiyaçlar gerektirdiği takdirde çok reyli paylar çıkarılabilir. (AAŞK. m. 12)¹⁸⁸.

İsviçre Borçlar Kanununun 706 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına göre, "çok reyli paylar ihdası hakkındaki kararlarla bu nevi paylarda rey hakkının artırılması ile husule gelen kararlar, hissedar menfaatlerinin, şirket maksadının zaruri kıldığı hudud dışında açıkça izrarını intac ediyorsa", bunlar da iptal ettirilebilir. Bu mahiyetteki kararlar kanuna veya esas mukavele hükümlerine aykırı olmasalar da kabil iptaldirler¹⁸⁹. İsviçre Borçlar Kanunu muayyen bir hudud içinde ekseriyyetin objektif tahakkümüne mâni olmak istemiştir. Karar ahlâka âdaba da aykırı değildir, ahlâka âdaba aykırı ise esasen Borçlar Kanununun 19 ve 20 ncı maddelerine tevfikân bâtıldır.

Adliye Encümeni yanılmıyorsa ahlâka âdaba aykırı olan kararlar için de üç aylık müddete tabi bir dâva hakkı tanınmış görünmektedir. Bizce kararın afaki iyi niyet esaslarına aykırı olması halinde ekseriyet usulü dairesinde tahassül etmiş olmakla beraber karar, azlığı şirket maksadının zaruri kıldığı hudut dışında izrar ediyorsa ahlâka âdaba aykırılık sırf Medeni Kanunun 2 ncı maddesi hükmü mânasında mülâhaza edilmiş olabilir. Diğer bir söyleyişle Medeni Kanunun 2 ncı maddesi mânasında afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan kararlar nisbi butlanla mualleldir. Ekseriyet takdirine göre şirket için faidei gördüğü

187) Baumbach, zge, s. 463. no. 1.

188) B. IV. de verilen izahatı tetkik ediniz, atıf no. 28.

189) Schucany, zge, s. 144. no. 2.

kararları verir. Bu kararlar aleyhde rey veren veya toplantıda bulunmayan hissedarları da bağlar. Yalnız ekseriyet hakkının sırf azlığı izrar eden suiistimalî himaye görmez. Ekseriyet hakkının bahsettiği hâkimiyetin afaki suiistimalî netice itibariyle azlığı izrar ediyorsa, iptai dâvası bir müddetle takyid edilerek alâkadarların ihtiyarına bırakılmıştır. Fakat bu demek değildir ki, Borçlar Kanununun 19 ve 20 nci maddeleri mânasında, kanunun âmir hükümlerine, âmme intizamına ve bu meyanda ahlâk ve adaba aykırı olan kararlar bâtil olmayıp kabili iptaldirler. Ekseriyet kararı bir bütün olarak maksat ve saik, muhteva ve mahiyet bakımından ahlâka âdaba aykırı ise mutlak butlanla mualleldir. Meselâ ekseriyet şirket menfaatlerini kasden ihmal ederek şahsî menfaatleri uğrunda ve azlığı istismar kasdiyle hâkimiyetini suiistimal etmişse, velevki sırf şahsî menfaatler ihlâl edilmiş olsun bizce karar ahlâk prensiplerine aykırı olması itibariyle bâtildir¹⁹⁰.

3. Umumî heyetin salâhiyeti huçudu dışında bulunan kararlar da hüküm ifade edemez. Meselâ üçüncü şahısların veya hissedarların şirkete karşı alacaklı sıfatiyle haiz oldukları haklar üzerine umumî heyet kararı müessir olamaz. Bu hallerde de dâva bir müddete ve 381 inci maddedeki merasime tâbi değildir, meselâ umumî heyet temettüü tesbit ve dağıtım karar verdikten sonra, pay sahibinin bu hakkı şirkete karşı bir alacak hakkına inkilâp etmiş olur ve umumî heyet bu hakka ikinci bir kararla müdahale edemez¹⁹¹.

VIII. İptal dâvası.

Mutlak butlanla muallel olan umumî heyet kararları dışında, "kanun veya esas mukavele hükümlerine ve bilhassa afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan kararlar" nisbi butlanla muallel olup dâva hakkını haiz şahıslara muayyen müddet için iptal dâvası açmak ve hâkimin hükmü ile kararı iptal ettirmek hakkını verir.

1. a. Ticaret Kanununun 381 inci maddesinde geçen "kanun hükmü" ile evveleminde anonim şirketlere tatbik edilebilen ticari hükümler kastedilmiştir. Bu meyanda ticari örf ve âdet hukuku da kanun

190) Staub, zge. II. s. 60. 11c. 2. s. 58. no. 11c. s. 436. no. 9, s. 704. no. 17a, RG. 122. 163, 113. 193. Steiger, zge. s. 219. Cürti-Forrer, zge. s. 5. m. 2, Gierke, zge. s. 374, yukarıda 177 sayılı atfa da bakınız.

191) Wieland'a göre, zge. II. s. 105. a, bu nevi kararlar alâkalı şahıslar bakımından bâtildir. Staub, zge. II. s. 178. no 12, s. 439. no. 11, s. 705. no. 18, Gierke, zge. s. 375 bakınız.

hükümlerinden mâduttur. Ticaret Kanununun yanında sair kanunların, bilhassa Medeni ve Borçlar Kanununun (TTK. m. 138) hükümleri de 381 inci maddenin şümulüne girer.

İptal dâvası bakımından kanun hükümleri üç kategoriye ayrılabilir.

Borçlar Kanununun 19 uncu maddesi mânasında riayeti kat'i surette mecburi olan hükümler mutlak mânada âmir vasıf taşır. Ticaret Kanununda anonim şirketin hukuki mahiyeti ile alâkalı hükümlerle üçüncü şahısları veya şirket alacaklılarını himaye maksadiyle sevk edilen hükümler bu vasıftadır, meselâ umumî heyet kararı ile esas sermaye 500.000.— liradan aşağı indirilemez (TTK. m. 272), 500 liradan aşağı bir bedelle hisse senedi çıkarılamaz (TTK. m. 399), ortakların şirket borçlarından dolayı şahsi mesuliyetleri kabul edilemez (TTK. m. 269), şirket maksadı içinde bulunan muamelelerde organların temsil salâhiyeti hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı tahdid olunamaz (TTK. m. 321), tenkis hükümlerine riayet edilmeden sermaye payları hissedarlara geri verilemez. Temel hükümlere muhalefet kararı bâtil kılmakla beraber iptal dâvası da açılabilir.

Ticaret Kanununun bu mahiyette olmayan hükümleri ifade bakımından âmir sayılsalar dahi, bunlara aykırılık sadece iptal hakkı verir. 381 inci madde evvelemirde muhteva itibariyle nisbi mahiyette âmir sayılan hükümleri istihdaf eder. Hükmün mevzuu haizi ehemmiyet değildir. Usul kaidelerine muhalefet de aynı neticeyi doğurur, meselâ umumî heyet toplantıya gereği gibi dâvet edilmemişse, alınan karar iptal edilinceye kadar müteberiyetini muhafaza eder. Yalnız Ticaret Kanununun emreylediği usul kaidelerine mutlak riayetsizlik hallerinde karar hükümsüzdür¹⁹².

Ticaret Kanununun tefsiri hükümleri esas mukavele ile değiştirilmişse, bunlar kanun hükümlerinin dışında kalır, değiştirilmemişse kanun hükümlerinin şümulüne girer¹⁹³.

192) Kanun veya esas mukavele hükümlerine muhalefet halinde hâkim umumî heyet kararının kanun veya esas mukavele hükümlerine aykırı olup olmadığı her bakımdan araştırmakla mükelleftir. Staub, zge. II. s. 683 no. 3b bakınız. Temyiz Mahkemesince yapılan tetkikatta olduğu gibi sırf kanun veya esas mukavele hükmününün sabit görülen vakıya lâayık veçhile ta'biik edilmediğini araştırmakla iktifa edemez.

193) Aksî kanâette Staub, zge. II. s. 682. no. 3a.

b. Esas mukaveleye kanunun mutlak veya nisbi mânada âmir hükümlerî ithal edilmişse, hükmün hukukî mahiyeti değişmez.

Esas mukavele hükümlerî evvel emirde hususî hükümlerle tefsiri hükümlerî muaddel hükümlerden tereküp eder. Ticaret Kanununun âmir mahiyetteki hükümlerini ağırlaştırıcı hususî hükümler de esas mukavele hükümlerinden mâduttur, meselâ, 388 inci maddenin tâyin ettiği nisablar artırılmış olup, muayyen bir husus hakkında dörtte üç ekseriyet aranmışsa, bu hükme aykırılık kararı bâtil kılmaz, yeter ki kanunun emrettiği ekseriyetle alınmış olsun.

c. Ticaret Kanununun 381 inci maddesine tevfikân, "afakî iyi niyet esaslarına aykırı olan kararlar" da kabili iptaldir. Encümen Mazbatasında verilen izahata göre (ADE. s. 382), bu "hükmün" tasarıya konulması ile¹⁹⁴ "kanun hükmünün" şümülüne Medeni Kanunun 2 nci maddesindeki âmme intizamı hükmünün de dâhil bulunduğu hatırlatılmak ve ekseriyetin haksız ve yersiz kararları ile azlığı ezmesine mâni olunmak istenmiştir. Mazbatada, bu hüküm münasebetiyle Alman Anonim Şirketler Kanununun 195 inci maddesi ile İsviçre Borçlar Kanununun 706 ncı maddesinin 2 nci fıkrası da zikredilir. AASK. nun 195 inci maddesi butlan hallerini tanzim eder¹⁹⁵. Bu maddeye göre ahlâka âdaba aykırı olan kararlar bâtildir. Adliye Encümeni, afakî iyi niyet esaslarına aykırı olan kararların da ahlâka âdaba aykırı sayılmasına ve Borçlar Kanununa göre bâtil olmalarına rağmen, alâkalılara sırf iptal hakkı vereceği mülâhazasından hareket etmiş olabilir. İsviçre Borçlar Kanununun 706 ncı maddesinin 2 nci fıkrası ise, hissedarlara, kanun ve esas mukavele hükümlerine muhalefet hali bulunmasa dahi, muayyen şartlar altında bazı kararlara karşı iptal hakkı tanıır. Bu maddeye göre, karar, şirketin maksadı lüzumlu kılmadığı halde, hissedar menfaatlerinin açıkça zararını intac ediyorsa, kabili iptaldir. Yalnız iptal hakkı çok reyli payların ihdasına mütedair kararlara çok reyli paylara müsteniden alınan kararlarda kabul edilmiştir. Adliye Encümeninin daha ziyade İsviçre Borçlar Kanununun 706 ncı maddesinden mülhem olarak Medeni Kanunun 2 nci maddesi hükmünü istihdaf ettiği neticesine var-

194) Kanun ve esas mukavele hükümlerine muhalefet halleri eski Ticaret Kanunu ile 1951 tarihli Hükümet Tasarısında da mevcut olduğundan, mazbatada "madde" ibaresi ile yenilik arzeden "afakî iyi niyet esasları" hükmü kasdedilmiş olsa gerek.

195) Yukarıda verilen izahatla Adliye Encümeninin gerekçesini tetkik ediniz.

labilir. Bu fikir kabul edilebilirse, afaki iyi niyet esaslarına aykırılık hali, çok reyli paylar hakkındaki tahdid müstesna, İsviçre Hukukunda olduğu gibi tefsir olunabilir. Diğer bir söyleyişle, şirketin maksat ve mevzuu zaruri kılmağı halde, ekseriyetin kanun ve esas mukavele hükümleri dairesinde aldığı karar azlığın menfaatlerini açıkça izrar ediyor, yani, Medeni Kanunun 2 nci maddesinde aranan şartlar tahakkuk etmiş bulunuyorsa, her hissedar iptal dâvası açabilir.

2.a. İptal dâvasının açılabilmesi için evveleminde umumî heyetçe alınmış bir kararın mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Ticaret Kanununun umumî heyet kararlarından kasdı bu heyette ekseriyetin aldığı kararlar olmakla beraber, umumî heyet kararı gibi tesir icra eden azlık kararları da 381 inci madde hükmüne girer. Meselâ azlık idare meclisi aleyhine dâva açılması reyinde bulunmuşsa, veya bilânço hakkındaki müzakerenin tehirini istemişse, (TTK. m. 341, 377), bu kararların da kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet esaslarına muhalefet sebebiyle iptali cihetine gidilebilir. Kezalik imtiyazlı pay sahiplerinin hususi toplantılarında verilen kararlar da umumî heyet kararı vasfını taşır¹⁹⁶.

b. İptal dâvasının açılması için dâvacı kararın iptalinde maddi bir menfaatin mevcudiyetini isbata mecbur tutulamaz. Umumî heyet kararının kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet esaslarına aykırı olması dâva ikamesine hak verir. Bu şartlar mevcut değilse karar şirket menfaatlerine aykırı da olsa iptal talebinde bulunulamaz. Ekseriyet şirket menfaatlerini takdirde serbesttir. Ekseriyetin verdiği kararlar azlığı da bağlar, meğer ki, bu hâkimiyet şirket menfaatlerine aykırı olarak hususi menfaat sağlamak maksadı ile suiüstimal edilsin¹⁹⁷. Lâkin iptal talebinde bulunan dâvacı da dâva hakkını hüsnüniyet

196) Staub, zge. II. s. 680. no. 1, menfi, yani bir teklifin reddini intaç eden kararların iptalinin istenebilir istenemeyeceği ihtilâfıdır. Red kararının iptali teklifinin kabulünü intaç edemeyeceği cihetle bunların iptaline mahal olmadığı mülâhaza edilebilir. Lâkin bazen reddedilen bir teklif müsbet neticeler de doğurabilir. Meselâ esas mukavele gereğince reddedilen bir teklifin muayyen bir müddet içinde tekrarlanamayacağı kabul edilmişse, hissedar bu müddet içinde tekiifini tekrarlayamaz. Kezalik bir mukavelenin feshinin reddi de ifayı mecburî kılmakla müsbet tesir doğurur. Alman Hukukunda müsbet tesir icra eden red kararlarının da kabili iptal olduğu müdafaa edilir.

Yataız kararın rey hakkını haiz olmayanların iştiraki ile husule geldiği iddiası menfi bir kararın iptalini talep olmayıp bir tesbit dâvası vasfını taşır.

197) Bu kanaatte Staub, zge. II. s. 680, s. 58. no. 11c.

kaideleri dairesinde kullanmakla mükelleftir. İptal hakkının sırf şirketi izrar eden suiistimali himaye görmez. (MK. m. 2). Ancak dâvacının iptal talebi ile şahsi menfaatler gütmesi, dâva hakkının istimaline mâni değildir.

c. İptal talebi inşai dâva vasfını taşır. Zira mahkemenin hükmü ile umumî heyet kararı ittihaz edildiği andan itibaren ortadan kalkar. Bunun için iptal dâvası tesbit dâvası olarak açılamaz. Dâvacı dâva arz halinde kararın iptalini mahkemeden istemelidir. Hattâ kararın, reylerin hatâlı bir surette hesap edilmesi yüzünden hâsıl olduğu veya karara rey hakkı bulunmayan kimselerin iştirak ettiği iddia edilse dahi, bu nevi iddialar mahiyet itibariyle tesbit vasfını taşıdığı halde, talep iptal dâvası şeklinde dermeyan edilmelidir, meğer ki kanunun emrettiği usul ve nisab hükümlerine mutlak muhalefet bulunsun¹⁹⁸. Karar butlanla muallese tesbit dâvası açılabilir. (BK. m. 19, 20). Ancak umumî heyet kararı bâtil olup dâvacı butlanın mahiyeti hususunda tereddüd ediyorsa, terdidi dâva usulü ile her iki talep de dermeyan edilebilir, meselâ kararın bâtil olduğu beyan edildikten sonra, mahkemece bu cihet sabit görülmediği takdirde iptali istenebilir. Dâvacı iptal dâvası ile birlikte kararlarla ilgili tazminat gibi sair taleplerinin de hüküm altına alınmasını isteyebilir¹⁹⁹.

381 inci madde hükmüne dayanılarak umumî heyet kararı aleyhine iptal dâvası açıldığı takdirde, mahkeme idare meclisi âzası ile murakıpların reyini aldıktan sonra, aleyhine iptal dâvası açılan kararın geri bırakılmasına karar verebilir. (TTK. m. 382). 382 nci maddeye göre mahkeme icranın tehirine re'sen, talep sebketmeden de karar vermek yetkisini haizdir. Lâkin dâvacı da icranın tehiri talebinde bulunabilir. İcranın tehiri talep edilmişse dâvacıdan teminat da istenebilir. İcranın

198) Aksi kanaatte Staub, zge. II. s. 685. no. 8, dâvanın müddete tâbi olmadığını müdafaa eder, meselâ reis reyleri tesbit ederken adı ekseriyetle alınacak bir karar için zuhulen mevsuf ekseriyet aramış ve bu sebeple teklifin reddedildiğini tefhim etmişse, pay sahibi bir tesbit dâvası ile kararın hâsıl olduğunu iddia ve isbat edebilir.

199) Wieland zge. II. s. 107. Gierke, zge. s. 373. Staub, zge. II. 681. no. 2, s. 707. no. 19, s. 685. no. 8. s. 708. no. 20. Schucany, zge. s. 144. no. 1. Rosenberg, Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts, 1956. s. 274. no. 3a, s. 441. III. 3. İptal dâvasının derdest olduğu sırada, umumî heyet ikinci bir kararla ilk kararını kaldırmışsa, ikinci karar müstakil bir karar vasfını taşıdığından birinci karara müessir olmaz. Dâvacının ilk karar hakkında açtığı iptal dâvasını takipte bir menfaati varsa bu dâvayı takip edebilir, Staub, zge. II. s. 701. no. 13a, s. 684. no. 5a.

tehiri talebini ihtiva etmiyen iptal dâvasında mahkeme şirketin talebi üzerine muhtemel zararlara karşılık teminat gösterilmesine karar verebileceği cihetle icranın tehir talebinde bu mecburiyet evleviyetle mevcuttur²⁰⁰.

d. İptal dâvası umumi heyet kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içinde açılmalıdır. Müddet kararın alındığı gün ayın kaçınıcı günü ise, üçüncü ayın buna tekabül eden gününde hitam bulur. (BK. m. 76.3). Sürenin başlangıcı kararın alındığı gün olup geç ittila veya hussedann umumi heyet toplantısından haberdar olmaması bir rol oynamaz

Üç aylık inüddet hak düşüren bir süre olmak bakımından re'sen mahkemece nazara alınmalıdır. Müddet geçtikten sonra dâvacı şirketin muvafakati ile de iptal dâvası açamaz²⁰¹.

Dâva açıldıktan sonra üç aylık süre sona ermeden duruşmaya başlanamaz. Birden fazla iptal dâvaları açılmışsa dâvalar birleştirilerek görülür. HUM. göre (m. 43 ve müt.) hâkim tevhidde muhtar olduğu halde iptal dâvalarında tevhid mecburidir. Tevhid için aynı kararın iptali istenmiş olmak kaydıyla iptal talebinin aynı sebepten doğmuş olması şart değildir.

"Şirketin talebi üzerine mahkeme şirketin muhtemel zararlarına karşı dâvacı veya dâvacıların teminat göstermelerine karar verebilir." Teminatın mahiyet ve miktarını mahkeme tâyin eder. (TTK. m. 381). Alman Hukukunda olduğu gibi, bizde de teminat hükmü sırf pay sahipleri tarafından açılan dâvalara şâmil olmalıdır. Zira idare meclisi bir kararın iptalinin istediği takdirde şirket refine hareket etmiş sayılır²⁰². Kezalik kararın infazı idare meclisi âzaları ile murakıpların şahsi mesuliyetini mucib olduğu hallerde de teminat mükellefiyeti şahsen mesul olan organlar için ağır bir külfet teşkil eder ve dâva ikamesine mâni olabilir. Teminat anonim şirketin muhtemel zararlarına karşılık olmak üzere gösterilir. Lâkin teminat iraesı mükellefiyeti iptal dâvasının suiniyetle açılmış olması şartına bağlı olmayıp (TTK. m. 384) iptal dâvası şirket bakımından zararlı neticeler doğurabiliyorsa teminat da istenebilir.

200) Mahkeme kararın icrasını geri bırakmamışsa, sicil memuru 34. üncü madde gereğince tetkik hakkını kullanarak kararı muvakkaten tescil edebilir. Hırş, zge Ders Kitabı, s. 303. no. 316. HUMK. m. 187 de bakınız.

201) Hatîâ bu süreyi mahkemelerin tatil müddeti de temdid edemez. HUMK. 177 nci maddesi gereğince yalnız bu kanunun tâyin ettiği mehiller uzar, aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 685. no. 9, aynı müellife göre tebligat da bu müddet içinde yapılmış olmalıdır.

202) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 693. no. 10.

Teminat talebi iptal dâvası açıldıktan sonra, esasa girişilmezden evvel dermeyan edilmelidir. (HUMK. m. 98). Hâkim tarafından tâyin edilen müddet içinde teminat gösterilmezse, dâvacı mahkemede hazır bulunmamış addolunur ve şirket gıyap kararı istihsal edebilir. (HUMK. m. 99).

İptal dâvasının ikamesi keyfiyeti ve ilk duruşmanın yapılacağı gün idare meclisi tarafından usulen ilân olunur. (TTK. m. 381). İptal dâvası idare meclisi tarafından açılmış olsa dahi ilânı icra mükellefiyeti bu organa terettüp eder. İlânda dâvanın açıldığı mahkeme, dâvacı, hangi karar aleyhine iptal talebinde bulunulduğu açıkça gösterilmelidir.

İptal dâvası açıldıktan sonra üç aylık müddet geçmiş olsa bile her pay sahibi, HUMK. 53 ve müt. maddeleri dairesinde, hattâ dâvalı şirkete iltihak ederek, iptal dâvasına müdahale edebilir. İptal dâvası gereken süre içinde açılmamışsa, karardaki noksan kendiliğinden ıslah edilmiş olur²⁰³.

3. (İptal dâvasında taraflar)

1. İptal dâvasında dâvalı anonim şirkettir ve kaideten idare meclisi tarafından temsil olunur. İptal dâvası idare meclisi tarafından açılmışsa, şirketi murakıplar temsil eder. Murakıplar da dâvacı ise şirket bir kayyım tarafından temsil olunur. İdare meclisi âzalarından biri veya birkaçı dâvacı ise, diğer azaların temsil salâhiyeti bulunmak kaydıyla şirket yine idare meclisi tarafından temsil edilir. Karar idare meclisinin azline mütedairse, şirket yeni idare meclisi tarafından temsil olunur. Azil kararı iptal edilinceye kadar, gerek bu karar gerekse intihap kararı muteberiyetini muhafaza eder. Fesih kararında da vaziyet böyledir. Fesih kararı iptal edilinceye kadar şirket tasfiye memurları tarafından temsil olunur. (TTK. m. 440)^{203a}.

2. İptal dâvasını açmağa salâhiyetli şahıslar şunlardır:

203) Staub, zge. II. s. 690. no. 16, s. 692. no. 7, Alman Hukukunda dâva-ya iltihak eden taraf da bazı hakları kendi başına kullanabilir. Şirkete iltihak ve iltihak eden tarafa da müdafas hakkının tanınması bir halde ehemmiyet kesbedebilir. Meselâ idare meclisi ekseriyetin aldığı bir kararın iptal edilmesi arzusunda ise, hissedarlardan birini dâva ikamesine teşvik ederek dâvayı kabul eder. Hissedarlar kararın ibkasını arzu ediyorlarsa, iptal talebinin reddi ancak müdahale hakkının tanınması ile temin edilebilir. Staub, zge. II. s. 702. no. 15 de bakınız.

203a) Hırş, zge. Ders Kitabı, s. 301. no. 316 da bakınız. Schucany, zge. s. 182. no. 2. Şirketin iflâsında, iflâs masası ile ilgili kararlarda şirket iflâs idaresi tarafından temsil olunur. Staub, zge. II. s. 691. no. 1, TTK. m. 347.

a. Toplantıda hazır bulunup da karara muhalif kalarak keyfiyeti zabta geçirten her hissedar iptal dâvası açabilir. Pay sahibinin toplantıda bizzat bulunması şart değildir. Reyini bir mümessil marifetiyle kullanan hissedar da iptal dâvası açmak hakkını haizdir. Mümessilin temsil salâhiyeti umumî heyette bütün hakların istimaline şâildir. Kaideten rey hakkını haiz olan pay sahipleri iptal dâvasını açabilirler. Yalnız üzerinde intifa hakkı bulunan bir hisse senedinden doğan iptal hakkı intifa hakkı sahibine aittir. Hisse senedi üzerindeki mülkiyet veya zilyedlik taraflar arasındaki münasebette sırf rey hakkının istimali salâhiyetiyle devir edilmişse, şirkete karşı senedin maliki gibi hareket eden kimse iptal dâvasını açmağa da mezundur. Lâkin şirket hamilin dâva hakkını haiz bulunmadığını iddia ve isbat edebilir²⁰⁴.

Umumi heyette rey hakkından mahrum olanlar da karara muhalefetlerini zabta geçirttirerek iptal dâvası açabilirler. Rey hakkından mahrumiyet sırf kararın teşekkülü bakımından ehemmiyet taşır. Karar kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet esaslarına aykırı ise, iptal dâvası açmak hakkını rey hakkından mahrum olanlar da haizdir.

İptal dâvası açmak niyetinde olan pay sahibi karara muhalif kalarak "keyfiyeti", yani muhalefetini karardan önce veya sonra zabta geçirtmelidir. Teklifin aleyhinde rey verilmesi kâfi değildir. Hissedar teklif lehine rey vermişse, dâva hakkını kaybeder. Muhalefet zabta geçirilirken sebep zikrine ihtiyaç yoktur. Pay sahibi karara kanunî sebeplere binaen itiraz ettiğini beyan etmişse iptal dâvası açmak hakkını mahfuz tutmuş olur. Buna mukabil reyden istinkâf dâva hakkını iskat etmez, yeter ki muhalefet zabta yazdırılmış olsun. Ticaret Kanununun sistemine göre ekseriyet mevcut reyler göre hesap edileceğinden, istinkâf muhalif reyler gibi tesir icra eder. Yalnız bir halde itiraz zabta geçirilmemiş olsa dahi, kararın iptali istenebilir. Umumi heyet toplantısına iştirake salâhiyetli olmıyan kimseler bir karara iştirak etmiş bulunuyorsa, pay sahiplerinden herhangi birisi önceden itiraz etmemiş ve itirazını umumi heyet zabtına yazdırmamış olsa bile, kararın iptalini mahkemeden isteyebilir²⁰⁵. (TTK. m. 361).

204) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 222. no. 17.

205) Alman Hukukunda ihtirazi kayıtla teklif lehine rey vermiş olan hissedar da iptal dâvası açmak hakkını haizdir. Staub, zge. II. s. 686 no. 10. Bilâhère kararın tasvibi ve tecvizini intac eden muameleler dâva hakkını iskat eder. Yalnız iptali istenen karara müsteniden temettüün alınması bu ne-

b. Toplantıda hazır bulunmayan pay sahipleri aşağıdaki hallerde iptal dâvası açabilirler:

Reyini kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen, toplantıya davetin usulü dairesinde yapılmadığını²⁰⁶, yahut gündemin gereği gibi ilân veya tebliğ edilmediğini yahut umumi heyet toplantısına iştirake salâhiyetli olmayan kimselerin karara iştirak etmiş bulduklarını iddia eden pay sahipleri.

381 inci maddenin ifade tarzına göre, bu hallerde toplantıda hazır bulunup da *itiraz etmemiş* olan hissedarların da dâva hakkını haiz oldukları neticesine varılabilir. Ticaret Kanunu yalnız son şıkda, yani 361 inci maddedeki halde itirazın yapılmamış olmasının iptal dâvasına mâni olmadığını tasrih etmiştir. Diğer haller hakkında hüküm yoktur. 381 inci maddenin 1 inci bendinde sayılan noksanlar da kanun ve esas mukavele hükümlerine aykırılık halleridir. Hazır bulunan hissedarların karara muhalefeti bu noksanlara da şâmil olduğundan fikrimizce umumi heyette bulunan pay sahibi karara muhalif kalarak muhalefeti; zabta geçirtmemişse, dâva hakkından zımnen feragat etmiş olur. Nitekim 370 inci maddede de itirazdan feragat dâva hakkından feragatı intac eder. Bu itibarla son şık, yani hakkı olmayan kimselerin karara iştirak halî müstesna, toplantıda hazır bulunup da muhalefet etmemiş olan hissedarlar toplantıya davetin usulü dairesinde yapılmamış olması, gündemin gereği gibi ilân veya tebliğ edilmemesi sebebiyle iptal dâvası açamazlar. Reyini kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen hissedar da memnuniyete karşı muhalefeti; zabta yazdırmalıdır²⁰⁷.

ticeyi doğurmaz. Çünkü hissedardan kararın iptaline kadar beklemesi istenemez. Hırş'e göre, zge. s. 300. no. 315, reyini kullanırken rızası ifsad edilen hissedar da umumi hükümler dairesinde iptal talebinde bulunabilir. Bizce bu halde dâvanın mevzuu reyini iptali olup iptal netice itibarıyla ekseriyeti bozuyorsa, kararın iptaline müncer olur. İkinci talep iptal dâvasından ziyade bir tesbit dâvası vasfını taşır. Bürgi, zge. s. 377, no. 20 de bakınız.

Muhalefeti; zabta geçirilmediğini isbat eden hissedar da kararın iptalini istiyebilir. Hırş, zge. Ders Kitabı, s. 300. no. 315.

206) Meselâ ilân esas mukavelede beyan edilen gazetede yapılmamışsa, veya umumi heyet gereken yerde toplanmamışsa kanunda veya esas mukavelede beyan edilen müddetlere riayet edilmemişse... (TTK. m. 362, 368)

207) Aynı kanaatte Staub, zge. II. s. 687. no. 11. Alman Ticaret Kanunu sarahaten umumi heyet toplantısına iştiraktan men, davetin usulü dairesinde yapılmamış gündemin gereği gibi ilân edilmemiş olması hallerinde dâva hakkını umumi heyette hazır olmayan hissedarlara hasreder. ATK. m. 271, zımnen aynı kanaatte, Hırş, zge. Ders Kitabı, s. 300. no. 315. Lâkin pay sahibi

Umumi heyet kararına karşı iptal dâvası açan hissedar elindeki payları tevdiye mecbur değildir. Yalnız mahkemeye karşı pay sahibi olduğunu tevsik edebilmelidir. Buna mukabil hissedar hangi paylara müsteniden dâva açmışsa bu paylar üzerindeki hissedarlık sıfatını dâvanın sonuna kadar muhafaza etmelidir. Payın dâva derdest iken ahire devri dava hakkının sukutunu mucib olur. Çünkü iptal hakkını pay sahibi sahip olduğu paylara müsteniden şahsen iktisap eder²⁰⁸.

c. İdare meclisi organ sıfatıyla iptal dâvası açabilir. Dâvanın açılması için idare meclisinin gereken ekseriyetle karar vermesi lâzımdır. Şirketi temsile mezun olan âzalar heyetten karar istihsal etmeden bu dâvayı ikame edemezler. Çünkü bu dâvada idare meclisi şirket adına hareket etmez. İdare meclisi dâvayı kendi adına açar ve dâvalı şirket murakıplar tarafından temsil olunur. Şirket tasfiye veya iflâs halinde bulunuyorsa tasfiye ve iflâsa taallük eden kararlarda dâva hakkı tasfiye memuruna veya iflâs idaresine aittir²⁰⁹.

Gerek idare meclisinin gerek idare meclisi yerine kaim olan organların dâva hakkı toplantıda hazır bulunmak veya bulunmamak veya karara muhalefet etmiş olmak gibi şartlara tâbi değildir. Hattâ idare meclisi âzasından biri hissedar sıfatı ile teklif lehine rey vermiş olsa dahi, idare meclisi heyet olarak iptal dâvası açabilir, yeter ki kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet kaidelerine muhalefet edilmiş olsun.

Umumi heyet kararı ile idare meclisi âzasından birisi azledilmiş bulunuyorsa, idare meclisi bu karara karşı organ sıfatı ile dâva açmak hakkını haizse de azil edilen âzanın hot be hot dâva hakkı yoktur, azledilen idare meclisi âzası ancak hissedarlara tanınan şartlar dairesinde dâva açabilir.

d. Kararın infazı idare meclisi âzalarıyla murakıpların şahsi mesuliyetini mucib olduğu takdirde, bunların her biri münferiden, umumi heyette hazır bulunmak veya bulunmamak yahut muhalefet şartı aranmaksızın dâva hakkını haizdirler. Bu halde de âzanın hissedar sıfatıyla teklif lehine rey vermiş olması iptal dâvasının ikamesine mâni olmaz.

umumi heyet toplantısında haberdar olsa dahi davet merasimine riayet edilmemişse iptal hakkını kullanabilir.

208) RG. 66. 135. Staub, zge. II. s. 688. no. 13 de zikredilmiştir.

209) Organlar 381 inci maddenin 2 nci bendi gereğince açılan dâvalarda sırf şirket menfaatlerini gözetebilirler, Staub, zge. II. s. 689. no. 14 bakınız.

e. İptal dâvası açılmışsa her hissedar müdahil sıfatıyla dâvaya il-tihak edebilir.

4. (İptal hükmünün mahiyeti).

a. Mahkeme, iptali istenen umumî heyet kararının kanun veya esas mukavele hükümlerine yahut afaki iyi niyet esaslarına aykırı oldu-ğu isbat edilirse, iptale hükmetmelidir, kararın şirket için faydeli olup ol-madığına tahkike mezun değildir, karar faydeli de olsa dâvayı reddede-mez. Umumî heyet kararı ile dermeyan edilen noksanlar arasına bağ-lılık da şart değildir, meselâ umumî heyet toplantıya usulü dairesinde dâvet edilmemişse, velevki karar gündemde gösterilen bir madde hakkın-da alınmış olsun, iptal talebinde bulunulabilir. Bazı hallerde bu pren-sibin mutlak olarak tatbiki lüzumsuz merasime münce olur, meselâ kara-ra iştirak hakkı bulunmayan hissedarın reyleri tenzil edildikten sonra da ekseriyet zail olmuyorsa kararın iptalinde gerek şirket gerek pay sahip-leri bakımından faide mülâhaza edilemez. Ticaret Kanunu, 361 inci maddedeki halde şirkete iptal talebinin dayandığı sebebin karara mües-sir olmadığını isbat hakkını tanımıştır. Bizce bu imkân sair hallerde de kabul edilmelidir²¹⁰.

Mahkeme iptal edilen karar yerine başka bir karar vaz'edemez, meselâ karar tashihe mezun değildir. İlâm hükmü sırf kararın iptalin-den ibaret olmalıdır²¹¹. Yalnız bilânçonun tasdiki hakkındaki kararlar-ın iptali dâvalarında dâvacı bilânçonun tashihini de istemişse, mahke-me, bilirkişi tetkikatı yaptırarak rapora göre hazırlanan bilânço-yu tasdik edebilir²¹². Bu kabil dâvalarda mahkemeye sırf kararın iptal salâhiyeti tanındığı takdirde, iptal dâvalarının tevali etmesi tehlikesi vardır. Kararın iptalinden sonra toplanan umumî heyetin bilânço-yu dâvada ile-ri sürülen sebeplere göre değiştirmesi mecburi olmadığı gibi, eski bilân-çonun aynen kabulü ihtimali de mevcuttur. Zira mahkemenin hükmü ile sadece umumî heyet kararı iptal edilmiştir. Bu itibarla iptal dâvaları-

210) Aynı kanaatte Staub, zge. s. 683. no. 4.

211) Aksi kanaatte, Wieland, zge. s. 109, bu müellife göre dâvacı kara-rın tashihini de isteyebilir.

212) Aynı kanaatte, RG. 64. 260, 76. 248, 80 337, Staub, zge. II. s. 698. no. 2 de zikredilmiştir, Wieland, zge. s. 109. c. Aksi kanaatte, Staub, zge. II. s. 698. no. 2. bu müellife göre bilânçonun mahkemece tashih ve tesbiti idare meclisince tanzim edilmiyen bir bilânçodan dolayı mesuliyetin; de kaldıraca-ğı cihetle umumî heyet kararının tashihen tasdikine cevaz yoktur. Bilânço ekseriyetin takdirine göre tesbit edilir. Ekseriyetin takdir hakkı mahkeme hükmü ile bertaraf edilemez, Müller-Erbach, zge. s. 298 2a aynı fikirde.

nın tevalisine mâni ilmak için mahkemeye muhik görülen itirazlara göre hazırlanan bilânço-yu tasdik salâhiyeti tanınmalıdır.

Karar iptal edilmişse, idare meclisince infaz edilemez. Mahkeme hükmü inşai vasıf taşır ve hüküm tarihine kadar muteberiyetini muhafaza eden karar makable yani alındığı tarihe şâmil olarak ortadan kaldırır. Katileşmiş olan ilân hükmü dâvada taraf olsun olmasın bütün hissedarlara saridir. (TTK. m. 383). Buna mukabil iptal talebinin reddi yalnız taraflar arasında tesir icra eder²¹³.

İdare meclisi katileşmiş olan iptal ilâmının bir suretini derhal Ticaret Siciline kayıt ettirmekle mükelleftir. Fikrimizce, dâvanın ikamesi keyfiyeti ilân edilmek lâzım geldiğinden hiç olmazsa ilân hükmünün hulâsasası da ilân ettirilmelidir. Umumi heyet kararı tescil edilmişse, mahkemenin kararı üzerine terkin edilir.

İptal dâvası reddedilirse, dâvanın suiniyetle açıldığı sabit olduğu takdirde, dâvacı, şirketin uğradığı zararı tazminle mükelleftir. Dâvacılar birden fazla ise tazminat talebinden müteselsilen mesuldürler. Ancak, dâvacı veya dâvacılar şirketin uğradığı zararı tazmine mecbur olup hisse senetlerinin rayicinin düşmesi gibi şirkete bilvasıta müessir olabilen zararların tazmini istenemez. Şirket, uğradığı zararın karşılığını, gösterilen teminattan istifa edebilir.

5. (İptal dâvasının neticeleri).

Dâva açılmış olup icranın tehirî kararı alınmamışsa, iptal ilâmının katileştiği tarihe kadar umumi heyet kararı muteberiyetini muhafaza eder. Lâkin idare meclisi kararı icra edip etmemekte muhtardır, iptal talebinin muhik olduğu kanaatinde ise kararın infazından sarfı nazar edebilir. Buna mukabil umumi heyet kararı infaz edilmişse şirket idare meclisini mesul kılamaz. Zira en yüksek organın verdiği kararın infazı ile vazifesini ifa etmiş olan idare meclisi mesul tutulamaz. (TTK. m. 336).

213) Hırş, zge. Ders Kitabı, s. 302, no. 317, s. 300, no. 315. Wieland, zge. II. s. 108, Staub, zge. II. s. 685, no. 8, s. 698, no. 1, s. 698; no. 1b. Dâvayı şirket kabul edebileceği gibi dâvacı da dâvasından feragat edebilir. Yalnız tarafların sulh akdine mezun olup olmadıkları doktrinde ihtilâfıdır.

Umumi heyetin muhtelif kararları birbirine merbutsa, bazı hallerde bir evvelki kararın iptali bu karara müsteniden verilen diğer kararların da iptalini mucib olur, meselâ bilânçonun tasdiki kararı iptal edilmişse, bu bilânço-yu göre yapılmış olan müteakip bilânçonun da tashihi icab eder. Wieland, zge. II. s. 109.e, Staub, zge. II. s. 709, no. 20a.

İptali istenen bir kararın icrasından dolayı şirket alacaklıları ancak 336 ncı maddedeki hallerde talep hakkını haizdirler. Karar icabı üçüncü şahıslarla yapılan muameleler şirketi ilzam eder. Umumi heyet kararları dış münasebette idare meclisinin temsil salâhiyetini takyid etmez. (TTK, m. 321)²¹⁴. İdare meclisinin intihabına itiraz edilmişse, seçimi mualel olan âzanın yaptığı muameleler de şirketi bağlar. Ticaret Siciline umumi heyet kararı gereğince tescil ve ilân edilmiş olan idare meclisinin bu sıfatına üçüncü şahıslar itimad edebilirler. (TTK, m. 338). Üçüncü şahıslar umumi heyet kararı hakkında iptal dâvasının açılmış olup olmadığını ve bu dâvanın hangi safhada bulunduğunu tetkike ve tahkike mecbur tutulamazlar. İptal dâvasının ilânı hissedarlar bakımından ehemmiyet taşır²¹⁵. Kaldı ki neticesi meçhul bir dâvaya ittila da üçüncü şahsın hüsnüniyetini bozamaz ve şirketle yapılan bir muamelede iktisap edilen haklar üzerine müessir olamaz. Hattâ hissedarlar da iptal dâvasından önce umumi heyet kararına müsteniden temettü almışlarsa, aldıklarını iadeye mecbur değildirler²¹⁶.

Karar iptal edilmekle ortadan kalkar. İdare meclisi karardan evvelki vaziyeti iade etmekle mükelleftir. Lâkin iptal talebi reddedilmiş olsa dahi, Sicil memuru kararı re'sen yani mahkemenin redd hükmüne

214) Staub, zge II. s. 699. no. 4-5. s. 359. nö. 11. 700. no. 7, Wieland, zge. II. s. 109 aynı fikirde.

215) Zimnen aksi kanaatte, Hirsch, zge. s. 303. no. 317, Staub, zge. II. s. 700. no. 7, s. 193; no. 22 bakınız. Hirsch'e göre, zge. s. 302. no. 317, umumi heyet kararı şirketle üçüncü şahıs arasında yapılan hukuki muamelenin muteber olması için bir şart teşkil ediyorsa, kararın mahkeme hükmü ile feshi ilgili hukuki muameleye de tesir eder. Üçüncü şahsın hüsnüniyet veya sününiyet sahibi olmasının hiç bir ehemmiyeti yoktur. Meselâ anonim şirketin tasfiye memurlarının şirket mallarını üçüncü bir şahsa toptan satabilmeleri için umumi heyetin kabul ve tasvip kararı lâzımdır. (TTK, m. 443). Umumi heyetin tasvip kararı sonradan iptal edilirse, satış mukavelesine de tesir eder. Aynı müellife göre hissedar temettü almışsa, bunun da iadesi lâzım gelir.

Bizce her iki halde iptal dâvasının açılıp açılmadığına göre bir ayırma yapılmalıdır. Üçüncü şahısla yapılan muamele iptal dâvasından önce tekemmül etmese, satış için muteber bir karar mevcuttur, hüsnüniyet himaye görür, meğer ki üçüncü şahıs kararın mualel olduğuna müsbet olarak vâkıf olsun. Hissedarlara temettü tevziinde de aynı neticeye varılmalıdır, zimnen aynı kanaatte Wieland, zge. II. s. 109.

216) Anonim şirket bâtil olan bir karara müsteniden esas sermayesini artırmışsa, 392 nci madde gereğince tezyid merasimi kuruluş hakkındaki hükümlere tâbi olduğundan, 299 uncu maddeye kıyasen infaz edilen karar ancak bu maddedeki şartlar altında iptal ettirilebilir, aksi kanaatte, Staub, zge. II. s. 756. no. 3, s. 700. no. 7c.

binaen tescil ve ilâna mecbur değildir. Mahkemenin redd kararı sicil memurunun tetkik vazifesini kaldırmaz. Sicil memuru ile mahkeme müstakil tetkik makamları olarak vazife görürler. Sicil memuru kararın kanuni şartları haiz olup olmadığını ayrıca tetkik edebilir. Zira dâvada mahkeme sadece ileri sürülen sebeplerin muhik olmadığını tesbit etmiştir. Umumi heyet kararının başkaca sebepler yüzünden kanuni şartlara uygun olmaması mümkündür²¹⁷.

217) Staub, zge. II. s. 702. no. 14 de bakınız